

BOUKAN DIFE LITERATI AK JOËL LORQUET:

Haitian Creole lexical data **Bazdone leksikal kreyòl ayisyen**

Edited by | Edisyon Emmanuel W. Védrine,

Copyright © 2009 by Emmanuel W. Védrine

2 /27

E. W. Védrine Creole Project, Inc /Online
Creole Publishers Boston, Massachusetts
evedrine@hotmail.com, e_vedrine@yahoo.com

NOTE: Atlantic Creole, Computational Linguistics (Creole),
French-based Creole, Haitian Creole, Haitian Creole Lexical Data,
Haitian Language, Haitian Linguistics | Créole Atlantique,
Linguistique Computationnelle, Créole Haitien,
Donnée Linguistique (créole haïtien).

* * *

lamizè fè bèf manje lanman pwovèb lamizè se yon bagay ki di lamizè pa dous nanpwen moun ki ta renmen soufri e menm si yon moun nan soufrans li ta toujou vle fè efò pou l wè si yon jou sa va chanje men gen kèk ayisyen depi yo fè ti klas filozofi yo gen tanpanse yo se yon afè epi tan pou yo ta pran you ti dyòb yo pito ap kalewès se yo menm menm ki konn mande ou ven kòb pou achte sigarèt men yo pa konnen depi lamizè bare bourik li kouri pase chwal sa vle di tan pou y ap mande pito yo ta pran yon ti dyòb pou respè tèt yo menm si se pa sa yo ta vle fè piti piti fè pil ou bezwen rad soulye ak yon pakèt lòt bagay ankò ou ta kenbe men ak yon ti okipasyon epi bondye nan konpasyon l ki wè ou ap fè efò va fè ou jwenn yon bon jan dyòb avan lontan paske li konnen lamizè fè chen monte kayimit gen moun ki di se pa vre ebyen lè moun nouyòk yo va pèdi dyòb yo lè sa a y a peye konsekans lan yo va sispann viv sou kont fanmi yo va reziyen yo chache chemen lavi a ak pwòp men pa yo wi lamizè fè bèf manje lanman men si ou manje l ak kè kontan sa p ap dire pou lontannou la pi di nou la pi rès mezanmi sa pa gen lontan depi m antre nan jounal la men kite m di ou depi m te tou piti lè m konn al pase vakans m te konn toujou renmen li jounal boukan paske papa m te konn toujou pran abònman konsa konsa m vin fini pa li kreyòl jouktan m ka ekri l gen yon bagay ki fè m mal anpil se lè m ofri yon moun yon atik ki ekri an kreyòl epi pou l di m afè kreyòl se afè moun sòt oubyen monchè m pa konn li kreyòl ou konnen pèp ayisyen gen gwo pwoblèm nou pale kreyòl tout lajounen nou pa konnen ekri l lekòl ban nou nòt pou nou etidye an fransè e se ra pou ou jwenn yon moun ki konn pale l epi ki respekte règ yo kidonk tan pou moun nan ta pran abitud li kèk woman kèk jounal nan lang kreyòl tou li pito ap twonpe tèt li l ap pran pòz konplekse l se pa lapenn pou nou ta pale anpil men mezanmi m kwè tout moun k ap prannouvèl chak jou nan radyo k ap li jounal rekonèt tout peyi tankou kanada matini elatriye fèk kare ap fè efò pou yo jwenn kote sous mès yo soti alòske ayisyen konn rive lòtbò si yo mande l ki kote l soti li reponn li se moun peyi brezil li se moun peyi jamayik lajamayik m ta vle kwè li lè li tan pou tout moun rekonèt vrè rasin yo ebyen jounal boukan ane sa a gen ventan kòm ou ka wè l se lè yon moun jèn li anfòm li plen ak fòs e se nan laj sa a tou li kòmansepanse sou avni l vre paske li wè se toutbon vre li nan won vle pa vle talè konsa l ap granmoun nèt epi la pral genyen anpil responsablite sou do l ki vle di ventan se pa jwèt se pa laj pou yon moun chita ap betize depi jounal la te kreye li te vle pote konesans li te vle sèvi kòm yon konpleman edikasyon tout pèp ayisyen e se sa k fè li te toujou parèt an kreyòl pou tout moun k ap li l santi yo alèz paske kreyòl la se lang manman tout ayisyen nan lang kreyòl ou pa ka vire lang ou lanvè pou ou fè moun asepte san konprann se sa k fè jounal boukan se kòm si m ta di ou se yon jounal boukan dife ki limen nan fè nwè boukan an la l ap klere l ap montre nou chemen lespri chemen konesans se sa k fè nou chwazi fòm deviz yon limyè sou wout nou si labib konpare peche ak fènwè nou gen tan wè jan fènwè pa yon bèl bagay pou nou rete ladan

E. W. Védrine - *Boukan Dife Literati ak Joël Lorquet : HC lexical data*

e ki valè enpòtans yon limyè genyen m p ap janm bliye istwa sa a yon granmoun ki te rete bò lakay t ap rakonte se te yon jou aswè granmoun nan t ale bòdmè senmak pou li al jete yon fatra men lè m di ou sa a fènwa fè mikalaw granmoun nan ap mache men pandan li pral fè yon lòt pa pou li jete fatra a bridsoukou gen yon zèklè ki fè yan yan si ou konn s ak pase yon gwo twou vag lamè yo te fè te devan granmoun nan li te rete yon pa sèlman si l te gen malè fè l li t ap fè vwèl pou peyi san chapo vrèman se te bondye ki te sove l nou konnen lavi pa fasil e nan peyi d ayiti toma zafè pa fin twò bon pou ti nèg epi ondirè pa gen anpil moun ki enterese ak bagay tankou jounal ki pou ogmante konesans yo liv elatriye men yon jounal ki vann senkant kòb pa chè ditou se tout moun alawonnbadè ki pou vide sou li boukan gen ventan se espwa ventan pwoblèm ki chak tan yo vini boukan dife boule yo boukan gen ventannou la pi di nou la pi rèd se tankou m tandè vwa tout zanmi lektè nou yo k ap rele byen fò pou yo di nou kenbe la pa lage vrèman n ap kenbe pi di n ap lite joukannou fè ideyal nou an triyonfe n ap fè efò kou nou konnen pou n ka toujou satisfè tout abòne nou yo konsa nou konnen ou ap toujou rete fidèl ou ap toujou renmen li boukan dife sa a k ap klere chemen konesans ou tout moun fèt pou travay travay ala yon mo papa se tout lajounen ou tandè ey bòs la sa ou ap fè la m ap travay monchè ebyen nèg save yo fè konnen mo travay la vle di yon lapenn fatig ou pran pou ou fè yon bagay si nou pran kòm egzanp egzèsè yon metye n ap travay nan yon izin tout travay se travay gen divès kalite travay tout travay pa menm paske yo tout pa peye menm jan n ap viv nan yon sosyete kote ki gen anpil kalite moun ki pa bezwen menm bagay kidonk pou sa ka vini pi fasil fò gen anpil manifakti kèk atelye faktori pou satisfè bezwen chak moun konsa ta vin gen travay pou tout moun anmezi lemond ap evolye gen yon bann lòt aparèy y ap bezwen sa fè gen yon pakèt lòt fòm travay k ap parèt nou bezwen kola fò gen izin ki fè kola nou renmen manje pen fò gen boulanje fò gen kèk moun ki travay pou fè biskwit foutè nou bezwen monte machin fò yo vann gaz fè anpil machin ranje machin lè ou gade byen se youn antre nan lòt tout moun bezwen moun san sa ou p ap ka viv tout travay se travay tout moun ta dwe travay tout moun ta dwe aprann yon metye oubyen jwenn yon kichòy pou li fè se vre pa manke travay men sa ou ka jwenn pi fasil yo pa peye si ou ta jwenn yon ti dyòb li ta pi bon pou kenbe men ak li pase pou ou ta ret chita si ou te kapab sanble ti monnen pou aprann yon bon metye sa ta fè ou jwenn travay pi fasil tout travay rele travay men sa nou pa janm ka konprann nan peyi d ayiti moun ki travay pi di pi plis se yo menm ki touche pi piti anpil moun ap kouri pran travay sou biwo ak kòl nan kou men sa pa vle di se yon bagay serye y ap fè lè ti pewòl la va fèt si nou konsidere yon moun ki antre nan yon twou ego l ap fouye l pou wete fatra ak labou santi ki bouche l l ap travay di anba solèy depi maten men kisa yo janm touche pase sa yo pa entelektyèl si yo te save si yo te gen konesans se pa sa yo ta fè podyab malere sa yo konnen yo pa konnen nan kèk lòt gran peyi fò gen gwo rekòmandasyon lèt pou yon blan jwenn dyòb sa yo epi se pa pou nenpòt ti monnen paske yo konnen moun nan travay di kidonk se nòm al li touche byen sa fè ou mal lè ou ap pase bò yon lari pou yon frè ou ap di ou dirèk ban m yon monnen la a non m pa bon nannouyòk pa gen konplèks pou tèl oubyen tèl travay se pa anyen sa pou ou ta wè yon nonm al bale lari nan maten epi pita ou wè l nan men longè oto l aswè menm moun sa a abiye byen fen kòl li nan kou l al fè kou nan inivèsite sa se yon bèl egzanp depi gen gwo lajan pyès travay pa dezonè anpil fi chita yo p ap leve ni lou ni lejè men gen anpil travay gason fè yo te ka fè tou poukisa kèk pa aprann chofè pou fè taksi kondi kamyonèt poukisa yo pa fè mason kontremèt mekanisyen elektrikyen elatriye nan peyi vénézyela se gason ki kwit manje nan restoran kidonk menm jan gason ka fè travay fi fi yo gen dwa fè lòt travay tou paske pa gen pyès lwa ki di dyòb sa a se pou gason e sa a se pou fanm si tout moun te konprann peyi a ta pi lwen se pou chak moun konn kisa y ap defann epi sispann viv pou moun nou pè kritik men moun k ap kritike nou yo pa ban nou senk kòb pou nou manje enpòtans travay latè travay latè se youn nan travay ki pi enpòtan ki pi itil nan kèlkelanswa peyi a wi kilti latè se gwo travay ou ka kalkile konbe fwa ou manje nan yon jounen pou ou konprann valè travay ou konnen kijan grangou nan vant pa dous sa fè nou wè si se pa t nèg mòn peyizan sa yo anpil moun konn anvi meprize gen anpil ki ta konnen doulè grangou nan vant si se pa t yo menm kisa nou ta manje sitou gen anpil moun ki pa menm konnen kòman yo manyen yon wou ak yon manchèt alevwa konnen kijan ak kilè pou yo plante yon semans ak yon pikwa natirèlmannou ta renmen peyizannou yo fè plis efò pou yo fè plis donn epi pou yo travay tout tè sa yo k ap gaspiye nou ta swete pou agwonòm yo pi serye pou yo pran plis konsyans pou fè travay yo byen pou ede peyizan yo jwenn bon mwayen bon mwayè pou fè latè bay plis randman zanmi

E. W. Védrine - *Boukan Dife Literati ak Joël Lorquet : HC lexical data*

nou yo se vre wi tout moun dwe travay travay fè nou santi nou lib travay fè nou santi nou granmoun travay fè nou gen respè travay fè nou pa al fè move zak travay fè evite move zafè parese pa bay tout moun fèt pou travay se pou tout moun travay viv travay ane sa a fè boukan ven ane 1964-1984 jorèl lòkè joël lorquet ki pi jenn kolaboratè jounal la poze kari polt carrie paultre ki papa jounal la kèk kesyon si nou egzaminen repons yo byen n a pi konprann travay jounal la j l mesye polt ane 1984 sa a fè jounal boukan ventan depi l ap simaye konesans èske ou ka di zanmi lektè nou yo kisa sa reprezante pou nou k p sa pèmèt nou wè lang kreyòl la se yon gwo richès pou pèp la dèske nou kapab esplike tout bagay ak lang nan li kapab sèvi pou bay pèp la konesans kòman jounal boukan te fè fèt komite montre moun li a te derape ak yon gwo konbit alfabetizasyon men lè sa a pa t ko gen anpil liv ki ekri an kreyòl pou moun ki fèk konn li yo te ka jwenn bagay pou yo li komite a fè parèt jounal boukan sa k fè se boukannou te chwazi pou rele jounal la paske boukan se yon gwo dife abitan konn limen lè l ap pare tè pou tann lapli li sèvi ak dife sa a pou fè twa bagay premyèman boukan an sèvi pou boule tout vye fatra ki sou tè a dezyèmman moun yo kapab boukannen ti manje yo nan chalè dife boukan an ki vle di patat bannann lamveritab krebetè epi mayi pou fini boukan an bay bèl limyè konsa yo pa nan fènwa bon poukisa se an kreyòl jounal la ekri paske kreyòl se lang tout natifnatal se lang sa a ki sèvi baz pou edikasyon tout timoun depi nou ti katkat fèk ap parèt se nan lang sa a manmannou ak papa nou ban nou levasyon se kreyòl ki pou pèmèt nou vin konprann tout lòt lang yo fransè anglè panyòl kisa jounal boukan ka fè pou peyi a èske li gen yon ideyal jounal la (boukan) ap chache bay kreyòl la prestij pou pèsoun moun pa meprize lang nan yon lang se yon zouti ki la pou ede yon pèp nan devlopman l chak pèp sou latè gen lang pa l si nou gade byen n a wè gen depase 1 500 lang ki pale nan lemond pa gen rezon pou nou wont lang pa nou an ideyal boukan se pou yon jou li ta wè pèp la sèvi ak lang nan pou l vin gen konesans sou tout bagay nèt konesans sou lasante konesans sou agrikilti elvaj endistri èske boukan sipòte tèt li pou kont li osinon èske li jwenn konkou pou di laverite jouk koulyeya jounal la pa ka responsab tèt li se moun ki oblije ap fè pou li chak nimewo jounal la koute swasantdis kòb men se senkant kòb nou vann li sa vle di pou chak nimewo jounal nou pèdi ven kòb pou nou ta ka responsab tèt nou fò nou ta vann plis jounal yo rele bon nouvèl la derape apre jounal boukan men koulyeya li deja depase trantmil nimewo jounal pa mwa nou poko prèt e pretann rive nan yon ka nan kantite sa a gen lè moun katolik yo renmen kreyòl plis pase pwotestan yo ki pi gwo pwoblèm jounal la jounal la gen divès kalite pwoblèm men nan tout pwoblèm yo gen de (2) ladan yo ki pi gwo pou kòmanse se jwenn moun ki pou ekri bon kreyòl paske se pa paske se kreyòl pou nou kwè tout vout se do apre sa se kesyon lajan annou ta bezwen gen kèk moun ki pou asepte soutni finans jounal la èske ou konsidere ventan sa yo tankou yon sikse osinon tankou yon echèk lè nou vire nou gade chemen kote nou soti move pa nou pase se pou nou di ebenezè (jouk jodiya bondye pote nou sekou) paske lè jounal la te parèt nan mwa janvyè 1964 la se sou yon sèl fèy li te ye lè sa a nou pa t menm konnen si l ta rive wè mwa desanm 1964 men jodiya nou twouve se nan mwa janvyè 1984 nou ye si sa rive fèt se paske jounal la gen fanatik se paske gen moun ki renmen lang manman yo se paske ou menm ou asepte li boukan bon frè kisa ou ta renmen pou jounal la sa m ta renmen se pou tout natifnatal nèt zannanna kou pengwen rive konn li lè sa a chak fanmi ta kapab achte yon nimewo jounal boukan pou mete la nan kay la nimewo jounal sa a ta kapab pote konesans bay timoun kou granmoun fanm kou gason lè sa a jounal boukan ta rele jounal pèp la dat pou l ta rive travèse yon lòt ventan se sanmil nimewo jounal boukan ki ta pou parèt ban nou limyè a toujou boukan ban nou l pou toutan ou konnen nou p ap janm kite ou uitan dizan men koulyeya ou gen ventan kèlkelanswa kote m pase m p ap janm bliye ou ann fè anpil zanmi n yo pran abònman nou renmen ou boukan n ap toujou renmen ou kòmanse tretman pou maladi tibèkiloz san nou pa fini se lave men siye atè se gaspiye kòb ak tan kontinye tretman jiskaske yo egzèyate nou zanmi nou konnen ou renmen jounal boukan anpil se poutèt sa n ap mande ou pou pa pè voye bèl ti pwezi bèl ti atik bèl ti jwèt blag ak devinèt paske jounal la se pou ou li ye ou konnen san ou pa gen jounal epi boukan an p ap ka kontinye limen nenpòt ki kote ou ye voye yo ou konnen adrès nou sa va fè nou plezi anpil mèsè nan tout sa ou ap fè fok ou gen volonte volonte se yon bagay ki gen anpil enpòtans san volonte yon moun p ap ka rive fè anyen serye nan lavi a si ou di ou ap fè yon bagay si ou pa gen bòn volonte depi ou kòmanse l ou ap rive nan wout ou ap bouke epi ou ap kanpe volonte a sanble ak lanbisyon men fò ou pa bliye gen move lanbisyon ak bon lanbisyon yon moun ki gen bon lanbisyon fè sa ki bon li pa fè sa ki mal

volonte pa m vle di yon pisans yon fòs yon moun genyen pou l fè oubyen pa fè yon bagay se yon rezolisyon yon desizyon san volonte lèzòm t ap tankou yon bann prizonnye san defans ou ka konn wè kèk moun ki gen posiblité pou yo fè yon bagay men yo pa fè l paske yo pa vle se menm jan an tou depi ou vle fè yon bagay ou wè ki bon menm si sa pran tan men ak volonte yon jou w a rive kanmenm volonte se yon kalite ki nan nanm nou se kòm yon libète e se bagay sa a ki baz lemond antye volonte pa anndan moun ki save sèlman li nan kalbas tèt tout moun ki pa konn li tou oubyen ki bouche tou se yon zam lèzòm genyen pou l atake oubyen defann li swa pou l dakò oubyen pou l asepte yon bagay sa pèmèt li devlope li nan sosyete kote l ap viv la si yon moun pa t gen volonte li ta lage kò l nan briganday ak vakabonday ase se menm jan an tou lè yon moun di m te kite fimèn sigarèt men apre dis mwa m pa t ka kenbe ankò m blije tounen nan fimèn ankò sa a se pawòl moun ki pa gen volonte lè ou konn yon bagay pa bon pou sante ou epi ou fè l se esklav bagay sa a ou ye ou se moun ki pa fè onè tèt ou paske ou pa respekte pawòl ou ou blofe pwòp tèt ou lè yo anpeche yon moun fè sa li vle sitou si sa l ap fè a bon yo kraze moun sa a sa vle di yo fè l santi li enferyè pa rapò ak lòt yo li pa menm jan ak yo men se pa toutan l ap rete dou konsa yon jou l ap revòlte kanmenm ki vle di efò sa li ka fè a ka gen anpil vyolans se konsa ou tande yon moun ki te dou vin debòde li vin tounen yon move je li pa bon tou pou yon mèt lekòl fè timoun nan pè l fòse l obeyi l nan tout bagay pito pwofesè a chèche zanmi elèv la paske demen fason pwofesè a te fè avèk li va gen anpil enfluyans sou timoun nan volonte se pa yon bagay ou ka achte se pa yon bagay ou ka genyen ak fòs tou men ou fèt avèk li depi lè bondye te mete ou sou latè ki vle di pa janm kite yon moun pran volonte ou lè ou anvi fè yon bagay mande konsèy avan konsèy ki bon m p ap janm bliye sa lè manman m te jenn ti demwazèl li te konn degaje l nan pakoti men vin rive yon lè li te anvi al nan lekòl pou l aprann koud pou l ka vin bòs koutiryèz li t al mande marenn li konsèy marenn li dekouraje l li di l ou konn koud deja ou pa bezwen al gaspiye lajan kay koutiryèz li rete konsa vre jouktan marenn li vin mouri li fin granmoun li pa janm aprann anyen kounyeya ala regrèt li regrèt marenn li nan verite li menm li nan manti li te dekouraje l aprann kouti men se pa t yon bon konsèy mezanmi annou mete volonte nan tout sa n ap fè nan tout sa n ap aprann konsa nou p ap janm regrèt se yon ayisyen moun senmak ki te fonde vil chikago nan ane 1779 yon ayisyen ki rele janbatis pwent desab jean-baptiste pointe dessables te bati yon ti kay tou pre lak michigan ak ilinois river kèk mwa pita misye te fè madanm li ki yon endyèn vini rete ak lòt manm nan tribi a yo bati yon kay yon magazen yon depo yon ti fèm ak kèk lòt joup endyen yo rele kote sa a chekagou shekagou sa ki vle di zonyon sovaj nan lang yo paske zòn nan te gen yon pakèt zonyon sovaj ki te pouse la ane yo vin pase kote yo te rele chekagou a te devni yon bitasyon zòn riral epi yon bouk vilaj apre sa yon vil jouktan li vin tounen yon kokennchenn vil yo rele chikago tout moun konnen jodiya janbatis pwent desab te fèt nan vil senmak bò ane 1745 papa l te fransè epi manman l se te yon afranchi ki te moun peyi kongo lè misye te fin etidye an frans yo te voye desab nan lwizyàn louisiane papa l te voye l al kreye lòt kontwa (ki vle di yon lòt kote pou vann machandiz desab te marye ak yon prensès endyèn moun fanmi gran chèf pontyak misye te gen anpil timoun sizàn suzanne te premye timoun ki te fèt nan vil chikago jodiya gen pase sèt milyon abitan se dezyèm gwo vil peyi etazini e se twazyèm vil kote ou ka jwenn plis ayisyen aprè nouyòk ak mayami se nan chikago ou jwenn tout sears ki se bilding ki wo nan lemond 442 mèt nan wotè menm wotè ak montay nwa 702 etaj 6500 fenèt ak 72 asansè asansè se yon bwèt ki kapab soti depi anba nan premye etaj pou rive jouk anwo nan dènye etaj konsa depi yon moun antre andedan bwèt la li pa bezwen pase nan eskalye pou soti nan yon etaj ale nan yon lòt mizè jen malere poukisa nou tris poukisa nou santi nou pou kont nou tandiske nou genyen yon kreyatè ak yon sovè ki renmen nou pouki gen de lè nou vle depeyize poutèt lavi a ap malmennen nou poukisa anpil nan nou boulvèse alòs nou ta renmen gen lapè depi nou te ti katkat n ap goumen ak lavi n ap bat dlo pou n fè bè nou gen manman nou gen papa men podyab nou pa t mande pou yo te fè nou men n ap peye konsekans la genyen ki ta renmen rive kichòy k ap fè ti efò malgre lavi di men zòt yo tonbe plat atè paske yo pa gen yon tikras limyè tout pòt fèmèn nou pa jwenn anyen pou nou manje pou nou dòmi se nan tanpri souple bèl ti madanm bèl ti mesye cheri bondye va remèt ou sa ay soufrans sa yo vin plen kè nou vin vire lòlòj nou fè nou vin vye avan lè nou nou konn vin fou touye tèt nou tou mezanmi pou jouskilè doulè mizèrere sa a bondye bon jou ale jou vini toutotan genyen lavi genyen espwa joslin kokiyon (joseline coquillon) yon ti fèy malanga sou lang kreyòl se pa ni de ni twa diskisyon ki fèt sou lang manman nou an lang kreyòl la

nèg save yo se toutan y ap bay lide yo sou lang kreyòl la men youn pa janm dakò ak lòt jan pwamas (jean price mars) bò kote pa li (youn nan pi gwo sanba peyi d ayiti) li te deklare kont yo ak blag yo jwenn nan lang kreyòl la yon fason pou yo pale ki tèlman fen ki tèlman klè pèsoun moun pa t ap atann yo ta pral konprann si nou ta fè yon ti koutje nan fèy papyè listwa nou va jwenn kreyòl la pa t ko egziste lè zansèt afriken nou yo te fèk debake nan lil d ayiti a se nesosite pou yo te kab pale ak mèt blan yo ki te fè esklav yo kòmanse imite lang blan yo epi se konsa lang kreyòl la vin fòme avèk tout lang blan yo ki te pase nan peyi a li pa fasil pou rekonèt yo sa fè olye pou yo ta pale franse yo te vin pale yon melanj lang afrik yo ak lang blan yo ki rele kreyòl genyen anpil peyi ki gen gwo pwoblèm kominikasyon jouktan sa rive bloke devlopman yo nan kontinan afrik la egzanp gen de peyi kote nou jwenn chak tribi chak zòn pale yon dyalèk ki pa sanble nan peyi d ayiti nou pa gen pwoblèm sa a kreyòl la pale menm jan tout kote se sèlman aksan an ki ka diferan men moun okay ak jeremi konprann moun okap ak òdepè youn lòt san pwoblèm chak pwovens ka genyen kèk mo ou p ap janm tandè lòt kote sa depann kote li plase nan peyi a poutan pi gran pwoblèm nou gen nan peyi nou an se yon pwoblèm ledikasyon nou tout nou pale kreyòl men nou pa janm rive li dyòl lolo paske pwofesè nou yo pa t janm aprann nou renmen li lè nou te lekòl men bagay ki dwòl anpil ayisyen konn li franse men yo pa ka rive pale l nòmman se domay lè nou wè laplipa ayisyen pa rive apresye bèlte richès kantite ladrès nou kab balanse nan lang kreyòl nou menm ayisyen kilti pa nou an se yon kokenn chenn eritaj kont pou nou tire blag a pwovèb okenn lòt lang nan lemonn pa ta ka touche nou pi byen pèsoun pa ta vle demanti nou lè nou di si pou peyi d ayiti gen yon bon jan literati fò se an kreyòl pou l ye gen mesaj sou kèk sijè espesyal ki p ap janm pase toutbon vre si yo pa sèvi ak gwo zam sa a yo rele kreyòl lè yo sèvi ak kreyòl nan lekòl se youn nan pi gwo sèvis yo konn rann ledikasyon ayiti a ki deja an degraba kreyòl la se yon mwayen pou fè elèv yo konprann pi fasil sa y ap montre yo nan klas yo kreyòl se lang pèp ayisyen okenn lang pa janm kreye prese prese ni san yo pa fè kèk chanjman ladan l lang franse te pran anpil syèk avan li vin sa l ye jodiya nou pa ka dekouraje nou gen tan fè anpil wout tou jodiya se pa ni de (2) ni twa (3) liv ki parèt an kreyòl rete yon gran travay pou yo fè sou tout lajè peyi a se pou chak ayisyen kòmanse pa wete vye konplèks yo ki anpeche l dekouvri richès lang nou an se pou jounal radyo ak televizyon pote kole pou yo bay kreyòl la plis plas toujou nan pwogram yo moun yo ta vin santi yo alèz lè sa a pou yo ekri ansèy yo an kreyòl nan plas anglè gen peyi tankou nan zile sechèl (seychell) oubyen kiraso (curaçao) ki tou pre nou yo ban nou egzanp la tout bagay fèt nan lang kreyòl pa yo e ki rele papyamento ebyen jan ou wè l la kreyòl la dwe kontinye fè chemen li papa paske kreyòl se youn nan pi gwo zam k ap rive fè nou soti nan tout fènwè lamizè kote nou ye a 50 ane depi yo te masakre yon pakèt ayisyen nan sendomeng mezanmi o ou pa ta di pèp ayisyen pa gen memwa ou pa ta di tou a la yon pèp padone vit gen lè ayisyen se yon pèp ki pa konn kenbe moun nan kè depi de peyi sa yo egziste ayiti ak dominikani se pa ni de ni twa bagay ki pase se pa ti kras enjistis pèp panyòl fè ayisyen jouk kounyeya gen anpil bagay nou pa janm rive konnen ni esplike panyòl trete ayisyen pi mal pase esklav sitou nan batèy yo yo rive menm met chenn nan pye yo pou fè yo travay e si lòt moun pwomèt y ap met bouch nan koze a polis yo ap pouse do ou mete ou deyò men tout sa se poko anyen devan gwo vye zak dominiken yo te fè nan mwa oktòb 1937 kote prezidan yo rele twourilyo (trujilio) a te pase lòd pou touye kare bare ayisyen ki t ap viv nan panyòl twourilyo sa a yo toujou di se yon nèg ki gen prejije ki pa vle wè moun nwa epi li te pase lòd pou touye ayisyen yo se paske tou li pa t vle ras nwa a mele a èp dominiken an (nou konnen panyòl yo se desandan peyi lespay) oktòb 1937 sa a se yon dat k ap difisil pou pèp ayisyen an bliye yo di tèlman gen ayisyen ki te mouri lè sa a se yon bagay ki enposib pou yo ta di kantite kretyen vivan ki te pèdi lavi yo nan masak sa a lè sa a pou yo konn si se ayisyen yon moun ye yo te fè l pwononse mo pèsil paske nan lang panyòl yon ayisyen pa t ka pwononse l byen paske ayisyen yo te nwè diktatè twourilyo a pa te pè koupe tèt yo moun ki te la rakonte nan anpil vil pwovens andeyò nan dominikani yo te jete anpil kadav nan yon seri gwo twou kote yon seri kriminèl te kanpe kriminèl sa yo te byen antrene pou komèt zak sa yo yo te kanpe arebò twou a yo t ap tann ayisyen yo rive pou touye yo tankou bèt se pa ti kras ayisyen ki pèdi lavi yo konsa men 50 an aprè masak sa a èske bagay yo chanje èske kondisyon ayisyen yo amelyore nan sendomeng ebyen si gras a dye ayisyen pa al koupe kann ofisyèlman tankou lontan yo kontinye ap pase anba fil pou al nan panyòl 50 ane apre masak sa a dwa moun pa respekte nan batèy dominiken yo yo menm kontinye ap fòse ayisyen al koupe kann pou selebre

50 ane masak ayisyen nan sendomeng nan gen yon sant yo rele sant bon samariten ki se yon sant k ap fè efò pou wè si yo ka ede abitan nan batèy yo epi ede yo rezoud pwoblèm kominote yo ap konfwonte sant sa a deside fè moun sonje dat sa a li konte òganize konkou konferans afich ak yon dal lòt aktivite nan tou de peyi yo sant sa a ta renmen fè tout moun konnen byen istwa masak sa a yo ta renmen eklèsi evènman sa a pèp ayisyen sanble fin bliye mezanmi laprès legliz tout patriyòt alawonnbadè pa dwe bliye yon krim konsa se tout moun ki pou montre yo kondane yon tèl zak pou sa pa janm rive frè nou yo ankò previzyon pou eleksyon 87 mwa novanm sa a sanse chwazi pou lè konsèy elektoral la fè eleksyon nan tout peyi a kit se eleksyon pou depite pou majistra ak prezidan elatriye eleksyon se yon bagay ki enpòtan anpil nan lavi yon peyi se kote yon pèp kapab chwazi lidè ki pou dirije peyi a ki pou administre lavil yo oubyen moun ki pou defann enterè li nan lachanm yon bon eleksyon san blòf san fo mamit san kont mal taye se pi bon fason pou yo montre demokrasi egziste nan yon sosyete èske peyi d ayiti se yon peyi ki pa gen chans vre èske nou fèt pou nou toujou rete ak moun pou nou pa janm vanse pou pi devan mezanmi lè nou gade nan istwa peyi nou nou wè nou pa janm vrèman gen yon prezidan ki fè yon bagay serye pou peyi a epi ki respekte dwa moun tout sa ki monte yo se pouvwa yo wè pou yo pran se plen pòch ak lajan leta pou yo rich yon sèl kou epi se kraze moun ki pa dakò ak gouvènman yo a de ou twa ti prezidan yo ki te vle fè kichòy pou peyi a yo pa janm rete gen moun ki di yo pa pou eleksyon paske peyi a pa gen sekirite moun ap mouri prèske chak semèn vòlè ap rantrè kase kay moun epi menm lame ta dwe mete lòd ak lapè se li menm ki pi mal lè li debake yon kote se abse sou klou se tire sou moun blese touye gen yon lòt pòsyon ki di fò gen eleksyon se premye fwa nou gen yon chans konsa kote yon k.e.p (konsèy elektoral pwovizwa) kapab òganize eleksyon an ayiti yo fè konnen tou nan tout peyi peryòd eleksyon yo toujou gen twoub kidonk klima peyi a pa ka anpeche eleksyon gen lòt peyi sa konn pi mal se pa ni de ni twa kozman ki repete sou zafè eleksyon lè gouvènman an te fè parèt dekrè pa l la sou kozman eleksyon an se te yon magouy pou gwo tèt yo ta voye moun pa yo monte moun ki kapab pwoteje yo konsève enterè yo ak ansyen sistèm nan nou pa kab di se vre ni se manti antouka bondye konnen li konn li klè epi li pa pran nan blòf nou pa fèt pou n bliye gen sektè ki pa vle eleksyon yo pa ta renmen wè bagay yo chanje eleksyon 87 la kapab fèt men fò nou konnen k.e.p la pa ka fè l pou kont kò l lè pèp la t ap vote konstitisyon an nou te wè jan brigad yo te veyatif sa se yon legzanp men ann di pito eleksyon p ap posib ap gen magouy si toutan n ap pwoche bò jou vòt yo sitiyaasyon an vin pi cho klima laperèz la la pi rèd bal ap tire isit lòtbò pèp la ap pè pran lari pou l al vote eleksyon p ap sanse pwòp onèt si gwoup moun ap pran kòb nan men kandida pou al lage blòk bilten je fèmèn si fòs ki gen zam yo kreye deblozay pou gate jwèt la li p ap onèt si patizan ansyen rejim yo ap menase epi touye patriyòt serye pèp la chwazi kòm manm biwo vòt yo si swadizan otorite ap fè presyon sou moun yo pou yo vote pou kandida pa yo a si jounalis yo pa gen sekirite ak libète pou suiv dewoulman rezilta vòt yo pou fini eleksyon yo p ap serye si gwo chabrak yo kontinye ap vyole dwa kretyen vivan fò nou pa bliye tou eleksyon pa ka chanje yon peyi men se youn nan mwayen ki ka pèmèt yon chanjman yon vrè chanjman an ayiti dwe rive fèt nan yon chanjman mantalite konpòtman yon volonte lakay ni pèp la ni moun k ap dirije yo enpòtans zye yon moun zye se yon bagay ki itil anpil se li menm ki pèmèt yon moun wè pou l mache pou l ekri pou l fè tout bagay li vle se poutèt sa fò yon moun pran swen zye li pou li ka konsève li pou pi lontan gen moun ki pote linèt bonè gen lòt ki tonbe avèg bonè tout sa se paske yo gaspiye zye yo mal yo pa t janm pran swen yo byen men yon ti konsèy sou sa pou nou fè si nou ta fè yon aksidan nan zye fò nou pa janm touche zye nou fò nou pa janm fwote zye nou si yon pwodui chimik ta boule zye nou men sa pou nou fè prese prese:kite zye yo louvri anba dlo pandan 15 minit si se nan asid nou boule kite li 30 minit anba dlo si se nan yon lòt pwodui chèche wè doktè epi pote yon tikras nan pwodui ki boule ou a montre l depi yon moun gen pwoblèm nan zye se pou li wè doktè pwoblèm zye kay timoun ant laj twazan rive jouk sizan yon timoun sou 20 ka gen youn nan pwoblèm nou pral site la yo yon zye parese zye vèwon oubyen yon zye ki pa wè twò byen tout timoun ki fè ral lekòl ta dwe al fè egzamen zye kay doktè paske si timoun nan gen yon pwoblèm nan zye avan laj sizan epi li pa fè tretman sa kapab fè l vin avèg pwoblèm zye lakay jèn yo pwoblèm jèn yo genyen pi souvan se yon maladi yo rele myopi sa vle di yo ka wè lwen si yon jèn pa ka wè byen sou tablo sa kab ba l pwoblèm pou li aprann lekòl lè sa a se pou li kenbe liv yo ak yon bèl distans lè l ap li fò li wè yon doktè zye apre laj 35 an apre laj 35 an zye yon moun toujou bese se yon maladi yo rele presbipi ki fè ou oblije pote linèt nan laj sa

a se pou nou fè yon bon tretman pou nou pa gen glokòm sa vle di pou presyon zye yo pa monte maladi sa a konn fè moun avèg fò nou fè ou sonje ti aparèy doktè a sèvi lè ou al fè egzamen an pou l kab wè anndan zye ou yo rele li oftalmoskopi aparèy sa a montre tout venn avèk lòt pati nan zye ou li pèmèt doktè a dekouvri tout vye maladi ou ta kapab genyen mezanmi annou pran swen zye nou annou manje anpil kawòt pou zye nou kapab toujou anfòm annou sispann fwote zye nou pou nenpòt ti bagay 10 kòmandman pou yon politik tou nèf dis (10) kòmandman pou yon politik tounèf nan peyi d ayiti afè prezidan avi a se yon bagay ki ta dwe elimine men demokrasi ta dwe tabli pou chak ayisyen ka lib toutbon vre tout nouvell fèt pou bay nan radyo jounal ak televizyon san wete san mete epi san kontwòl gouvènman an fò tout moun ka koute nenpòt ki opinyon ak lide pou peyi a ka mache lib e libè fò nou respekte tout byen ki pou tout moun (ki pou leta) fò resous peyi a genyen yo ka itilize nan bon kondisyon pou tout peyi a ka pwofite fò bon jan jistis tabli pou tout moun lè tout ayisyen va fè yon sèl lè youn va rekonsilye ak lòt nou va veve pou tout moun toujou viv tankou frè fò nou evite ak tout fòs nou moun k ap pran pòz sèl chèf sèl seyè yo pòz gran panpan gonfle ral otorite fò nou sispann flate chèf yo fò nou pa janm kite pyès moun sou tèt nou tonbe nan koripsyon pou dirijan yo ka gouvènè avèk lonè fò nou òganize ledikasyon ak lasante pou tout moun nou va ankouraje agrikilti lendistri nasyonal ak komès si nou vle gen bon jan devlopman (5) nou va montre timoun nou yo pou yo renmen peyi yo ak tout lòt sitwayen nou va anseye lajenès pou li respekte dwa moun konsa tout bon jan kalite lèzòm genyen va toujou rete nan peyi nou fò nou toujou respekte toutbon vre drapo ble e wouj ki senbolize lalibète a nou va toujou pare pou defann endepandans nasyon an si nou vle viv tankou bon jan patriyòt fò nou elimine lendisiplin ak ti sousou doktrin jezikri a ak renmen pwochen nou fèt pou toujou pratike li ak tout nanm nou konsa nou va viv nan tèt ansanm ak tout moun fò nou toujou lite pou nou kenbe epi reyalize deviz libète egalite fratènite nou dwe gen yon lame patriyòt k ap defann pèp k ap rann sèvis si nou vle viv nan lapè drapo peyi d ayiti yon ti kozman sou drapo peyi d ayiti daprè listwa pandan lagè pou lendepandans zansèt nou yo te sèvi toudabò ak drapo peyi lafrans sa te senbolize libète yo t ap chèche a men sa pa t vle di pou otan se te sèlman libète ayisyen yo t ap chèche drapo fransè a te gen 3 koulè wouj blan ak ble pandan kongrè akayè a desalin te kreye drapo nou an li wete moso blan an epi li kole twal ble a ak wouj la nan mwa me 1805 desalin mete koulè nwa a nan plas koulè ble a konsa pandan 19 mwa drapo ayiti a te nwa ak wouj nan mwa janvyè 1807 pandan te gen lagè sivil ak kristòf petyon te tounen ak koulè ki te la avan yo sa vle di koulè mwa me 1803 men li te chanje pozisyon bann yo li mete yo nan sans kouche ble a te vin anwo epi wouj la anba li te ajoute nan mitan li yon seri ti desen yo rele amwari desen nou gen alèkile yo la depi 1953 konstitisyon 1964 la te vin tounen ak drapo desalin nan ak zam repiblik yo men san bonèt la yo rele li frigyen jou 21 jen 1964 franswa divalye te retounen ak koulè nwa ak wouj la sa dire 29 ane epi aprè dechoukaj 1986 depi lè a nou sèvi ak drapo ble ak wouj la devwa nou anvè drapo a tout sitwayen fèt pou renmen drapo a li se senbòl patri a fò nou respekte l nan drapo a nou vin sonje tout gwo zansèt tout gwo evènman ki make listwa peyi nou nou dwe toujou renmen li nan kè nou ak nan lespri nou lè n ap pote drapo nou dwe konnen nou fè yon sèl ak li lè n ap sèvi ak drapo a si ou ap mare drapo a nan yon ma pi bon ne pou ou fè nan tou lè de kote yo se yon ne chèz senp lè ou ap monte drapo ou fèt pou mete oubyen dwat anfas ma a epi ou bay rès moun yo do si se nou de k ap monte drapo a ou fèt pou ou mete ou anfas lòt kanmarad la devan ma a epi ou fè yon ti bak defason pou rès kòd la pa touche atè pa janm bliye gade drapo a pandan toutan y ap monte l la si w ap pote drapo peyi a epi yon lòt moun ap pote yon banyè oubyen yon lòt drapo ou fèt pou rete sou bò dwat la lè gen plizyè lòt banyè nou fèt pou nou pote drapo peyi a pou kont li epi nan mitan si nou mete li nan yon mi ak yon lòt drapo li fèt pou li plase bò kote goch ou si gen plizyè drapo ki fòme yon evantay drapo ayiti fèt pou li rete nan mitan lè yon moun ap fè diskou nou fèt pou nou met drapo a sou bò dwat li lè w ap pliye drapo a ou dwe pliye li 2 a 3 fwa sou lajè li pou koulè wouj la ka tonbe andedan epi pliye nan longè pandan 2 a 3 fwa fò nou salye drapo a lè n ap monte li chak maten a 8è epi lè n ap antre li vè lè solèy pral kouche men apre fò nou pa bliye konsève drapo a nan yon ti bwèt nou va sere yon bon kote sitwayen ayisyen malgre tout pwoblèm tout traka ak desepsyon toujou renmen peyi nou annou respekte drapo nou an mezanmi edikasyon devlopman edikasyon granmoun ak devlopman mache ansanm se vre wi pou yon pèp rive devlope toutbon vre fò li gen edikasyon ak konesans lè nou di edikasyon sa pa vle di chita ap plede pale san mete men nan tan n ap viv koulyeya pou edikasyon ak konesans fè kichòy fò yo makònen

E. W. Védrine - *Boukan Dife Literati ak Joël Lorquet : HC lexical data*

nan lavi pèp la ap mennen chak jou a men pou sa rive fèt gen twa bagay pou lidè yo rive fè se pou yo bay egzanp lè yo vle yon bagay fèt pawòl la di ti nèg mande wè se pou yo ranmase responsablite yo ki vle di lè ou ap fè yon bagay ou fè l nèt ou pa janm kòmanse san ou pa fini fò ou kapab pale ak moun yo pou fè yo konprann pou ki rezon chak bagay fèt jan li fèt la si pa egzanp pwofesè yon klas deside mennen elèv yo plante pyebwa nan mòn elèv yo ap pi kontan fè travay la si yo wè pwofesè a mete men nan travay la tou men si pwofesè a chache yon ti lonbray kote van ap soufle epi li chita byen alèz pou pase timoun yo lòd plante ou mèt sèten travay la p ap fèt jan pou l te fèt la se pa sèlman nan lekòl mèt la oblije mete men nan tout travay se konsa pou sa te fèt gade yon ekip travayè k ap ranje yon wout si chèf ekip la al chita anba lonbray travayè yo ap sispann travay wi men si l kanpe nan solèy la ap montre moun yo jan pou yo fè ou mèt si ekip la ap bay bon randman nan levanjil lik jezi di konsa si youn nan nou vle fè yon gwo batiman premye bagay pou l fè se pou l chita pou l kalkile konbe sa pral koute konsa la wè si l gen ase kòb pou li fini travay la si l pa fè sa l ap fin poze fondasyon an epi li p ap ka fini fè batiman an lè sa a y a rele chalbari dèyè li sa se yon gwo verite wi gen anpil moun ki vle koke makout yo pi wo pase dèyè yo nou pa wè sa k rive dabòn nan plèn leyogàn yo bati yon izin sik ki koute karant milyon dola epi sa k rive izin chita la li pa ka travay epi kann menm ap chèch sou pye pawòl granmoun yo di longè bouji ou longè priyè ou se pou rezon sa a nou di moun ki responsab fèt pou ranmase responsablite yo nan bib la gen yon pwovèb ki di konsa kisa nou dwe fè le gen siklòn depi sezon siklòn nan kòmanse sa vle di nan mitan avril rive jouk septanm sere anpil pwovizyon manje nou pi bezwen tankou mayi diri pwa lwil pen kasav sik lèt dlo ak sèl siveye si lanp nou ak flach nou bon epi fè pwovizyon gaz pil balèn alimèt bwa bwapen ak chabon li ta bon tou si nou ta gen kèk bagay pou fè pansman tankou koton alkòl oksijèn elatriye gade byen pou wè si do kay ou a bon si li pa gen goutyè oubyen si pou ou fè rekloure tòl yo verifye fòs pòt ak fenèt yo tou li ta bon tou si ou ta gen yon mato kèk klou ak kèk moso bwa chèche sere yon galon ki vid ak kèk mamit oubyen kèk sache fò nou pwoteje tèt nou mezanmi lè siklòn yo rive men konsiy sa yo fèt pou obsève pandan tout sezon siklòn yo depi yo ta bay premye alèt la premye avètisman an radyo va bay la se pou nou fèmen byen di tout fenèt ak pòt kay nou men fò nou louvri yon pòt oubyen yon fenèt nan lòt sans van an ap vini an bloke fenèt yo ak planch sere tout dokiman ak papye enpòtan yo andedan yon plastik wete tout anpoul yo ak lòt bagay ki fèt ak vit paske yon vè ki kase kapab danjere pandan yon siklòn netwaye kèk veso pou nou sere dlo men dlo n ap bwè a fèt pou bouyi pou pi piti yon demi galon pou chak moun chak jou koupe gwo branch bwa ki twò pre kay la paske yo ka lakòz dega lè yo tonbe si ou ta gen otomobil ranpli tank la pou l ka pare si ou ta bezwen l rete anndan kay ou si li solid epi si li pa bò rivyè ni kote ki danjere osinon ale lakay yon vwazen ki gen yon kay ki pi asire pa kite zouti ni manchèt ak wou nan lakou a si van bwote yo yo ka tounen danje pou lòt moun toujou gen yon radyo ki sèvi ak pil bò kote ou epi sere kèk pil an rezèv fò ou toujou koute bilten y ap bay nan radyo yo lè yon siklòn ap pase koute radyo pa deplase kote ou ye a siveye si pòt ak fenèt yo toujou anfòm ak kwachèt yo si yon pòt oubyen yon fenèt ta kase ou fèt pou ou kapab rekloure l si yon tòl ta ale mete yon plastik sou matla a e pa kite lòt bagay yo mouye pa kite lakay toutotan yo pa leve alèt la siklòn yo konn kite gwo van dèyè yo pandan yon jounen se pou nou pi veyatif si yo ta avèti nou siklòn nan ap pase lanwit pa janm kite kay ou sof si ou gen yon gwo nesosite pa janm bliye gwo van kab pran ou pou al voye ou kote l vle pa kite kay ou lè van an fè yon ti kalmi pandan inès konsa van an gen dwa fè yon ti kalme men l ap tounen pi fò ou pa menm bezwen eseye pwoteje bèt ou yo ak lòt bagay enpòtan ou kite deyò paske ou pa konn kilè van an ap tounen pa touye lanp yo ou kapab bezwen yo pandan siklòn nan si ou ta sispek kay ou rete a ka tonbe foure kò ou anba yon tab oubyen rete nan mitan yon pòt si ou gen kouran se pou ou koupe swich la sa va diminye danje dife pa rete bò lamè si lamè a move ou kab gen anpil pwoblèm kisa pou ou fè aprè yon siklòn fin pase mennen blese yo lopital si gen moun ki disparèt fè otorite yo konnen anonse yo tou si gen fil kouran ki kase si gen fè tiyo ki pete pa touche fil kouran yo wete debri yo epi repare dega ki gen nan lakou ou ak nan jaden yo si yon pyebwa tonbe sou yon fil kouran pa eseye ekate l men al rele konpayi a pa kouri gaspiye dlo ou te sere yo pa mache pye atè mete sandal siveye zenglen ak moso boutèy pa kouri al benyen nan ma dlo pa al nan zòn sinistre yo sèl si ou pral pote viktim yo sekou ede moun nan kominote yo pwoteje sante yo pa jete fatra ak bèt mouri nan lari se pou nou obsève prensip ijyèn pou nou byen dezenfekte dlo yo ak antere bèt mouri pa kouri sot nan lari sèl si ou gen nesosite anpil danje ou pa konnen

kapab rive menm lè yon siklòn fin pase depi gen posiblité ou mèt al travay sèvis ou kapab enpòtan kontinye koute radyo ti konsèy sa yo se nan men responsab o.p.d.e.s òganizasyon avan dezas ak sekou joel lorquet te pran yo fanm ak demokrasi fanm ka bay devlopman toutbon vre tout moun gen dwa pou yo viv dwa pou yo deside kantite timoun yo vle genyen dwa pou yo jwi byen yo genyen oubyen eritye epi dwa pou yo gen bon jan enfòmasyon sou tout bagay k ap pase nan peyi a men lè nou gade sa k ap pase nan peyi d ayiti nou ka di tout dwa sa yo pa respekte vre nan peyi d ayiti chak ane gen 1 000 fanm ki mouri pandan akouchman alòs 400 ladan yo ta kapab sove si yo te konn kijan pou yo konpòte yo lè nou mete ayiti akote 100 lòt peyi ki poko devlope nou ka di fanm ayisyèn yo pòv men yo gen anpil kouraj nan peyi nou fanm ki manman an se li menm ki responsab tout vi fanmi an menm si gen gason nan kay la k ap bay kòb sou chak 100 fanm gen sèlman 15 ki marye sa vin lakòz rèz fanm k ap viv nan peyi a pa gen moun ki pou okipe yo sa lakòz tout fanm yo ka tonbe ansent nenpòt kilè menm si li pa t vle li riske trape move maladi tankou sida sifilis elatriye lè yon fanm ap viv sou kont yon gason li pa gen pyès pwoteksyon lalwa sèl si li marye ak moun nan gen anpil fanm k ap travay men yo peye yo pi piti kòb pase gason sa k pi rèd la menm lè patwon yo konnen sa y ap fè a pa bon yo pwofite pou fè sa vin jwenn yo konnen peyi a pa gen anpil travay gen lòt malgre y ap peye fi yo ti kras kòb la yo vle pran yo pou madanm yo tou podiyab gen fi ki pa reflechi yo konn tonbe ansent epi lè sa yo tou pèdi travay la patwon an pa vle okipe pitit la konsa fi sa a vin ogmante mizè li nan zòn andeyò yo konsidere fanm prèske tankou timoun menm si se li menm ou wè nan tout travay tankou agrikilti elvaj fè manje fè komès men lè se gwo bèf kay k ap vann oubyen achte gason vle se li ki pou deside pri men pou pifò fanm pa janm gen dwa sou tèt li kit se lavil kit se nan mòn anpil fwa gen nan gason ki pa menm kite fanm nan gen dwa deside lè pou l ansent an ayiti gen yon lòt tandans anpil moun panse afè planin familyal se pou fanm sèlman sityasyon zafè pa bon ki fè fanm ap viv sou kont gason lakòz plis pase 1 000 fanm ansent pèdi lavi yo chak ane se pa vyolans sèlman ki touye moun gen moun ki mouri paske yo pa gen manje pa gen travay gen lòt ki mouri paske yo pa konn li yo pa gen lespri epi tou yo pa ka fè anyen pou tèt pa yo si tout ayisyen te fè yon efò pou respekte dwa moun dwa kretyen vivan anpil vi ta sove demokrasi ak batay pou rann lavi tout sitwayen miyò se yon batay tou pou amelyore kondisyon fanm nan peyi d ayiti fanm se lòt mwaye ki ka bay devlopman toutbon vre mezanmi pinga nou lese lòt moso sa a lòt mwaye sa a mouri paske li itil peyi a anpil fanm bay demokrasi tèks doktè mari michèl marie edwa michelle edouard se jorèl lòkè joël lorquet ki adapte l epi tradui l pou jounal la konfre nou poris janbatis pauris jn-baptiste ap reprezante jounalis yo nan k.e.p zanmi ki abòne ak jounal boukan pa fouti pa konnen poris poris janbatis ap feraye ak nou depi digdantan ansyen lektè yo sonje siman bèl ti pwezi ak ti atik pike jounalis sa a te konn ekri nan jounal la sitou pandan diktati divalye a nan finisman mwa mas la apre yon kokennchenn asanble jeneral manm asosyasyon jounalis ayisyen yo te fè yo vote poris pou al reprezante yo nan konsèy elektoral pwovizwa gouvènman an pwopoze a se konsèy elektoral sa a ki pral genyen pou òganize eleksyon nan tout peyi a talè konsa lè vòt la te gen plis pase 11 kandida kilès poris ye jan poris janbatis fèt lavil tè nèv terre neuve nan peyi d ayiti nan dat 16 mas 1936 li marye ak yon fanm swis epi li gen 3 pitit ak li soti nan ane 1965 rive jouk 1968 poris te etidye nan institut biblique nogent / marne nan peyi lafrans soti nan ane 1968 rive 1970 li te etidye nan fakilte teyoloji vauz / sein peyi lafrans se konsa misye te rive fòme tankou pastè ki save nan pawòl labib soti 1979 jouk 1982 li te al etidye nan centre de linguistique appliquée nan pòtoprens se la misye te al aprann teknik lakonesans sou tout lang moun pale sou latè beni kounyeya pastè poris ap travay kòm direktè sant pedagogik riral pwotestan an li se pwofesè kreyòl ayisyen epi li se pwofesè lang grèk ak nouvo testaman nan gran seminè teyolojik nazareyen nan frè petyonvil soti nan ane 1973 rive jouk 82 pastè poris te youn nan moun ki t ap reyalize kokenn chenn travay tradui labib nou gen an kreyòl alèkile se sosyete bibliik ayisyen ki te lanse lide sa a fò nou pa bliye poris janbatis te ranpòte pri dechan 1985 la pou yon bèl ti liv li te ekri nan lang manman nou ki rele nan lonbray inosans poris al nan anpil peyi tankou laswis langletè sentoma lamatinik se poris tou ki te prezidan société biblique haïtienne ak komite pou montre moun li ak ekri c.p.a.l men kounyeya twòp travay pou li li oblije kite c.p.a.l pou fini fò nou di poris ekri plis pase 13 ti liv an kreyòl ladan yo nou jwenn tonton maten kout flash sou 250 pwovèb istwa yon chat baka lavi an miyèt fò nou fè ou sonje nan ane 1987 se te dtè ernst myrvil yon lòt kolaboratè jounal boukan ki te reprezante jounalis yo nan premye k e p apre masak 29 novanm nan doktè

mivil te vin malad li te oblije pati epi jouk kounyeya poutèt sekirite li li pito ret viv lòtbò nou voye yon gwo kout chapo bay jan poris janbatis nou di li kouray kenbe pa lage jounal boukan swete poris va akonpli devwa sa a li gen anfas nasyon an ak menm serye li te toujou genyen an yon ti koutje sou sitiyasyon moun pov nan peyi d ayiti koze povrete nan peyi d ayiti se yon bagay ki grav twaka moun k ap viv nan peyi a kit se lavil oubyen nan mòn pa gen yon kondisyon lavi ki pèmèt yo viv byen ni pou manje 3 fwa nan yon jounen se penpennen laplipa ayisyen ap penpennen genyen menm se trimen y ap trimen pou chèche lavi anba yon solèy lavi a di n ap bat dlo pou n fè bè pwoblèm prèt pou fè n fou sa ki pi rèd la nou wè zotobre pa bò isit bouche zòrèy yo yo rete endiferan anfas lamizè detrès ak soufrans malere se pakèt pwoblèm lou sa yo ki fè ayisyen pran kanntè al pran imilyasyon nan chan kann sendomeng sitiyasyon kèk sektè nan popilasyon an sitiyasyon sosyal ak ekonomik peyi d ayiti fè anpil moun pa ka viv byen epi gen twòp diferans nan fason moun rich ak pòv ap viv gen kèk moun ki santi yo pi pòv pase lòt paske y ap viv nan yon ti kwen yon vye katye pou kont yo epi leta pa janm fè anyen pou yo gen anpil peyizan konsa tou yo rive menm dekouraje ak lavi sitiyasyon sa a fè anpil nan moun sa yo tou prèt pou fè nenpòt vye bagay puiske kriz lajan peyi a ap travèse a fè yo viv pi mal pi razè pami moun sa yo gwoup moun ki pi mal yo se ouvriye faktori ak peyizan nan mòn fanm ak timoun se gwoup ki gen plis pwoblèm razè malnitrisyon pa gen kay maladi yo pa ba yo bon jan edikasyon si nou egzaminen kondisyon lavi moun sila yo byen nou ka di ouvriye ak peyizan yo gen menm pwoblèm men sa nèg save yo di sou kalkil yo fè sou ki jan moun pòv yo ye an ayiti abitan yo genyen sèlman 240 goud rive 3 400 goud chak ane gen yon gwo chomaj sa fè gen 65 rive 75 moun ki p ap travay sou chak 100 moun nan peyi a gen anpil moun tou ki chomè degize yo toujou nan lari genyen ki nan yon ti djòb men ti monnen yo touche pa ka fè anyen pou yo kay yo twò piti yo manke ijyèn yon sèl ti pyès kay la konn gen plis pase 4 moun k ap viv ladan li pòv yo manje mal yo pa rive ranmase 1 700 kalori vitamin nan kò yo pa jou gen 30 timoun sou 100 ki mouri anba maladi tibèkiloz gen plis pase 60 moun sou chak 100 moun ki pa konn li sou tè d ayiti zòn kote pòv yo rete pa gen swen sanitè pa gen ase bon jan dlo pou moun bwè pa gen ase kouran lavil pa gen sa menm andeyò epi gaz la twò chè fatra pa janm ranmase pa gen latrin kote ki genyen sa yo manke netwaye yo sitiyasyon fanm yo fanm yo bò kote pa yo nan pòtoprens sèlman yo reprezante 33,5% nan popilasyon an sa vle di gen 187 400 fanm ki gen ant 15 rive 65 ane ak pi plis anpil nan jèn demwazèl yo soti nan zòn ki pi mal yo nan zòn andeyò lè tifi sa yo desann lavil yo vin fè domestik bòn restavèk pafwa yo rive menm ap fè jenès sa ki gen bon santiman yo konn kite move vi a pou fè ti komès nan lari osinon anba galri sitiyasyon pòv laplipa moun sa yo pa konn li yo tout gen prèske menm pwoblèm ak lòt moun ki nan sitiyasyon tankou pa yo a fi sa yo vin gen yon lòt pwoblèm ankò puiske yo anba prejije ak esplwatasyon lòt pwoblèm ankò pa gen anpil travay sa ki fè fanm yo blije asepte nenpòt ki sitiyasyon paske yo pè pou lavni pitit yo n a kontinye mwa pwochen ak timoun ki pòv yo suit lamizè toupato sou tè nou an annou sispann bouche je nou annou fè kichòy timoun pòv yo gen plis pase 37 timoun sou chak 100 timoun ki pòv nan popilasyon pòtoprens la moun ki etidye chif yo fè konnen 200 000 timoun konsa yo gen zewo rive jouk katòz ane timoun sila yo sibi efè sitiyasyon lavi pòv y ap mennen an bagay ki pwouve sitiyasyon pòv la nan peyi a anpil anpil gen anpil timoun ki mouri apre yo fin fèt yo mouri anba dyare enfeksyon maladi sa yo reprezante 75 ak 45% sa ki lakòz tibebe mouri gen 33 timoun sou 100 ki pòv k ap souffri anba malnitrisyon yo pa manje byen ditou nan vil yo gen 20 timoun sou 10 ki gen ant 8 al 10 ane ki gen tan oblije ap travay restavèk chany siye machin fè komès alòs nan zòn andeyò yo gen 70 timoun sou chak 100 anpil nan timoun sila yo lage pou kont yo se sa k fè yo vin ogmante kantite ti vagabon delenkan fanm jenès elatriye yo rele yo timoun lari yon pakèt jèn ki pa fini ak etid primè yo epi ki al chèche travay san yo pa gen okenn fòmasyon povrete a nan tout kalite gwoup moun ki plis touche nan sitiyasyon mizè sa a toujou se granmoun yo vye granmoun yo ak endijan yo a kote pwoblèm tout moun ap kontre yo gwoup vye ganmoun sa yo nan plis pwoblèm yo pa gen kay yo pa gen travay yo pa gen moun k ap ba yo kòb k ap prete yo alevwa pou yo ta jwenn èd sosyal mezanmi sa mande pou nou reflechi anpil wi sou lamizè ki nan peyi d ayiti zafè leta a se pa pale kisa leta fè pou diminye mizè nan peyi d ayiti kisa leta fè pou kreye plis travay pou chak moun ka degaje yo kisa leta fè pou ede vye granmoun ki pa ka travay ankò moun ki estwopye andikape paralize san fanmi yo èske leta gen yon bon jan sèvis èd sosyal jan sa fèt nan tout peyi zanmi m kite ou ak kesyon sila yo men pandan ou ap chèche repons panse ou menm tou kisa ou

ka fè petèt ou pa gen gwo mwayen men kisa ou fè pou ou ede yon pòv k ap mande lacharite yon zanmi ki grangou yon granmoun ki san senk mezanmi annou sispann konte sou leta paske gen lè sa pa egziste pa bò isit kritike men kritike byen annou eseye reponn kesyon sa yo san bay manti yo va ede nou konprann tèt nou epi tou viv pi byen ak lèzòt èske ou konnen kijan pou ou fè epi pou ou asepte kritik si ou ekri wi pou youn oubyen plizyè kesyon ki ekri la yo nou ka di se yon gwo chans ou genyen pou aprann pi plis bagay sou kijan pou ou resevwa kritik lè ou ap kritike yon moun èske ou itilize kèk mo tankou toujou ak jamè èske ou dakò yo konprann kritik san yo pa bezwen fè pyès efò pou eklèsi èske ou lese emosyon ou yo gouvènè fason ou ap bay kritik yo avan ou fè yon kritik èske ou reflechi pou ou konnen si wi oubyen non se bon moman pou fè sa èske ou neglije pou ou bay sijesyon oubyen kèk konsèy ki kapab amelyore lespri moun ou kritike a lè yon moun kritike ou èske ou rekonèt byen vit erè ou fè a èske ou responsab pou sa yo blame ou èske ou prefere pa bay mesaj la enpòtans epi ou bliye li tankou yon bagay ou jete atè pou toutan èske ou tou pare pou reponn ak pawòl tankou wi men èske tandans natirèl ou se pou ou dakò oubyen evite moun ki kritike ou la èske ou rive dekouvri pou kont ou moun ki pale avèk ou a gen rezon men ou refize chanje konpòtman ou te gen avan an pa gen moun ki san defo si sa se premye prensip ki pa janm anpeche kritik nan wotè konprann chak moun men ou menm fè li posib pou ou pou bay epi resevwa kritik ak yon lespri pozitif ki va pote yon pakèt rezilta pozitif ekonomi peyi d ayiti menase anmwe sekou la wouy atake kafe nou yo depi plis pase de ane konsa gen yon maladi yo rele wouy k ap ravaje kafe nou yo nan peyi a wouy la se yon maladi ki atake kafe a tankou yon djondjon gen yon pakèt chan kafe nan nò kote maladi a ap fè ravaj maladi sa a deja koze yon pakèt dega nan plezans pilat dondon mamlad ti kafe ki rete yo pa anpil ditou nan zòn sa yo wouy la se yon maladi ki touye plant yo rele kafe yo li pase nan lòt peyi kote li fè plantè yo fè gwo pèd tankou nan peyi brezil nan ane 1970 nan paragwey (1971) nan peyi nikaragwa (1976) epi tou lòtjou la a nan peyi jamayik alèkile menm maladi sa a ou jwenn li nan peyi lekwatè ondiras salvadò gwatemala meksik pewou ak bolivi yo te resi vin dekouvri maladi wouy la nan peyi d ayiti nan mwa mas 1988 aprè sa kèk agwonòm te deklare maladi sa a se pi gwo espès ki ka atake kafe ak yon seri lòt plant ministè agrikilti bò kote pa li te fèmen bouch li lè maladi a te fèk parèt petèt yo pa t vle fè kè plantè yo kase yo te pè pou plantè yo pa t kontinye plante kafe vin jwenn pri a bese kounyeya sa te gen dwa fè kèk abitan ranplase kilti kafe a pa yon lòt bagay sa t a pral yon katastwòf pou ekonomi peyi a te gen yon premye pwojè pou kraze maladi wouy kafe a yo te prezante bay zotobre yo yon pwojè pou dezenfekte vye bèt ki sou plant kafe yo zotobre yo te refize pwojè a malgre kèk te kòmanse dakò ak li daprè sa nèg save yo fè konnen lè yo voye pwodui chimik sou plant kafe yo sa gen danje ladan sitou pou lasante moun k ap itilize l yo tankou peyizan yo li p ap gen anpil efè sou ti chan kafe tou piti yo kote yo pa aplike okenn teknik depi lò sa a gouvènman an pa janm di anyen sou ki mezi pou yo ta pran pou wete vye maladi sa a agwonòm yo fè konnen nan de ane konsa si yo pa prese fè kichòy n ap pèdi tout kafe ayiti genyen yo epi nou pral oblije achte kafe nan peyi lòtbò dlo se va yon veritab ravaj dezastandan tan sa a mal la toujou la epi li kontinye ap fè dega tou dousman nan peyi a pi gwo jèm mikwòb yo rele hemeleia vstatrix la yo te toujou konnen li kòm yon espès ki fè dega prese prese mikwòb sa a ki tankou yon djondjon simaye epidemi maladi a nan van k ap soufle yo wè maladi sa a nan lòt kote nan peyi a tankou batis nan plato santral menm nan bomon nan grandans la youn nan pi gwo pwodiktyè kafe an ayiti kisa yo ka fè pou evite dezastandan la gen kèk peyi ki rive viv trè byen a woblèm sa men yo amelyore pwodiksyon kafe pa yo a epi yo kontwòle kilè pou yo plante tou depan de sezon lapli yo lakay nou pwodiksyon kafe a fèb anpil anpil epi plantè yo pè pou maladi wouy sa a pa vin touye kilti sa a nèt ale gen moun ki tèlman pè yo rive depanse plizyè milyon dola nan fè pwojè pou kafe pa mouri gen moun k ap poze tèt yo kesyon pou konnen si wi ou non gouvènman an pral kontinye itilize menm metòd digdantan yo ki pa janm reyisi oubyen si yo pral kòmanse lanse pito kèk bon jan pwogram serye menm jan yo fè nan tout lòt kote nan peyi lajamayik yo gen tan pran anpil mezi pou anpeche mal la gaye nan peyi ladominikani yo kòmanse yon kokenn pwogram dezenfekte sou tout longè fontyè a pou yo ka rive kontwòle vye pwoblèm sa a men puiske nan sendomeng yo itilize anpil teknik nan plante kafe yo sèvi ak dezenfektan alèkile a pestisid ki pou touye mikwòb yo gen anpil lòt òganis ki anvi ede peyi a batay a woblèm wouy sa a men jouk kounyeya gouvènman an poko montre ki plan li genyen pou rezoud pwoblèm nan yon pwoblèm ki pa piti paske li prèt pou touye ekonomi peyi a puiske kafe reprezante plis

pase 30% nan ti sa peyi d ayiti voye vann lotbò dlo chak ane pa rete anpil tan si yo pa prese fè kichòy se kafe a n ap pèdi se peyi a k ap pèdi se joel lorquet ki chèche ti enfòmasyon sa yo pou nou «pou jwenn solisyon ak pwoblèm ensekirite depi ou vle ou kapab egzanp lavil tigwav ak lòt peyi òganize kèk jou avan yo te fete fèt tigwav la zotobre militè ki nan vil la te sèman pou fè tout sa yo kapab pou lite kont ensekirite k ap fè tout moun pè a nan tout rakwen peyi a se konsa yo te pran kèk bon jan mezi pou evite briganday dapre sa korespondan radyo limyè a ki nan zòn nan te fè konnen nan nuit 8 pou rive 9 dawou ki sot pase a militè ki t ap fè wonn nan vil la t al tonbe sou twa enkoni ki te nan yon machin vè 2 zè nan maten konsa chofè a ki pa t gen lisans yo te arete l ak de lòt kamarad chèf yo te fouye machin nan epi yo te jwenn lajan ladan l kisa yo t ap fè lè sa a nan lavil la antouka pwovèb la di evite miyò pase mande padon pwoblèm vyolans k ap parèt epi reparèt lè li vle a kote y ap kraze brize vòlè touye moun elatriye yo kab jwenn yon solisyon ak li menm jan ak lòt peyi tankou lafrans pa egzanp lapolis te gen dwa fouye pakanpak tout machin yo sispèk nan lari pòtoprens lan ak katye ozalantou l yo soti inè rive katrè edmi nan maten natirèlman sa t ap mande fò polis yo ta gen bon jan zouti aparèy radyo pou kominike machin ki p ap pran pàn ak bon jan rad ki p ap pran bal elatriye fò telefòn lapolis yo tou ki rezève pou ka prese prese fò yo ta lib epi fò yo pa ta sèvi ak yo pou regle zafè pèsònèl yo alòske yo ta dwe fè sèvis leta a nan peyi lafrans pari polis k ap fè patwouy nan nwit yo te rive fè diminye anpil anpil zak malonèt ak krim k ap komèt si yo sispèk yon moun pa respektè kout siflèt polis yo ba ou a ou pa rete yo kapab sèvi ak zam yo kont moun sa a gen yon bagay konsa ki te fèt nan mwa jiyè 1986 la nan mitan lavil pari nan yon ri yo rele ri mogadò kote lapolis te touye yon jèn gason sou motosiklèt sa te pase nan nwit apre lapolis ki t ap fè fouy nan katye a te sifle misye epi li te pito kouri pou yo ta lite kont ensekirite òganize sa a fò lajistis ta ranpli wòl li vrèman se pou moun ki nan prizon poutèt yon bagay mal yo fè pran pinisyon yo se pou chèf sispann lage moun sa yo pou kòb dayè pi bon solisyon pou rete vag ensekirite sa a se ta va fèmen tout gwo kriminèl sa yo nan prizon pou toutan fò nou pa bliye nan kèk eta nan peyi etazini yo kontinye sèvi ak kondanasyon a mò pou kriminèl yo pòtoprens pa pi gwo vil nan lemonn ni nan karayib la ebyen kòman fè militè ak lapolis pa ka mete yon fren nan pwoblèm sa a depi ou vle ou kapab responsab k ap dirije peyi yo fèt pou konnen se bòn volonte sèlman pou yo genyen si yo vle rezoud pwoblèm ensekirite sa a etazini gen pwoblèm tou pwoblèm grangou ak kantite moun ki pa gen kay ap vin pi grav nan peyi ameriken pwoblèm moun ki grangou ak moun ki pa gen kay pou rete ap vin pi grav chak jou nan gwo vil peyi etazini ane sa a li frape sitou fanmi yo ak tout timoun se sa tout majistra yo te deklare lè yo te reyini lòtjou majistra boston an mesye raymond l flynn ki te prezidan gwoup ki t ap travay sou kesyon an te fè konnen de jou an jou gen plis timoun ki grangou nan peyi ameriken dapre yon ankèt yo te fè pou tout majistra lèzetazini yo sèvis ki pou ede moun ki nan nesosite yo k ap fonksyone nan lamèri yo pa kapab satisfè kantite moun k ap mande manje ak kay ankò te gen 25% ak 19% moun an plis k ap mande kay ak manje nan ane 1989 la sou chak 4 moun ki pa gen kay pou rete gen yon timoun tou rapò ankèt la fè konnen tou twaka moun k ap mande èd yo se timoun piti oubyen paran timoun yo te mennen ankèt sa a nan 27 gwo vil nan peyi ameriken pa egzanp nan nouyòk lòsanjelès rive jouk yon kote yo rele chalston (nan karolin sid) ki gen 81 000 kretyen vivan dapre rapò a toujou nan ane 89 te gen 36 ou 100 moun ki te bezwen kay pou rete te gen 34% nan ane 1988 epi 27 sou 100 moun nan ane 1985 sepandan gen pi piti gason ki pa marye ki bezwen kay alèkile te gen 60% nan ane 1985 ane sa a genyen 46% politisyen yo nan pati demokrat la fè konnen rezilta ankèt sa a demontre kijan gouvènman reagan nan te neglijan pase tout gouvènman bush la sou zafè moun pòv nan peyi ameriken mesye tony p hall demokrat ohio ki se prezidan komisyon chanm reprezantan yo sou pwoblèm grangou te deklare rapò sa a mete deyò a klè kokennchenn tèt chaje ki genyen nan dènyè ane sa yo e reprezante yon move eritaj pou prezidan jòj georges bush bò kote pa li majistra boston an m flynn deklare se pa sèlman administrasyon reagan nan ki responsab sitiyasyon an ni prezidan bush men se fòt kongrè a tou paske dapre li kongrè a pa kapab kontinye ap fèmen je sou pwoblèm moun pòv ankò ki espwa pou ayiti dis ane avan lan 2000 kisa ayiti ap pote kisa ki pral chanje pa bò isit dis ane avan lan 2000 kisa ane 1990 sa a ki se premye ane nan deseni a pral pote deseni vle di chak 10 zan san reflechi nou konstate yon gwo mouvman chanjman ki deklannche nan prèske tout kwen nan lemonn kote tout peyi menm sa ki te kominis yo vle demokrasi lapè lajistis ak linite alèkile se moun sivilize ak laviktwa respè dwa moun ki ta dwe genyen kisa ane sa a pral louvri pou ayiti èske li pral pote

yon chanjman toutbon vre malgre li gen tan mal kòmanse ak tout baboukèt egzil kout baton prizon li gen tan pote depi mwa janvyè a èske nou ka espere ane sa a pral mete yon pwen final ak peryòd tranzisyon politik sa a k ap vin pi long chak jou epi k ap plonje peyi a chak jou pi plis nan divizyon epi k ap mete nou an reta ayiti twò an reta pou monte wout lalibète lajistis ak demokrasi alòske kalite lavi a ap vin pi mal chak jou pi plis peyi a kontinye ap pran pakalaw ap bwete ap triminen si tout moun vle epi ap chèche chanjman an linite a poko janm fèt toutbon vre pa gen okenn efò ki fèt pou ini pèp ayisyen an vre inite a sanble pa menm posib puiske ansyen moun ansyen sistèm yo se pa yo tout ki vle chanjman pèp la ap mande a se sa k fè chak fwa menm ekip ansyen moun yo ap dirije peyi a se toujou menm metòd la egzil prizon baboukèt touye moun peye moun pou rele viv pou yo oubyen pou ekri grafiti sou mi elatriye ayiti gen lè bezwen yon ekip moun tounèf ki pou netwaye l ki pou pèmèt pèp la tabli bon fondasyon solid pou rekonstwi peyi a vre anpil bagay ki pou ta fèt mezanmi gen anpil bagay ki pou ta fèt wi pandan 10 ane sa yo k ap vini la a fò pèp ayisyen ta rebati peyi a fò tout enstitisyon k ap mache bwete yo ta refòmè fò yo ta chwazi bon gouvènman ki nan enterè pèp la fò yo ta respekte dwa moun ak demokrasi elatriye tout bèl anbisyon sila yo mande pou pèp la ta pran yon bèl elan epi fè efò nan tèt kole pou reyalize yo èske avan 10 lòt ane toutnèf sa yo fini pèp ayisyen ap gen tan wè kokennchenn efò sa a pou chanje vye sityasyon ekonomik ak move kondisyon lavi nou bouke asiste vye souvni vye evènman ki te pote lanmò ak dèy dekourajman ki te bay gòj ak kè sere anpil lòt evènman te pote espwa epi te pèmèt nou tire anpil leson se twòp lide kontrè twòp diferans ki genyen ki fè pèp ayisyen pa ka antann yo mezanmi li lè li tan pou tout moun panse peyi panse patri se pa chita ap gaspiye lajan pasipala achte kay nan peyi lòt bò dlo men li lè pou nou fè yon bon jan reflechi kèlkelanswa tandans nou ideyoloji nou li lè pou tout moun rekonèt peyi a an degraba men se nou menm pitit tè a ki pou remete l doubout nou ta swete deseni sila pote yon chanjman yon lavi miyò pou pèp ayisyen yon lavi miyò pou tout moun ki bouke souffri 1990 dwe louvri yon deseni espwa pou peyi d ayiti poukisa gen tout aksidan sa yo sou wout pwovens nou yo kisa ki lakòz lavi moun pa an sekirite sou wout yo nan peyi d ayiti pa gen yon bon jan polis pou wout se sa k fè chak chofè kondui jan l vle nan lari pou ane ki sot pase a pa egzanp gen anpil aksidan ki te fèt sitou sou 2 wout nasyonal nou yo sa te fè anpil pale epi anpil dlo te koule tou gen anpil oto ekòl pou aprann moun kondui se vre men sa pa rive chanje bagay yo paske wout nou yo pa byen trase lari yo pa gen pano ki pou di chofè a sa pou l fè lè li rive nan yon kalfou menm de twa pano estòp nou te konn wè nan lari yo fin disparèt sa ki konsène twou yo menm sa grav nèt kote ou vire se twou tèlman gen twou mwen konn yon fi ki te ansent chòk machin fè san an fœtus tonbe kite matris li zafè chaje machin depase wotè a menm se yon lòt pwoblèm anpil fwa polis sikilasyon pa fè anyen kont sa gen moun ki konn sezi wè zo machin ap kouri sou moun machin san limyè san pòt elatriye gen moun ki konn ap mande tèt yo kòman machin an dezòd konsa fè rive al nan enspeksyon san pwoblèm gen taksi ki konn pote moun menm sou kapo motè sou tèt machin nan oubyen sou pòtchay la yon lòt pwoblèm ki jennen sikilasyon an se machann pèpè yo ak machann manje oubyen kenkay ki anpeche machin sikile litlit sou wout nasyonal nou yo mache kabare monwi ak lestè se gwo egzanp sa yo yo rele enskirite sou wout nan pòtoprens menm afè boulva lasalin nan se yon wont ou a di pa gen zotobre otorite nan peyi a pèsòn pa pran pyès desizyon ou ap poze tèt ou kesyon sou ki wòl majistra yo genyen nan sa tout moun konnen wòl lakomin se travay tèt kole ak sèvis sikilasyon pou fè travay lari yo byen epi ak disiplin lari pòtoprens pa bèl ditou ditou lari peyi d ayiti yo pa bèl menm ni pou gade ni pou mache ni pou pwonmennen nan peyi d ayiti chofè ki enpridan lakòz anpil moun mouri anpil chofè aji pou kont kò yo laplipa ladan yo pa konn li ni ekri yo pa konprann kisa yon pano siyalizasyon bò wout vle di pou yo depi yo ka deplase yon machin yo gen tan gwo chofè alòske yo pa menm yon bon tèt mato nèg sa yo tèlman pa fò yo lakòz anpil aksidan chak jou sou wout yo pi plis aksidan moun ta kapab evite chofè ki endisipline yo yon lòt kote fè sityasyon an vin pi grav lè ou tande yo lè ou wè yo ap kouri ak tout boulin ou ta di wout nasyonal nou yo tounen wout pou machin fè kous kote afè vitès pa konte se sa k fè pou yon sèl ane ou gen dwa konte plis pase 200 moun mouri epi plizyè santèn lòt blese sou wout yo kantite moun ki mouri nan aksidan menm valè ak moun epidemi konn touye ak tout kalite maladi maladi yo te dehouke nan tout sosyete kote yo konsidere lavi moun fò tout moun rekonèt nesite pou zotobre responsab yo mete sou pye yon bon jan sèvis polis pou wout ki kapab fè chofè respekte lwa sikilasyon yo men kèk konsèy pou lè n ap wwayaje an pwovens siveye kote n ap monte

machin nan pa monte li nan kafou oubyen nan koub pinga monte yon machin ki mal estasyon oubyen ki kanpe nan mitan lari a pa chita andedan machin ki gen twòp moun nan ban an jouktan pou kwense pinga monte sou tèt machin si pa gen plas andedan an menm si ou prese pinga monte sou echèl ki dèyè machin pou pandye echèl la gen dwa kase avèk ou eseye otan ou kapab pou pa chita devan bò kot chofè ni nan plas dèyè nèt se yo ki pi kraze lè gen aksidan chwazi plas nan mitan eseye pa monte machin ou pa fin abitye ak chofè a si ou abite nan yon pwovens evite monte ti kamyonèt chwazi bis pito yo toujou pi solid yo fèt an fè alòske kamyonèt yo fèt ak bwa epi tèt si ou ta monte yon machin ou ta wè chofè ap fè vitès ak enpridans se pou pale avèk li pou li ralanti si li pa vle koute ou se pou desann machin nan vi ou pi enpòtan pase tout lòt bagay si machin nan ta fè yon aksidan pandan ou ap vwayaje pinga ou janm prese vole nan fenèt pafwa moun ki rete yo pa gen anyen epi sa ki vole a konn tou mouri pou fini li ta toujou bon pou yon moun gen kèk lide sou sa yo rele sekouris sa vle di aprann kijan pou sove moun ki an danje moun ki blese nan aksidan ki pran pwazon elatriye pandan otorite yo poko deside yo pou rezoud pwoblèm aksidan ak move chofè pou yo fòme polis wout la pèp la espere chofè yo ki fin li ti atik sa a va deside yo pou yo konpòte yo pi byen sou volan an pou kapab diminye kantite moun k ap mouri chak semèn nan aksidan sou wout yo sa nou dwe konnen premye powèm yo te ekri nan lang kreyòl se divivye duvivier de la mawotyè marotière ki te fè li nan ane 1750 li te rele lizèt kite laplenn se de achitèk anglè yo te rele anri bèks henry becks ak anri beri henry barrey ki te konstwi sitadèl laferyè prezidan georges bush prezidan peyi ameriken koulyeya rele jòj ebè walkè bouch georges herbert walker bush li fèt nan ane 1924 nan milton si yon timoun fèt avan maryaj li pa rekonèt nan maryaj la men papa l te rekonèt li nan batistè li sa kont pou fè li eritye papa li repons menm si timoun sa a fèt avan maryaj li se yon pitit natirèl ki rekonèt puiske papa l te fè sa yo ka admèt rekonesans sa a nan de fason nan batistè timoun nan nan ak maryaj papa a ak madanm li menm si fi sa a pa manman timoun nan vre nan ka sa a papa timoun nan fin rekonèt li nan batistè li sa kont pou fè li eritye papa li peyi d ayiti ka fè pwodiksyon sèl nan tout sezon nan ane a dapre sa yon ekspè òganizasyon nasyonzi fè konnen kondisyon jan van ap soufle ak jan solèy la ye nan peyi a ka pèmèt abitan fè sèl diran tout mwa nan ane a sa ki pa menm jan ak nan lòt peyi kote yo fè sèl toujou dapre ekspè a avèk yon ti kal lajan yo kapab fè kalite sèl la vin miyò gouvènman avan yo te konn sa men yo pa t janm okipe yo de bagay konsa ayiti gen dwa vin tounen yon gran espòtatè sèl sa vle di peyi a gen dwa voye anpil sèl vann nan peyi etranje sa nou pa ka konprann ayiti konn achte sèl lòt bò dlo te gen yon lè sa pa gen twò lontan ayisyen te gen pwoblèm pou jwenn sèl nou bezwen aprann analize lavi savwaviv se yon bagay tout moun k ap viv nan yon sosyete ta dwe respekte pou yo ka toujou konsidere l kòm yon moun byennelve moun ki gen bon jan ledikasyon de moun gen dwa fè menm klas men yo pa gen menm ledikasyon konsa youn gen dwa reyisi epi lòt la echwe kisa ki ka lakòz sa chans oubyen malchans èske se okazyon yo yo rate orijin kote ou soti kote ou fèt ledikasyon ou ak gwo relasyon moun ou konnen pa vle di tout bagay nou ta ka divize lèzòm yo nan kategori sila yo moun k ap pran desizyon yo moun k ap pran gwo desizyon yo ak lòt moun k ap reve lè yon moun renmen patisipe nan yon bagay se eleman ki enpòtan pou gen siksè gen moun toutan ki rete fèmèn sou yo ki pa pale ak pèsòn se paske yo pè chanje tanperaman sa pa bon pou yon moun rete fèmèn pou kont li ledikasyon jwe yon gwo wòl nan egzistans yon moun timoun ki te konn abitye ak pwoblèm difikilte ak sa ki te konn jwe foutbòl nan ekip yo gen plis rezistans pase sa yo ki te konn toujou ap pwoteje yon moun gen dwa regrèt sa men menm si yo toujou di aparans twonpe moun ebyen rad yon moun ap mete sou li fason li penyen soulye l ap mete tou sa temwaye kisa moun nan genyen andedan li yon moun ki soufri ak maladi feblès pa kab mache vit kouri elatriye yon moun ki malad pa ka jwe boul nan ekip si lè nou al yon kote yo gade nou soti nan tèt rive jouk nan pye li pi bon pou nou pran swen kò nou si nou vle briye se pa yon kalite ki fasil pou fè moun chame moun li pa toujou fasil pou fè moun renmen nou se nan ka sa a savwaviv la ki se imaj pèsonalite a montre kijan li itil konn fè ak konn viv ou pa ka fè youn san lòt men fò ou konn viv pou ou konn fè se vre wi paske moun ki konn boule ak moun ki konn kolabore ki konn antann yo yo pa janm pèdi kisa savwaviv la ye li pi plis pase konn resevwa ak konn pale li pi plis pase politès li se yon don ou genyen pou kapab adapte ou ak nenpòt moun nan nenpòt kote epi nan nenpòt sikonstans yon moun ta dwe kapab adapte li ak yon lòt lè li konn respekte opinyon ak lide lòt moun lè li senp nan rapò li ak lòt moun yo si ou vle viv byen ak moun ki bò kote ou evite pou pa montre ou twò di si ou nan plas direktè oubyen chèf ni pou ou pa favorize

fanmi ou si ou nan plas pi ba kijan ou ka manifeste savwaviv sa a ou pa bezwen yon pakèt bagay pou montre sa se ti bagay ki pi piti yo ki bon di moun bèl ti mo fè ti konpliman sensè nan nenpòt sikonstans se konsa ameriken yo viv se sa k fè nan kote y ap travay se pa fasil pou ou wè moun gen pwoblèm ak lòt moun nan nenpòt sikonstans sou volan machin apye nan mache nan travay nan faktori elatriye konn fè se trè byen men konn viv pi bon toujou depi ou janti ak lespri ou fè egzistans lavi vin pi bèl repòtaj yon konferans sou mouche defas se te samdi 7 janvyè 84 apre mesye lyonèl demarat lionel desmarattes te fin fè vant siyati liv li a vè 7 è edmi diswa misye bryant c freeman yon ameriken ki renmen lang kreyòl anpil te bay yon konferans ki te mete fasanfas tartuffe molyè molière te ekri avèk mouche defas demarat ekri tradui e adapte an kreyòl ayisyen apre dirèk nou mesye carrie paultrè te fini fè yon bèl rale mennen kase sou lavi misye frimann pou l te ka entwodwi l konferansye a te pran mikwo l pou l te pale sou karyè otè liv la fò m di ou avan yo te enprime liv sa a yo te gen tan jwe yon bann pyès teyat avè l devan yon santèn (100) moun konsa misye frimann te kòmanse pale sou pyès molyè a yo te pase nan pòtvwa a yon pwezi an kreyòl demarat te fè misye frimann di pale franse pa di lespri pale franse pa fè m pè li montre jan kreyòl se yon lang toutbon vre menm si li kole tou pre ak franse epi li montre kòman yon moun santi li alèz toutbon vre paske li konprann byen lè y ap di l yon bagay nan lang manman l se sa k fè yo te fè anrejistreman yon pati nan tartuffe molyè a an franse pou konpare l ak tradiksyon an kreyòl m ta renmen ou wè jan sa te bèl konferansye a di si yon pèp vle respekte tèt li se pou li respekte lang li yon pèp se yon lang yon lang se yon pèp yo fè wè se sèl enstiti franse d ayiti institut français d'haïti ki vrèman bay atis yo posibilite pou evolye pou pran elan ak fasilite yo pou tout konferans tout koudyay sou lang kreyòl fèt san pwoblèm san konplèks se poutèt sa lyonèl demarat te rann yon omaj bay enstiti a nan yon bèl kout chapo plen ak yon pwezi li rele omaj a enstiti franse misye b frimann te reprann lapawòl pou l te di si yon etranje vle konprann peyi a fò li aprann lang pèp la se sa k fè li pa t pran tan pou l te fè sa kreyòl pale kreyòl konprann kidonk mouche defas se yon pyès ki fèt dapre lide tartuffe molyè a men ki adapte nan yon lòt milye avèk anbyans peyi d ayiti toma a se kòm si m ta di ou demarat pran pyès molyè a li vire l li tounen l epi li fè l dewoule nan peyi a menm menm jan anpil lòt peyi tankou yougoslavi japon te gen tan fè sa ayisyen tan pou yo ta di m konn pale kreyòl pito yo ta di m m pale ayisyen paske gen anpil bagay ki pou fè nou diferansye kreyòl ak kreyòl kreyòl vle di yon pakèt bagay li vle di moun ki fèt sou tè isit menm li vle di yon jan yo pale yon lang oubyen yon patwa se pa sèlman isit an ayiti yo pale kreyòl gen matirik lagwadeloup e menm nan zile sechèl yo sak pi rèd lajamayik gen kreyòl pa l tou men sa k fè diferans la se paske pa yo a soti nan lang angle kidonk gen plizyè kreyòl piblik la te montre li te enterese anpil nan deba a ondirè yo pa t menm anvi al lakay yo lè moun yo te pale sou kesyon plizyè manyè yo pale kreyòl la isit an ayiti selon zòn nan demarat te reponn yo sa egziste nan kèlkelanswa peyi a menm lafrans k ap travay pou senplifye lang franse a toujou gen kote yo woule r yo gen lòt tankou toulouse yo pale prèske tankou panyòl moun yo te sòlve kesyon mantalite ki yon gwo pwoblèm lakay pèp ayisyen an gen yon jèn gason ki te di sa kòm si li te pran yon souflèt paske pandan li t ap diskite ak yon nèg li te di l li sòt men si l te di l sa nan lang franse li pa t ap fè pyès reyaksyon ebyen se konsa bèl ti lodyans sa a te resi fini vè nevè nan enstiti franse nou espere va gen ti kalite bagay sa yo pi souvan pou ede sanba ayisyen yo fè pwogrè peyi venezyela peyi venezyela nan pwent nò peyi amerik sid yo bò kote lamè zantiy yo li tann kò l sou yon distans ki mezire nèf san douz mil senkant kilomèt kare kapital peyi sa a rele karakas twa pi gwo vil yo rele marakayibo bakisimeta ak valensya peyi sa a gen trèz mil desan dizuit moun k ap viv ladan l jewografi si nou ta fè jewografi peyi sa a n ap jwenn li gen anpil anpil mòn pi gwo mòn yo ka mezire senk mil de mètr nan wotè li [estope] gen anpil plenn yo rele ilanos a lato tou anpil rivyè sitou nan kote yo rele lèzand peyi a gen yon pakèt klima men yo chanje selon wotè zòn nan soti depi bò lamè ki fè cho pran kèk mòn ki fè fre rive jouk nan mòn ki lwen lavil yo kote ki toujou gen nèj nan venezyela yo fè plizyè kalite kilti yo plante viv yo nan mòn yo konn boule pay sou tè yo pou angrè men se komès mayi diri manyòk abriko ak bannann moun yo fè pi plis sa te konsa depi sou tan panyòl yo te okipe peyi a yo fèk kare plante kakawo ak kafe paske digo ak kann pa prèske enterese yo ankò chak jou y ap fè plis efò pou fè sereyal yo donnen nan savann ak nan vye mòn pou manje pa janm manke pou popilasyon an k ap plede grandi ou jwenn kèk moun depi lontan ki fè elvaj zannimo tou avan yo te dekouvri peyi a se te tribi arawak ki te abite la panyòl yo ki te vin chèche lò te fin pran peyi a lagè maladi ak lesklavaj te fin touye endyen yo

jodiya ou ka jwenn kèk grenn nan kèk ti kote bò fwontyè venezyela ak bò peyi brezil pita yo te fòse esklav nwa peyi lafrik vini pou travay pou yo kounyeya gen anpil moun lòt peyi ki vin viv nan payi a ou jwenn moun peyi d ayiti tou men yo pa la twò lontan se nan ane 1975 yo te kòmanse vini gen anpil kote nan peyi a ki pa gen moun k ap viv la listwa peyi a di nou se kristòf kolon ki te dekouvri peyi a pandan twazyèm vwayaj li nan ane 1498 mojada youn ki te avèk kolon lè li wè plaj bò lamè yo sanble ak yon ti veniz tou rele peyi a venezyela anpil moun ki vini vizite peyi a pou fè anpil etid sou li te tou abite la rezon an se paske yo te jwenn anpil bagay ki koute chè tankou pèl ak lò anpil moun peyi lafrans peyi langletè ak peyi neyèlandè te vin atake peyi a panyòl yo te deja fin etabli yo nèt jouk lè miranda te kite peyi lewòp epi te retounen nan peyi a se li ki te leve premye batay la nan ane 1806 apre sa pèp la te rive jete jeneral enparan se li ki t ap gouvène peyi a nan moman sa a jou 19 avril 1810 kèk ane pita kreyòl yo te pwoklame lendepandans jou 5 jiyè 1817 kèk sovaj ki t ap viv nan mòn yo sa ki te ede miranda genyen batay la ak panyòl yo te jwenn kè woblèm anpil lòt vil yo t ap fè jalouzi paske se kapital la ki te pi bèl pita kèk moun peyi langletè peyi nouvèl zeland ak kèk lòt nèg mawon payèz se yon moun peyi venezyela te kondi te pèmèt yo genyen laviktwa simon boliva te vle a aprè anpil difikilte nan karabobo jou 24 jiyè 1821 istwa istwa peyi a gen anpil gwo evènman gè sivil elatriye te gen anpil gwo prezidan tou jodiya se mesye jaimé lusinchi ki sou pouvwa a peyi venezyela fè pati gwoup peyi cantadora sa vle di kèk peyi nan amerikdisid la ki siyen kontra pou travay pou lapè se yon peyi ki fè anpil pwogrès nan zafè komès lakilti men sa pa anpeche yo gen pwoblèm lajan gen de fwa fò ou gen trèz boliva lajan peyi venezyela pou ou ka gen yon dola ameriken lè konsa bagay la pa fin kòdyòm se poutèt sa yo vle plede pou lajan an ka desann dapre konstitisyon peyi a yon prezidan fèt pou chanje chak senk an e li ka pase de manda sèlman sa vle di li ka pase de fwa senk an sèlman sou pouvwa gen depite minis ak senatè tou endistri gen yon pakèt enpòtans nan peyi sa a se konsa peyi venezyela okipe twazyèm plas nan peyi k ap bay petwòl gazolin k ap voye petwòl vann nan lemond antye se nan vil marakayibo ak matiren ou jwenn plis izin petwòl peyi a gen fè manganèz tou gen izin k ap fè siman twal savon kawotchou gouvènman an pa vle yo achte machin nan men lòt peyi se poutèt sa yo monte tout mak machin yo nan peyi a menm konsa moun peyi a ak mekanisyon yo kapab patisipe nan travay la pou fè ti lajan yo tou pou ou soti yon kote ale nan yon lòt kote ou kapab pran swa otobis avyon tren bato ak yon kalite machin yo rele metwo machin sa a kouri anba tè sou ray li mache ak kouran pifò moun renmen al achte yon kote yo rele margarita paske se nan zile sa a bagay k ap sot lòtbò dlo yo vann pi bon mache repòtaj peyi venezyela kòman frè ayisyen nou yo ye laba a si ou ta fè yon ti ladesant kay ayisyen k ap viv nan karakas ebyen w a wè y ap mennen prèske menm lavi kay yo gen ti konfò modèn ak twalèt watè ijyenik epi kuizin depi pwent pye ou pile kay yo ou gen tan wè yon aparèy estereyo yon televizyon ki kapab an koulè yon frijidè yon pòtre kris plake nan mi an oubyen kèk tablo ki soti isit genyen k ap viv nan de twa oubyen kat pyès kay se chak mwa yo peye kay la byen souvan mi kay yo pa pentire yo kole yon bèl papye espesyal sou yo kòb yo peye kay la yo kapab fè l nan yon semèn si yo mete ansanm pou lwe l si fanm yo pa ret fè manje lakay la yo ka al travay genyen ladan yo ki kapab al travay nan quinta sa vle di lakay madanm gason yo menm si se pa nan yon izin oubyen nan yon faktori y ap travay yo ka nan chomaj yo ka fè chofè bis yo fè manje nan restoran tou genyen ki bòs mason men gen anpil ki tayè yo konn al pran djòb nan fabrik izin pou yo mete yo ansanm pou vin koud yo lakay li toujou pi bon pou yon [estope moun aprann yon metye nan peyi a depi ou ta kapab lè ou mande yon ayisyen èske li pa ta renmen tounen viv nan peyi l men sa li di ou a monchè anpil tan ou nan yon peyi kote ou di sa ou vle ou fè sa ou vle mezanmi s on sèl bagay ki yon ti jan fè ou pè se vòlè se vre wi sa se tankou nouyòk tout lajounen pòt kay oblije rete fèmèn lè ou frape yo gade ou nan yon ti twou avan yo louvri ayisyen konn manje bon ti manje gen lòt kote se chak mwa desanm a remye janvyè yo manje bon ti manje konsa manje pa vann chè lòtbò a men kanta pou bèl rad ki pandye devan magazen sa se afè grannèg anpil ayisyen lè yo fin gen transeunte residans yo yo voye chèche madanm a itit yo pèsòn moun pa ta janm imajine kòman ayisyen lòtbò a gen solidarite moun k ap viv nan katye la vega yo pa egzanp viv prèske tankou frè epi yo renmen akeyi moun depi ou fèk rive fò yo mande ou kòman ou kite ayiti dèyè a kòman ou wè ayiti sa fè yo sezi lè ou ta di yo ou pa vin pou rete se tout ayisyen ou kontre ki ta anvi mennen ou kay lòt ayisyen nan zòn nan oubyen pou mennen ou al wè kèk bèl mèvèy men menm si ou tande peyi a gen gwo bilding gwo wout youn sou lòt menm si gen bèl plas piblik tankou plas aleksann

petyon gwo tinèl chemen anba tè fò ou pa bliye gen kay malere tou kay sila yo fèt ak brik tè ajil men menm si yo nan tèl mòn yo gen kouran lajounen kou lannwit konfò bèl mèb yo ak wout kote motosiklèt kapab monte si yon moun pa abitye li pa pran chans mache paske tout kay prèske sanble ni lari yo tou epi chak avni mennen ou nan yon lòt katye se sa k fè fò ou konnen ki bis pou ou pran pou ou pa pèdi peyi venezyela mezire tranntwa fwa lajè peyi d ayiti anpil vil pwovens pi gwo pase pòtoprens epi genyen menm ki gen izin ki monte otomobil ak dis goud gaz yon chofè kapab foul tank li men konsa tou machin vann chè chak machin gen yon jou nan semèn nan pou l pa sikile se pou yo ka evite blokis pa egzanp plak ki gen tèminal 1 ak 8 pa soti jou lendi sa ki fini ak 2 pa soti jou madi elatriye pifò ayisyen ki pa t twò byen isit ap viv yon kote yo rele antimano yo konpare la ak bouklin peyi etazini lari a pa prèske gen pousyè men sa yo fè pou rezoud afè fatra sèvis ki responsab afè pwòpte lari mache bay kèk gwo sache plastik nan chak kay epi leswa moun yo mare yo depoze yo sou bò lari a machin fatra a pase ranmase yo nan demen maten yo fè sa paske moun nan bilding yo pa gen lakou pou boule fatra èske se pa yon bèl solisyon pou yo ta aplike isit tou kretyen lòtbò yo fè sèvis an kreyòl epi gen lòt ki al legliz kote yo pale panyòl tou men toutan lapolis ap fè patwouj pou yo mande moun sedulas yo papye yon ayisyen oubyen yon venezyelyen ki ta bliye kat li dwe ale nan prizon pou twa jou li gen dwa rele yon zanmi nan telefòn pou pote pyès li pou li m te gen chans wè nan yon kamyonèt lapolis te rete yon sitwayen sou motosiklèt pou idantifye l sitwayen yo respekte lwa peyi a anpil yon polis sikilasyon pa gen dwa arete yon moun si yon vagabon batay avè l se pou l rele yon jandam se menm jan an tou yon chofè pa gen dwa kraze yon pyeton li ka pran yon gwo prizon e yo ka sezi lisans li se sa k fè depi ou ap travèse lari yo frennen pou ba ou pase tout tè se pou leta malere yo prefere al bati yon ti kay nan mòn tan pou yo lwe yon apatman nan bilding bilding yo se nèg ki gen anpil lajan tankou biznismann lòt peyi ki vin bati yo nou ta swete yon jou n a gen kèk bilding vennsenk trant etaj tou tout tè k ap gaspiye sou wout ki al senmak la kote yo jete fatra yo ta ka fè yon kokennchenn vil se kote konsa yo bati pi gwo kay yo nan peyi venezyela menm si yo gen ti kras san panyòl nan venn yo yo konsidere tèl yo tankou negros men pa janm pran chans rele yo endyen paske yo pa sovaj ankò pa gen anpil ayisyen ki marye ak moun peyi venezyela ayisyen pito ayisyen parèy yo moun peyi kolonbi moun peyi trinidad moun peyi dominikani yo tout marye ak moun peyi yo pou fini nou ta renmen di si tout ayisyen k ap viv lòtbò dlo te reve tounen vin viv nan peyi kote yo te fèt la yon jou apre yo fin fè anpil lajan peyi d ayiti toma ta fè twa pa annavan yo t ap vini kreye kèk gwo izin ak aktivite ki ta ka diminye chomaj epi chanje figi peyi a anpil anverite pèp peyi venezyela montre nan fason yo viv yo gen anpil konpreyansyon ak ledikasyon m te tèlman sezi m te oblije mande si te yon antèman lè m te wè yon pakèt moun youn dèyè lòt sou twotwa bò lari a ap monte otobis pa t menm oblije gen lapolis ak baton paske pa gen batay ebyen nan peyi a yo di pasajè yo ap fè collar sa vle di tout moun byen disipline nan tout biwo ou pase pa gen kesyon ou rive an dènye pou ou vle pase devan lòt yo paske ou prese se yon kesyon lenstriksyon ak ledikasyon ki pale pou pèp la venezyela se yon peyi ki nan wout pou l devlope yon peyi ki pa lwen devlopman ditou si tout moun nan peyi a pran lavi a oserye epi yo ta pi enterese travay fè plis efò nan tout domèn yo simon boliva liberatè sis peyi nan sid amerik yo nan kèlkilanswa peyi nan lemonn depi yo pale de simon boliva sa fè ou sonje yon nèg ki gen laglwa akòz lalibète simon boliva te fèt nan karakas kapital peyi venezyela nan ane 1783 misye te mouri yon kote yo rele santa marta nan peyi kolonbi nan ane 1830 li te gen karansèt ane li te konsakre lavi l pou l te ka bay peyi ameri anyòl yo lendepandans nan ane lè li te gen vennde ane pandan li nan peyi wòm li t ap pale sou lalibète lendepandans peyi l ak jistis sosyal li te fè sèman devan ansyen mèt li yo li te di yo li p ap janm bay ponyèt li ni nanm li okenn repo jouktan li rive kraze chenn ki te kenbe peyi li anba men vye kolon blan yo boliva pa t wè sèlman pwòp peyi pa l men li t ap plenn pou tout lòt peyi ki nan sid amerik yo se paske l te kenbe pwomès li ki fè l te reyalize sa l te konn di yo kit se sitwayen ki nan peyi venezyela kit sa ki te konn batay avè l tout te ba l tit liberatè li te pote non sa a avèk kè poze epi lògèy jouktan li te rive mouri yo rele l liberatè paske l te vle fè kit se peyi a kit se lespri pèp la devlope non sèlman ak epe men tou avèk lapawòl ak egzanp li pote flanbo lalibète lademokrasi lendepandans ak dwa moun byen wo li mennen limyè nan yon pakèt gwo kote nan peyi sid amerik konsa li te rive chase fènwa kote vye moun ansyen rejim yo te rete tout lòt pèp nan peyi sid amerik yo mete yo ansanm a èp peyi venezyela yo pou yo bat bravo pou boliva kòm liberatè pita gwo zak devouman l yo ak orijinalitepanse l te fè lemonn antye

rekonèt gwo tit sa a jodiya malgre pakèt lang ki gen nan fen ventyèm syèk la a nou se youn akòz kondisyon n ap viv la epi youn pakèt paske nou gen twòp mès diferan lè ou di simon boliva se liberatè ou montre valè lalibète ki rete nan kè chak moun e ki montre tout lòt pèp chemen yo dwe pase pou yo ka gen karaktè ki pou pèmèt yo fè anpil pwogrè boliva se youn nonm peyi venezyela toutbon vre youn fran latino-ameriken se youn nonm ki te wè lwen ki te mete an aksyon tout sa l te genyen pou l te ka simen antant nan mitan pèp yo nan kèk reyinyon entènasyonal pou l te ka rive jwenn sa l te rele ekilib lemonn antye kongrè peyi panama boliva te konvoke nan ane 1824 nan menm lè ak batay ayakucho te mete fen nan lagè epi te parèt kòm premye pou youn gwoupman kèk jenn nasyon nan peyi amerik latin yo depi yo te fin jwenn bon mwayen antant sa a yo chèche kopere yo avèk lòt gwo rejyon latè yo tout lide sa yo gen anpil valè jodiya epi li ap toujou nesèsè se poutèt sa mesaj boliva toujou rete an aplikasyon e l merite pou yo suiv li tankou tout gran nèg k ap fè politik nou wè nan boliva ni nan esplikasyon ni nan aplikasyon yo tou de fè youn sèl li pa fasil pou nou di sou tanperaman misye ki bò chèf militè a fini ki kote panse a kòmanse ki kote yo ta ka konsidere l tankou youn refòmasyon sosyal e kilè li va manifeste l kòm youn nèg ki gen youn vizyon sou sa ki gen pou vini okazyon yo te toujou favorize youn oubyen lòt sou fòm sa yo men tout te toujou la nan lide misye listwa fè nou wè zèv li yo te anpil li te vle jwenn youn dènye mwayen pou bay peyi sid amerik yo lendepandans fè sis nasyon gen lalibète fè yo tounen repiblik li te vle fè youn gwoupman epi kòmanse nèt ak youn transfòmasyon nan sosyete a ki te sispann byen vit daprè sa li te fè simon boliva toujou rete youn pèsonaj istori ou tout moun ta konnen moun ki vle konprann wòl peyi amerik latin yo nan lemonn men zèv li a anse l parèt nan mitan tout sa li te ekri depase lòt gwo evènman yo pou l plase l nan mitan pi gwo zak devouman lòm pa janm rive reyalize nan listwa li se youn ki te panse pou lemonn antye lide l yo bay kle pou twoke kòn ak gwo pwoblèm lèzòm lè misye te jwenn youn lòt opinyon politik ekonomik sosyal ak anpil konsepsyon pou lamerik nan epò a l la li t ap travay tou pou tan k ap vini yo lè nou pran tout bagay sa yo nou ka di peyi venezyela vle parèt tankou si l vle prezante lemonn youn moun ki te konsakre lavi l pou lalibète ak jistis nan sosyete a zèv li yo poko fini sa ki gen pou vini yo va eritye misye toujou paske chak jenerasyon jwenn rezilta panse l yo ane sa a fè desan zan depi l te fèt lide l yo ap kontinye fè chemen yo se sa k fè prezidan ki nan peyi venezyela kounyeya misye lwis herrera campins te fè youn pwogram pou fete kokennchenn bisantnè sa a 24 jiyè ki sot pase la a te gen jwèt olenpik nan karakas men fèt la te kòmanse nan kapital peyi d ayiti avèk rasanbleman youn bann bato peyi amerik latin yo te gen parad yo te fè youn manifestasyon souvni yo nan lavil okay ak nan lavil jakmèl yo te poze pyè pou konstwi youn kay zèv sosyal yo te fè sa a paske prezidan petyon nan ane 1815 ak 1816 te bay simon boliva anpil konkou nan zam pou l te ka al batay pou endepandans peyi li lè boliva te mande petyon kisa li ta renmen kòm rekonpans li te reponn li pwomèt li l ap bay esklav yo lalibète anbasad venezyela nan peyi d ayiti te òganize youn kokenn espozisyon pòtre boliva ki pale sou lavi misye yo te fasilite kèk jounalis jwenn viza pou al vizite peyi venezyela ebyen jodiya non simon boliva fè eko nan lemonn antye pou sa li te fè jan l te sakrifye lavi l pou lalibète se youn bèl egzans mesaj li yo bèl anpil se youn nonm tout moun ta dwe suiv sansousi sitadèl ak ramye youn pak nasyonal istori ou nou dekouvri sa pa gen lontannou te gen chans ale okap nou te vizite bagay ki gen anpil enpòtans nan istwa peyi nou nou ta renmen tout zanmi nou yo li paj sa a avèk anpil enterè ou pa bezwen janbe mil pas dlo pou ou rive milo epi vizite palè sansousi chapèl imakile a li te bati nan ane 1807 se la yo te konn fè lamès pou gwo dwayen yo se chapèl sa a ki gen tèt won an oubyen ou ta wè ansyen legliz kote malere yo te konn ale men jodiya misyonè kanadyen yo fè l tounen youn lopital palè sansousi a te bati tankou youn gwo pyès kay ki sanble ak youn moniman se la wa a te rete se la tou li te tabli administrasyon li nèt kokennchenn zèv sa a montre kòman achitèk injenyè sa a te wè lwen domèn kay ak tout jaden yo mezire uit ekta fòm tè a konplike anpil kay la antoure li tankou youn estad kote yo fè espò tankou foutbòl ki nan youn pant ki plen ak mòn men sa nou jwenn nan kokennchenn moniman sa yo kote wa kristòf ak fanmi li te rete se palè a menm kote ki gen kay prensipal la se youn rektang ki mezire senkanteyen mèt nan longè sou vennsenk mèt nan lajè li gen vennsenk mèt nan wotè tou palè sa a te gen gwo salon kote yo te konn fè resepsyon kabinè pèsonèl sa a chann fanmi an ak lòt sèvis yo lòt kote yo genyen - kwizin yo depo ak kay lòt moun k ap sèvi yo kay kote administratè yo ye konsèy leta biwo minis yo pwotokòl yo elatriye kote prens ki te eritye a rete kazèn kote yo mete chwal yo lasnal la kote yo met depo poud yo prizon yo a akèt atelye tankou fondri chapant elatriye otèl monnen

an bibliyotèk wa a epi lopital la tout kay ak tout tè yo bare ak gwo miray ki gen gri ak fè fòje sou tèt yo antre prensipal la se yon gwo pòt tou won ki la toujou se sou deyò ou jwenn chapèl kote wa a konn ale legliz li fèt tou won epi li kouvri ak adwaz gen kèk tiyo ki te konn sèvi tout zòn nan swa pou moun yo sèvi swa pou lòt sèvis tankou simante fontèn wouze jaden palè a te genyen palè a te bati nan ane 1811 sou yon letandi dizuit 18 kawo tè men yon tranblemanntè te kraze l nan ane 1842 jodiya rès palè a rann temwayay pou gwo zèv sa a madanm wa kristòf te rete la avè l tou men nou pa janm konnen ki nasyonalite li si se ayisyen li te ye osinon si se yon etranje li te ye gen moun ki di madam li marie louise coidavid te moun peyi itali lòt pretann li se yon ayisyèn yon sèl bagay ki sèten se yon milatrès li te ye gen anpil bri k kouri ki di te gen yon tinèl sa vle di yon wout anba tè ki soti sansousi al jouk nan sitadèl la men se pa tout gid ki di se laverite nou panse se pa yon bèl jès lè anpil ayisyen pati pou vizite lòt peyi san yo pa janm panse vizite bèl bagay sa yo nou gen nan peyi nou an tou kisa pak la ye travay pak nasyonal istorik la te kòmanse depi nan dat 8 oktòb 1977 menm si anpil touris pa twò enterese ale nan ramiers yo konte l nan pak la tou pak nasyonal istorik la ap travay pou sove epi repare moniman sa yo jouk rive ane 1985 li vle prezève mòn yo pyebwa yo ak tout bèl bagay ki nan tè zòn moniman yo daprè sa yon enjenyè pwojè a te reponn nou sansousi sitadel ak ramye, yon pak nasyonal istori ou nou dekouvri se nan boukan mwa pase a nou te kòmanse ak atik sa a mwa sa a n ap wè si n a fini ak li apre ou fin mache pandan de zèdtan ou pèdi pasyans ou swe tèlman mòn nan di pou monte ou ka sezi wè bèl mèvèy sa a sitadèl la chita sou tèt mòn laferyè sou yon wotè ki mezire nèfsanswasanndis mèt soti lavil okap pou rive la ou fè ventuit kilomèt lè ou fèk wè l lòt bò ou ta vle kwè ou pa lwen rive men se atò ou gen pou ou mache ou gen pou monte mòn plis pase demi èd tan ankò pou rive nan pye sitadèl la se sou yon gwo blòk wòch li bati mi yo mezire de a twa mèt lajè depi anba rive anwo mi ki pi wo a rive jouk nan vennsèt mèt nan zepon l zam menm ki te gen nan sitadèl la se pa pale te gen pyès kanno yo di te gen ven milbòs mason ki te travay lè fò a t ap bati fò sa a wa a te bati l kòm dènye kote yo te ka vin kache si yon lòt peyi ta vin anvayi ayiti enjenyè ki te trase plan fò sa a te rele anri bare henry bare fason batisman an ak jan yo fè bèbèl ladanl sa mezire dimil mèt kare epi li gen sèt batri pou zam ki moun kristòf te ye anri kristòf te fèt nan zile lagrenad nan ane 1767 li te rive sendomeng nan ane 1775 se papa l ki te renmèt li bay kaptenn bato tèlman li te brigand lè li te gen onzan li te patisipe nan batay savannah nan ran jeneral washington pandan lagè lendepandans peyi etazini nan ane 1793 kristòf te tounen nan lame kolonyal franse a epi yo te nonmen l brigadye jeneral pita apre lendepandans dessalin vin nonmen l jeneral lè sa a kristòf bay lòd pou bati yon pakèt gwo fò pou pwoteje libète nou te fèk genyen an nan ane 1811 kristòf deklare tèt li wa pati nò peyi a li te rele la wayòm d ayiti pou fini jou 8 oktòb 1820 kristòf prèske paralize nèt epi li gade li wè li dwe fè fòs ak yon revòl kont pouvwa a li tou touye tèt li nan palè sansousi ak yon bal an ajan madanm li antere l nan sitadèl la aprè sa sitadèl la vin bandonnen epi yo piye palè a nou kwè li ta bon pou ale kote sa a tou se yon pwomnad ki va enterese ou anpil gen dlo fre gen timoun k ap jwe banbou gen anpil lòt ti distraksyon si ou ta ale ou pa bezwen pè poze kesyon sa va yon okazyon pou mete plis lespri nan kalbas tèt ou si ou pa t janm gen tan ale fè yon efò ane sa a pou vizite kote sa yo ki fè anpil touris kontan vin nan peyi d ayiti toma nou an epi ki fè li pi bèl toujou lavil okap ayè ak jodi kristòf kolon vini pou premye fwa nan peyi d ayiti nan mwa desanm 1492 li te rele plasman lavil okap la kap sen oubyen pwent sent lè 12 lòt premye fransè kite zile latòti nan ane 1670 ak chèf yo pyè lelon yo te rantre okap men olye pou yo ta tabli kay yo sou plaj la yo te remonte rivyè a epi yo tabli yo bò anouchi yo rele jodiya ho di kap kidonk ho di kap se te premye vil la kote lavil la ye alèkile a te sou kont ho di kap epi lè kè echè vin tabli yo yo rele lòt zòn nan ba di kap oubyen bastè premye moun ki te vin rete nan zòn nan te rele gobin nan ane 1691 panyòl yo te boule lòt bouk ki nan ho di kap ak nan ba di kap la nèt lè sa a nan ane 1695 yo te blije kite premye lokalite a epi yo t al fonde yon lòt vilay ki te byen fèt epi ki vin lavil okap kounyeya men bon jan fondasyon lavil la te fèt nan ane 1711 se nan epòk sa a yo te rekonèt li pa yon dekrè wa a te fè sòti ansyen lavil okap la chita sou 200 kawotè sòti nan baryè boutèy ki nan sid lavil la montay ban di nò lamè a ki pwolonje ak anouchi rivyè a ki nan direksyon solèy leve nan direksyon nò ak nan lwès ou pa ka wè twò byen paske tèt mòn ban di nò a se premye seksyon kominal lavil okap nan zòn sid ou kapab gade byen lwen lavil la rive jouk zòn dezyèm seksyon kominal ho di kap jouk nan mòn sen rafayèl kote ou ka wè sitadèl laferyè a sitadèl sa a se wa anri kristòf ki te fè bati li li se pi gwo moniman touris renmen wè lè yo

vini pa bò isit twazyèm seksyon kominal okap la rele titans li chita anwo lavil la bò kote solèy leve sou lamè a jodiya se nan zòn ho di kap ak titans lavil la kontinye ap devlope gen 15 zòn moun pòv zòn bidonvil ki viwonnen lavil okap zòn sila yo ni leta ni sèvis pibli a dispoze bay okenn enfòmasyon sou yo men lis zòn bidonvil nan lakou okap chanpen baryè boutèy labori lafosèt lavyolèt pon nèf nan zanmann laptitans lorye gran jaden kalvè sent terèz nan 90 fò mayi bayi ak anba ravin fò nou fè ou sonje gen 120 000 moun k ap viv nan okap ak lòt seksyon yo 75 000 ladan yo ap viv nan vil la n ap tou pwofite lanse yon envitasyon bay moun ki poko konn okap pou yo al dekouvri bèl ti zòn sa a youn nan zòn ki konsève pyebwa toujou youn nan zòn kote ou ka santi prezans kilti peyi d ayiti chapo ba moun nan nò yo kenbe pa lage hava te òganize yon seminè sou patisipasyon jèn yo nan aktivite devlopman nan mwa fevriye ki sot pase a hava asosyasyon ayisyen ki reyini tout mouvman volontè yo te òganize yon seminè nan okazyon ane entènasyonal lajenès sou tèm kòman jèn nou yo kab rantre epi patisipe nan aktivite devlopman peyi nou an se te 21 ak 22 fevriye nan otèl kastèl ayiti tout bèl kalite koze sa yo t al pale tou dabò se minis ienès ak espò a ki te vini louvri seminè sa a lè l ap fini diskou li li te di li swete jèn yo va gen kolaborasyon ant yo apre moun k ap patisipe yo te fin fè konesans mesye cleska te fè yon bèl rale sou sitiyasyon jèn yo an ayiti misye te fè wè lè yon moun ap pale de jenès fò li pa sèlman konsidere sou laj men fò li pa inyore kote moun nan ap viv ledikasyon li ak travay moun nan devlopman an pa vle di gwo bilding sèlman men nan yon sans se yon byennèt yon chanjman yon alemye ki ta dwe genyen lakay chak moun misye te montre tou posibilite jèn ayisyen yo genyen pou yo ta patisipe nan koze devlopman an jèn yo ta dwe fòme pou yo ka ede kominote yo avanse vrèman vre pa ta dwe gen yon ravin ant lekòl ak izin nan sa vle di lè yon moun fin aprann yon metye li ta dwe santi li alèz lè li ta travay yon kote pa jèn yo si se pa sa l ap tonbe gen anpil mouvman pou jèn nan peyi a gen kiwo eskout gid brigad pou gason brigad pou fi gwoup 4c elatriye lidè chak gwoup sa yo te tou pwofite fè yon ti pale sou kisa mouvman yo ye nan apremidi te gen yon etranje volontè nasyonzini ki te pale sou pwojè atizana nan okay kanperen anpil bèl koze te pale misye te fè wè chak ane n ap pèdi swasantmil ekta tè peyi nou an pa vrèman yon peyi agrikòl twòp mòn bagay yo pa ka vann gen twòp moun ki p ap fè anyen alòske nou ta dwe genyen 40% moun k ap travay latè moun ki gen magazen yo vann zouti pou agrikilti yo twò chè se pa pou fè agrikilti a fè pwogrè men se tèt pa yo yo wè yo bezwen vin pi rich kidonk nou ta dwe fabrike wou pikwa mato ak tout lòt zouti yo isit nan peyi a menm si nou ta vle devlope toutbon vre lè volontè kò lapè yo te pran lapawòl yo te fè wè bi yo se pou yo travay pandan dezan ak yon ayisyen epi yo va ale ayisyen sa a va an mezi pou ranplase yo se yon ansyen prezidan ameriken john f kennedy ki te kreye l paske li te wè toutan moun ap mouri grangou p ap janm ka gen lapè nan yon peyi lè nou te tounen demen maten te gen moun k ap travay sou ledikasyon ki te pran lapawòl yo fè wè se ak jèn pou yo travay paske se yo ki gen espwa yon ideyal se yo k ap reve espere epi kwè yon jèn pa gen anpil sousi tankou granmoun kidonk yo pi dispoze fè efò nou wè tou kòman ledikasyon nesèsè se sa k fè li ta bon pou mete l lakay timoun yo depi yo tou piti direktè onaa la te vin pran mikwo a pou eksplike sa ki fè nou soudevelope epi pwoblèm moun k ap ogmante de jou an jou ak latè a ki rete menm gwose e k ap ale nan lamè se bagay sa yo tou ki fè vin gen vagabon ak fi lafrechè nan kapital la ak yon pakèt lòt pwoblèm ankò lasante se yon bagay tout moun k ap aprann li ta dwe konnen enpòtans li misye fè wè gen yon nouvo metòd onaa yo va gen pou yo mete sou pye nan ane 1986 pou aprann moun li nou te swete fwa sa a tout peyi a va benefisye pwogram sa a yon sèl òganis pa ka rive montre tout moun li pou kont kò l fò tout sitwayen yo ta fè efò pa yo tou ak alfabetizasyon nou kab konbat anpil pwoblèm tankou ewozyon maladi elatriye pa gen devlopman san alfabetizasyon kidonk fò se tout jèn alawonnbadè ki pou mete men nan pat la kèk doktè te pale sou sante kominotè e eksplike kijan yo fè lite kont dyare kwatyòkò malarya ak tibèkiloz reprezantan unicef la bò kote pa l te di yo pa gen pwogram an ayiti men yo oblije aplike pwogram gouvènman an lè nou gade nou wè richès nou gen nan peyi a mal devlope se yon pwoblèm edikasyon puiske peyizannou yo pa konn enpòtans menm latrin tout moun ta dwe reflechi anpil sou pwoblèm peyi a enfòmè sou sitiyasyon an bay bon egzanp devlope bon abitud bon manyè chèche lòt solisyon patisipe òganize avèk komite a gen yon agwonòm ki t ap pale li te di nou pa gen agrikiltè toutbon vre nan mòn nou yo gen twa faktè ki enpòtan pou travay latè ka byen mache se dlo lajan ak teren ayisyen pa kwè pwoblèm peyi a se pa l se kòm si m ta di ou li gen yon pye pa bò isit epi lòt la yon kote pèsòn pa konnen fò afè chòche vin kondui makanda a ta sispann tou pou fini yo

te pale sou atizana tout moun dwe rekonèt ayiti ap lib toutbon vre lè li va rive pwodui sou tè isit menm anpil lòt bagay y ap achte lòtbò dlo semine a te fini vè 5 è edmi konsa nan apremidi mesye remon etyèn raymond Etienne ki responsab hava te ba nou enpresyon li li di konsa fò jèn yo kontinye kolabore li enpòtan pou n konnen kèlkeswa relijyon yo fò yo gen yon pwèn komen sou devlopman an ki pou mennen tout travay yo n ap fè ansanm fò nou sèvi pwochen nou yo paske tout sa n ap fè konnen epi nou genyen gen valè lè nou pataje l ak lòt peyi ki pataje ak lòt yo toujou devlope e sa ki rete pou kont kò yo toujou an reta fò nou gen konfyans nannou nan lòt yo epi nan milye n ap viv la bò kote pa nou nou ta swete hava asosyasyon ayisyen ki reyini tout mouvman volontè yo va kreye yon federasyon pou devlopman avèk diferan gwoupman volontè sa yo pestèl yon vilaj yo bliye nan mwa mas ki sot pase a yon gwoup moun pestèl ak kèk komèsan gwo chabra òtoprens te òganize nan okazyon fèt patwonan pestèl 3 gwo jou banbòch yo te rele fèt lamè moun te soti toupato menm nan peyi etranje pou vin patisipe nan fèt sa a bi fèt sa a se te pou atire atansyon tout pèp la sou pestèl pou yo ka pran konsyans pou wè kòman yo ka ede l devlope ki kote pestèl ye pestèl se yon ti vilaj ki tabli bò lamè nan depatman grandans li andedan labè kayimit nan mitan vil jeremi ak miragwàn pestèl pa yon gwo kote li gen yon sèl ri prensipal ki simante men kanta pou bèl pestèl bèl li pa sanble ak okenn lòt kote pò pestèl la tankou yon wonn kote lamè a foure kò l tout nan kot la gen plizyè ti kay ak kannòt tout ozalantou vilaj la se bèl mòn byen vèt epi anfas li gen plizyè zile ki abite tou sou tèt vilaj la gen yon do mòn byen wo si ou ta monte al vizite ou va jwenn yon fò yo rele fò reflechi nan pestèl gen yon otèl yon restoran gen legliz kazèn tribinal lekòl dispansè men pwoblèm dlo pou moun bwè a poko rezoud epi nou ka di vilaj la kòmanse twò piti paske manke kote pou moun yo bati kay distraksyon moun yo nan zòn lan lè samdi ak dimanch se bal ak gagè moun ka al pestèl swa nan bato oubyen nan machin nan machin ou pase pa okay kanperen epi kafou zaboka sa fè antou 292 kilomèt sa fèy papye listwa di nan pestèl se te yon kolon fransè yo te rele franswa pestèl françois pestèl misye te moun yon kote yo rele granville nan peyi lanòmandi li te vin rete jeremi nan ane 1750 li te konn fè komès anpil se konsa li te vin rich jouktan li achte anpil tè nan zòn lan li te vin kòmandan milis katye kayimit yo madanm misye te rele jilyèn àn morèl julienne anne morel pestèl te mouri a 52 ane nan dat 11 desanm 1778 se konsa neve li nikola te fè bouk la pote non pestèl apre lendepandans nan ane 1804 pestèl te gen tan yon vilaj enpòtan jouktan chèf yo te gen tan bati yon fò sou tèt vilaj la yo rele l fò reflechi paske kote li plase a avan pou ènmi ta rive fò li ta reflechi anpil fò nou di ou tou se nan pestèl ansyen prezidan danyèl fiyole daniel fignole te fèt nan ane 1913 kisa yo kiltive prensipal rekòt yo fè se kafè ou ka jwenn tou mayi manyòk yanm patat pwa ak bannann men se lapèch gason yo fè pi plis puiske pechè yo pa gen ase zouti ak frijidè yo blije pa ka fè anpil benefis se konsa tou gen moun ki tonbe ap koupe bwa nan mòn yo pou fè chabon mezanmi pestèl se yon komin ki sou kont koray li gen 5 seksyon riral gen anviwon 35 000 moun k ap viv nan zòn nan gen 1500 moun ase nan vilaj la menm epi gen 500 timoun ki lekòl fèt lamè sa a yo te òganize l nan mitan mwa mas la pou montre ki jan lè gen volonte yo kab fè kichòy pou kèlkelanswa kote a menm kote ki pi lwen an kote yo fin bliye a nou ta swete lòt bouk nan peyi a pran lide pou òganize bèl aktivite sa yo pou yo kapab fè sonje yo tou epi pati toutbon vre pou bon jan devlopman yon ti kout je sou kanperen camp-perin politik alèkile a sipoze fèt nan yon fason pou se pa pòtoprens ki se sèl kòk chante nan konbit devlopman an cha wovens ta dwe gen lapawòl lavwa nan chapit la tou nan mache chèche nou te rive fè yon ti kout pye nan kanperen si ou ta rive lavil okay nan kafou 4 chemen ou pran wout ki monte a sou lamèn dwat se li menm ki mennen dirèk dirèk nan lavil kanperen gen yon distans 23 kilomèt konsa ki separe kanperen ak lavil okay zòn anba kanperen an bati nan yon plèn touprè ak rivyè gen bèl mòn pa dèyè ak anpil pyebwa touprè kay yo se la a plas piblik la ye sou zòn anwo a menm se la ou jwenn lekòl frè yo legliz katolik la teren foutbòl la ak rèz lòt kay ki nan ti vil la lè ou kanperen ou kapab wè pik makaya youn nan tèt mòn ki pi wo nan peyi d ayiti tèt mòn sa a prèske toujou gen bwouya se sa k fè kanperen gen yon klima ki fè fre epi tanzantan solèy la gen dwa kache anba nyaj yo ki nan zòn lan sa nou jwenn nan zòn lan sou youn nan mòn ki pa dèyè lavil la ou jwenn rèz yon vye fò anba anpil raje moun yo fè konnen se la yo te fè yon kan pandan lagè nan tan lontan de pi gwo lekòl nan vil la se lekòl misyon legliz batis sid ayiti a ak lekòl kay frè yo gen yon lopital gen yon bèl kanal ki gen bèl dlo fre byen pwòp ki pase sou tèt vil la nan mòn lan kanal sa a yo kapte l depi yon kote ki rele lapriz yo mennen l desann pou yo distribiye l nan plizyè tè pou wouze pakèt jaden ki nan zòn lan lapriz se yon

kokennchenn baraj yo te fè nan rivyè a depi nan tan lakoloni nan ane 1759 epi yo te vin refè li an 1945 lè ou kite kanperen dèyè w al yon kote yo rele maselin ou desann w ap wè yon bèl dlo k ap grengole tonbe anba soti sou yon mòn tankou yon kaskad li rele so matiren atòkile puiske zòn lan pa t gen kouran elektrik yo konstwi yon santral epi yo sèvi ak fòs dlo a pou fè tibin yo vire konsa moun yo tou gen elektrisite jouk lavil okay gen yon bagay ki gen yon pakèt enpòtans men anpil moun kanperen ak moun lòt kote pa konnen se gwòt kounoubwa ebyen gwòt sa a ou tandè a se sou yon mòn li ye se yon bagay moun leve jwenn nan zòn lan se yon mèvèy se yon twou lè ou antre andedan l se tankou yon kay ki gen plizyè chanm ou wè dlo k ap koule desann ou wè wòch ki gen fòm chèz tab elt gwòt sa a sot depi kanperen rive jouk lavil okay pou antre ladan li fò ou gen flach oubyen bwapen ak kòlmann pou klere ou pa dwe rantre ladan l pou kont ou si ou pa konnen li paske li gen plizyè wout ou ka pèdi se yon gid ki abitye ki pou mennen ou daprè sa moun kanperen di se la endyen yo epi pita panyòl yo te konn kache sa ki merite pou ta fèt men kanperen pa sèlman gen bèl bagay sa yo moun yo gen pwoblèm pa yo tou pa egzanp poukisa yo pa peye yon moun ki pou pran swen plas piblik la plante bèl flè wouze pouki yo pa mete kèk chèz poukisa tou leswa li fè nwa yo ta dwe mete kèk bèl limyè pou klere plas sa a ala kontan moun kanperen ta kontan si yo ta resi met telefòn nan vil la pou yo gen lòt kote ki pa twò lwen vil okay menm jan avè l yo gen tan gen telefòn deja nan tan kounyeya y ap pale de devlopman pèsòn moun pa inyore enpòtans telefòn nan yon zòn puiske wout kanperen an rive jouk jeremi kounyeya li ta dwe asfalte menm jan ak tout lòt wout nasyonal yo chak tan yon machin pase se mouri moun yo ap mouri anba pousyè kanal ki soti depi lapriz la ta bezwen yo repare li paske si yo pa fè sa l ap fini pa kraze nèt epi yo va depanse plis kòb pou refè l gen yon lòt bagay ki fè nou remake prèske pa gen pyebwa ankò nou dakò yo di peyizan pa koupe pyebwa pou fè chabon men fò yo ba yo konbistib oubyen recho ki mache ak solèy pa egzanp pou yo ta anpeche debwazman vrèman vre si se pa sa y ap toujou kontinye koupe pyebwa e sa ral rive rivyè yo pral manke dlo jouk yo ka menm seche tout ayisyen dwe konnen peyi a pou yo pou yo kab pi konprann sosyete n ap viv la nou envite tout zanmi lektè nou yo pou yo enterese konnen zòn sa a ki trè enteresan epi nou ta swete moun kanperen yo louvri yon otèl pou pèmèt moun k ap vin vizite zòn nan ki pa konn pèsòn pou yo kapab jwenn yon kote pou fè ladesant entèvyou jera dipèvil gérard dupèvil zanmi lektè jounal boukan se avèk yon kokennchenn plezi m jwenn gwo okazyon sa a pou m te kontre ak yon moun tout ayisyen tandè pale de li gen anpil ki konnen li tou moun sa a fè karyè li nan zafè mizik ak chante m pa konnen anpil bagay sou li se sa k fè m te rankontre ak li jodiya pou m poze l kèk kesyon sou sa li fè ann fè konesans avè l jera dipèvil bonswa j d bonswa avan menm mwen reponn ou fò mwen swete tout lektè jounal boukan yo anpil siksè pou ane 84 ki fèk kòmanse epi tou mwen ta vle fè yon ti konesans ak nou tou mwen se moun lavil miragwàn se nan pati sid peyi a li ye e se la mwen te fèt an 1934 mwen kòmanse jwe mizik lè m te gen douz trèz ane konsa m te gen tan konn jwe twonpèt mwen te aprann nèt mizik yo nan liv klod oje apre sa m ale sou bagèt ogisten brino nan mizik santral m fè kèk tan la epi mwen aprann jwe amonyòm apre sa m vin fè premye bal mwen nan laj trèz katòzan pandan vakans tout moun te sezi wè yon timoun konsa ap jwe piston apre sa m aprann jwe gita tou lè m te gen kenz sèz disetan m te tankou yon twoubadou m te konn ap mache chante leswa m te konn chante fè triyo pou fi apre sa m vin al okay nan yon ti òkès yo te ban m dirije yon swa m eseye chante devan òkès la tout moun te kontan yo di m kontinye e se konsa jouktan yon jou m vin antre nan jazz des jeunes sa pèmèt mwen fè anpil zanmi anpil moun rekonèt mwen m konpoze anpil mizik se te nan ane 1958 premye ane m nan jazz des jeunes m ka di se la m kòmanse yon karyè nan mizik la toutbon m fè dizan avèk yo epi apre sa m vin kite m al nouyòk m fè yon lòt tan la m rete pandan kenzan apre sa m retounen isit nan mwa desanm ki sot pase a jezi ap rele ou menm tou ou te kòmanse jwe nan jazz epi bridsoukou ou vin konvèti kilè sa te fèt e poukisa ou te pran desizyon sa a j d pou konvèsyon mwen se yon bagay ki fasil pou espliche ou lè ou tandè levanjil ou vin konprann sa li di a si ou vin jwenn mwen m ap ba ou konsolasyon e se vre si ou tandè l ou vini ou jwenn konsolasyon an vre lè ou gen kris nan lavi ou ou viv ak yon lòt esperyans ou pa tankou tout moun w ap viv w ap tann yon bagay se sa k fè m chanje kòm mwen di ou se desepsyon lavi ki fè m chanje wout sa fè lontan m ap fè mizik m jwenn anpil moun apresye m se vre men sou kote moral pafwa ou ka regrèt anpil lè ou tandè jan yon moun reflechi jan li pale sou ou ou vin wè se tan w ap pèdi kounyeya m pran yon lòt desizyon m chanje sa te fèt nan ki ane j d se te nan ane 1977 mwa mas kijan fanmi ou te resevwa nouvèl

sa tout konesans ou yo zanmi ou yo j d ebyen pou fanmi m yo toujou dakò depi yo wè se yon bon chemen ou fè men gen defwa tou gen moun ki toujou konprann ou pèdi tèt ou ou dwòl lè ou chanje relijyon okontrè lè ou pran gwo desizyon sa a se lè sa a ou fè yon bon bagay si tout fanm k ap viv te kapab gen yon mari ki konvèti ou pa menm jan ankò gen yon pakèt bagay ou te konn fè ou pa fè yo ankò ou vin yon nonm dwat ou vin gen laverite ou vin pi pwòp men gen moun ki tèlman derespektan gen fanmi ki tèlman dwòl lè yo wè mari yo nan chanje relijyon li pa nan banbòch li pa nan anyen ki vanite ni ki pa gen pyès valè yo griyen dan sou moun nan se tankou sa ou fè a se yon bagay ki pa gen sans pou yo se kote yo ye a se sa y ap fè a sa yo te toujou ap fè a sa y ap kontinye fè a se li ki bon sa fè yo pase ou nan rizib yo pase ou nan betiz kijan ou santi ou kounyeya èske ou toujou avèg j d pou di laverite m pa avèg nèt m ka di m pa wè byen pou byen di ou m pa ka fin wè figi yon moun byen se sa k fè m p ap pran chans mache yon kote m pa tèlman konnen byen men mwen wè gen kèk ti bagay m ka li si koulè yo pa menm mwen wè yo byen si yo sanble mwen pa ka distenge yo byen mwen konfonn yo n a kontinye mwa pwochen depi mwa pase nou te kòmans ak entèvyou sa a mwa sa n ap kontinye ak li toujou mizisyen jodi ak mizisyen tan lontan jl poukisa lè w ap chante ou chwazi yon jan slow ki vle di dousman j d pou di laverite m pa chante nan jan dousman sèlman fò m di ou se fason sa a mwen pi renmen men pou fè piblik la plezi ou pa ka chante yon sèl jan paske gen moun ki renmen lè chante a dousman gen moun ki renmen lè l ale vit gen lòt ki renmen mizik cho gen lòt se frèt yo renmen men jan mwen chante a se yon bagay ki natirèl lakay mwen mwen se yon nèg ki santimantal anpil ki gen atachman ki fò lakay mwen se sa k fè mwen chante kèk chante sou lanmou pafwa yo konn tris yo kapab touche yon moun m di ou sa ak tout senserite feblès pa m se te konpoze chante sa yo pou fè fi plezi men kounyeya m pa chante nan menm lide sa a ankò mwen ekri m chante sou pwoblèm lemonn ap travèse pou di vre jis kounyeya m poko jwenn mwayen pou di santiman m vre isit mwen plis ekri sou bagay m wè k ap pase si nou gade byen gen anpil pou di sou sa k ap pase se sou bagay sa yo mwen plis apiye m m pale sou yo men m chante bagay ki vivan m p ap chante sa ki pa gen sans si nou remake byen kounyeya òkès yo fè mizik ki cho ki enteresan ki gen amoni men sa yo chante a pa gen fon y ap di betiz y ap di tenten yo pa di anyen ki ale ak mizik la se pa toutan yo fè sa men anpil fwa sa rive yo soti nan lide prensipal la yo di sa ki pa sa ki pa ni fòklò ni etranje ou pa konn kisa y ap di men yo di bagay ki pa gen sans gen yon gwo diferans nan mitan mizisyen jodi ak mizisyen tan lontan pou mizisyen nèg k ap jwe enstriman nan tan lontan pou mizisyen nèg k ap jwe enstriman nan tan kounyeya mizik la pi delika li pi fon fò li konnen l pi byen tan kounyeya pa tan lontan lontan nèg te fè mizik la prèske san lekòl kounyeya nou gen anpil mizisyen ak jèn ki fè lekòl ki al lekòl sa fè avèk aparèy modèn ak anpil bèl aranjman modèn ki vin genyen yo depase mizik tan lontannou yo men mizik ansyen yo toujou rete bèl sou kesyon melodi sou kesyon pawòl yo toujou gen plis fon gen plis moral yo plis vle di yon bagay swa kopye swa envante kèk bon bagay sou lavi sa k ap pase kote n ap viv la men kounyeya m santi mizisyen an tèlman lib sa fè pafwa sèvo l konn soti sou li sa fè li san panse li pa kapab jwenn yon bon bagay pou l di li ekri tenten li di nenpòt bagay poukisa jouk kounyeya ou kontinye ap chante nan nayklèb j d m oblije chante la se yon sikonstans paske m pa t vin isit pou sa m trouve m nan peyi d ayiti pou fè kèk konsè chante nan legliz nan teyat epi chante pou pòv kote yo rete tankou siyo bedè lopital jeneral chansrèl nan ti lekòl nan legliz ki pòv se te sa m te vin fè men malerezman moun ki t ap planifye pou mwen yo pa t fè pyès bon preparasyon yo te plis vini pou fè biznis epi nan fè biznis la yo foure m nan yon bann bagay gen kontra ou pran ou oblije ekzekite l e gen papyè ki siyen gen pawòl ki pale e m te oblije kontinye pou kounyeya menm se pi rèd m oblije pral dèyè fè yon ti kòb menm pou m manje si se pa sa m fè m pa kwè se nan pèp kretyen an m pral fè l moun sa yo te deja wè yon move kòmansman pou mwen m gen pou m pati nan mwa mas la m ap retounen nan mwa me oubyen jen m espere lè m retounen m va vini sou lòt fòm m va vin chante jan m te vle a sou banyè legliz pou m evangelize m ka toujou chante lòt kote men sa a m pwomèt li yo pa gen dwa janm wè figi m nan nayklèb annou aprann ankouraje kijan ou wè pèp ayisyen panse sou pwoblèm atis yo ak sou jan yo resevwa yo j d si se pou resevwa yo byen resevwa m nanpwen kote m pase yo pa pran ka m men panse pèp ayisyen pa ale lwen yo fèmen jouk kounyeya lespri yo toujou rete soudevelope yo pa fè gwo pwogrè nan lide yo sa anpeche yo konprann toutbon vre bagay ki byen fasil pou konprann nou ka di jouk kounyeya ti lespri pèp d ayiti anpeche yo konprann sa yo rele yon atis m kwè peyi d ayiti pa janm ankouraje atis yo yo pa ankouraje moun ki ap fè

espò yo si ou ap jwe oubyen chante sou sèn si ou dèyè yon pòtwa oubyen sou yon teren foutbòl oubyen a enso ou nan men ou se lè sa yo wè ou men depi ou pa ka fè bagay sa yo yo bliye ou yo fini avè ou yo pa gen pyès konsiderasyon pou ou yo touye ou avan menm ou mouri oubyen yo mouri avan menm yo touye ou yo konn di yo fini avè ou avan menm ou mouri n a kontinye mwa pwochen enntèvyou jera dipèvil annou aprann sipòte youn lòt m sonje nan yon konsè ou te bay nan legliz nazareyen nou ta ka fè anpil bèl bagay pou itil tout moun tankou bati lopital lekòl nou ta renmen ou di nou plis sou sa j d sa a se yon bagay nou repwoche tout kretyen yo ta ka fè anpil si yo te mete ansanm mwen pa vle di yo pa konn antann yo menm m ta di yo ka òganize yo pou yo reyalize bon lide yo gen pou ede men m ka di se nan ayisyen sèlman ou jwenn sa lòt pèp nan lòt peyi toujou konn òganize yo men kretyen ayisyen (kit se isit kit se lòtbò) pa fasil mete tèt ansanm yo ka di se petèt lòt pastè yo men pou di laverite m pa ka di sa pou pastè isit paske genyen ki antann yo men sa m remake nan peyi etazini pa gen twa pastè ki antann yo yo pa ini yo pa gen antant pafwa lè youn di lòt bonjou se avèk tout ipokrizi nan kè l sa fè pa gen fòs pa gen mwayen pou reyalize anyen lè yon legliz ap fè yon gwo eskonbrit tankou dedikas konsa tout lòt legliz yo te dwe al pote konkou ba li men sa pa fèt konsa sanble bondye y ap sèvi a pa menm m konn tande pastè di fidèl li pa mache nan lòt legliz sa rele pwostitisyon espiyèl sa pa dwe fèt konsa nan pa antann sa a sa fè yo soufri anpil sou bò materyèl men si yo te kole tèt ansanm yo ta fè anpil bagay ki ta ka ede sa yo ki nan nesite gen anpil ayisyen ki antre nouyòk yo pa gen kote pou yo desann yo pa nan travay yo pa gen kote pou yo rete pouki kretyen ki la yo pa òganize yo yon jan pou ba yo konkou yo ta ka bati site pa yo gen makèt pa yo bilding pa yo ak tèt ansanm yo ta ka fè anpil bagay ki gen valè lè yo voye yon moun signo si l malad anpil li gen katrevendizuit pousan 98% chans pou l mouri paske li pa jwenn swen ki kòrèk kondisyon l ap viv ka fè l dekouraje nou menm kretyen se responsablite nou nou ta ka fè anpil bagay pou fè sa vin fasil pou yo si nou te vle si nou mete tèt ansanm n ap tann tout bagay sa yo san pran souf pouki ou pa mete bèl konpozisyon ou fèk fè yo sou plak j d mwen gen yon plak ki poko parèt men li deja enrejistre sa ki mete li an reta se pwoblèm lajan li te gen pou parèt depi mwa desann 82 sa vle di se pa fasil pou reyalize yon bagay konsa manke ankourajman manke konpreyansyon manke tèt ansanm lakay kretyen yo yo bezwen chanje lide sa a yo dwe mete tèt ansanm pou ede lòt ki nan bezwen ki lòt pwojè ou genyen j d pwojè mwen se ale nan peyi etazini fè yon vavevyen pou wè si m te ka jwenn yon fason pou m ranmase lajan pou vin ede moun ki san sekou mwen te vle bati yon kote pou resevwa pòv mwen ta renmen bati l nan zòn andeyò lwen lavil mwen vle abite isit nèt mwen te vini pou m wè si m te ka rete viv isit m wè gen posiblite pou m rete epi regle sa m vle a j d lagè avèti pa touye kokobe kisa ou ta renmen di pou nou fèmen koze a j d daprè sa k ap pase nan lemond nou wè nou nan kòmansman gran tribilasyon yon moun ki refize tande levanjil dwe kòmans ranje kò l li pa dwe kontinye ap fè tèt di ou pa bezwen viv nan manti si ou genyen ou genyen si ou pa genyen se pou asepte sa tou nou konnen pi gwo pwoblèm lemond jodiya se esperyans konesans gran puisans tankou peyi etazini tout se kraponnay se manti sa yo ki toujou vle fè ou konprann se nan men yo lemond ye yo gen puisans yo k ap nwi yo k ap fè tout moun pè yo fè anpil lòt peyi ap viv nan tray lagè adwat lagè agoch yon gran peyi tankou etazini mete lagè pase lagè li voye zam bay lòt ti peyi pou goumen youn se touye lòt san gade dèyè youn di mwen gwo nèg lòt la di mwen gwo nèg pase ou lontan yo konn di gen lagè natirèl paske se konesans ou ki te pale kounyeya se gwo zam yo envante ki fèt avèk gwo pwodui chimik si zam sa yo ta rive eklate ta gen anpil bagay nan lemond lèzòm nan tan kounyeya ap chache glwa yo fou yo vin pi mekan sa te deja anonse nan labib nan dènye tan yo lèzòm va vin pi mekan tout bagay vin difisil manje chè tout bagay monte bwa tout bagay depase limit e sa ap vin pi rèd chak jou ou pa konnen yon jou si se pa senkant dola ou ka achte yon plat manje demil dola pou plen tank machin ou sa prale konsa tout moun ap sere lajan kòm si yo pè wè sa k ap rive demen se maladi lamizè grangou k ap ravaje lemond levanjil ap preche nan radyo tout lajounen ou menm ki pa vle koute pawòl sa yo eseye pran yon desizyon avan li twò ta si ou kòmans pase yon minit ap tande ou a pase yon demi èd tan tou konsa ou a vin konprann sa levanjil la ye konnen jan ou ye ou pa kòrèk e jan lavi a ap mache a sa p ap rete konsa yon jou bondye gen pou l di ago pa twompe ou chache mete ou anfòm chache mete ou nan liy bondye trase a jera dipèvil nou di ou mèsè anpil pou moman sa a nou pase ansanm nou swete rankontre yon lòt fwa ankò jenès 1985 entèvyou bon jodiya nou gen chans rankontre ak mesye tousen dewozye toussaint desrosiers se yon pwofesè misye ye se li menm ki te

òganize yon semèn sou antenò fimen antenor firmin n ap pwofite poze l kèk kesyon mesye dewosye èske ou ka di nou ki moun antenò fimen te ye t d mèsì monchè lòkè lorquet pou kesyon an epi mèsì jounal boukan pou enterè li bay youn nan pi gran ayisyen ki te pase nan peyi isit ant 1850 e 1911 m vle di ou antenò firmin li fèt okap nan zòn lafosèt nan ri 4 18 oktòb 1850 misye mouri an 1911 an egzil nan sen toma eben depi misye fèt li te gen anbisyon li fè etid li rapid rapid epi gen anpil bagay lòt timoun blije etidye epi misye li menm fè l pou kont li pa ekzanp li te renmen li anpil epi li te toujou konprann sa l te li yo se konsa li sot nan lekòl primè li monte nan segondè kote li te kontre ak yon pwofesè fransè ki rele jil nèf jules neuf epi ki ede misye anpil nan klas retorik ak filozofi pou l kapab tradui tèks otè laten ak grèk epi sitou ki ba l okazyon pou l vin gen plis konesans nan sa li te gen deja lè li fin fè etid sa yo misye kòmanse al etidye dwa pou kont li alèkile apre sa la l nan egzamen gen anpil moun ki di misye te suiv lekòl jouk rive nan klas retorik se konsa yo te konn fè nan epò a misye a epi nou jwenn misye nan laj 17 an li te jwenn ak yon ti gwoup nèg okap ki t ap pwoteste kont yon desizyon tonton nò general nord alexis te pran lè sa a li te kòmandan sou salnav epi bridsoukou misye vire do bay salnav li pase nan yon lòt kan li te vle pran lavil okap kòm kòmandan awondisman pou kont li moun okap te fache paske yo pa t dakò ak sa salnav te popilè anpil epi demesva delòm demesvar deslormes te fè yon pakèt diskou konsa firmin nan yon gwoup jenn gason te deside pou anpeche tonton nò pran lavil okap jan l te vle a epi se misye ki tabli plan batay la yo tèlman reyisi byen ti gwoup la aprè sa mete misye sou yon kanno ki te sèvi pou batay la epi yo pwonmennen ak misye nan tout lavil okap depi lè sa a misye se yon nèg yo te remake anpil apre sa misye fè jounal li ekri tout bagay ki dapre li kapab fè pèp la suiv tout prensip ki ta dwe fè ayiti mache donk m panse sa bay deja yon lide de ki nèg ki bò laj 30 an pral ekri youn nan pi gwo liv ki fèt nan peyi isit ki rele de l'egalité des races humaines ki vle di tout ras sou latè beni egal nan epòk ane 1930 yo te gen yon ti granmoun senmak yo te rele leksandren lexandrin ki te toujou ap chante ti chante sa a sou firmin kilik rele monchè ami fimen ame ou kouraj n ap antre gonayiv aleksi nò alexis nord ki te tante lanmòay ki mizè sila ay ki doulè sila lè n a mouri sa va fini basen wodo basen wodo va fini tenten sila tenten sila va kaba entèvyou poukisa ane sa a n ap selebre antenò fimen t d nou selebre fimen ane sa a se pou anpil rezon premye rezon an sa fè 100 ane depi fimen ekri yon liv pou di tout ras gen menm valè tout ras egalego nou panse liv sa a se yon liv ki ta kab ekri an 1985 epi ki ta genyen menm valè a poukisa se paske tout ide yo se ide lasyans pa gen manti nan afè lasyans nou wè tou sa l te reyalize tou sa l te di sou pwoblèm ras ap kontinye reyalize toujou an frans an almay an afrik sid y ap touye poutèt ras si ou afriken si ou aljeryen si ou arab yo prèt pou yo te koupe tèt ou pou yo pèsekite ou oubyen yo di ou retounen lakay ou lè yo te bezwen moun sa yo se voye yo te voye chèche yo pi plis ankò sendomeng pa egzanzp gen yon nèg yo rele wakin balagèl joachim ballaguer ki te fè pati ekip twourilyo truijillio ki te ansasinen plis pase 50 000 ayisyen an 1937 balagèl te chèf yon pati misye rekòmanse menm kanpay rayisab kont ayiti nou wè nan liv nou li nan epòk sila se konsa lè yo t ap ansasinen ayisyen yo te kòmanse kounyeya ankò nou sot tandè nan radyo solèy moun ki retounen yo ap bay mizè yo pase nan repiblik dominikèn gen nan yo ki mouri moun ki t ap rakonte sa a di gen 28 ayisyen yo touye epi yo fè antere yo nan repiblik dominikèn menm se poutèt kesyon ras paske moun sa yo se afriken yo fè pati ras nwa yo pa vle wè donk se prensipal rezon ki fè nou te selebre 100 an depi liv sa a parèt men gen lòt rezon ankò pa egzanzp ane sa a se ane entènasyonal pou lajenès fimin se te yon nèg ki te aklame pa jenès nan epòk li t ap viv la poukisa se akòz tout lide tout prensip ak tout aksyon li te deja angaje pou nou te wè si ayiti ta ka fè yon pwogrè plis pase sa li te fè nan epòk li a donk nou panse gen yon bann mesaj ki nan liv sa a lajenès kapab resevwa byen se pou tout rezon sa yo nou te atire atansyon jenès la a iblik ayisyen an sou valè richès liv fimen ekri a poukisa fimen te ekri liv sa a t d fimen te ekri liv sa a se pou l te denonse atitid prejije ki te genyen dabò nan peyi ayiti epi apre sa nan lòt peyi blan tankou lafrans lalmay langletè tout kote ki te gen blan ki t ap di nwa yo enferyè fimen rive an frans li te jwenn yon sèten gobino gobineau ki t ap di kòm moun ki etidye lasyans ras yo pa egal fimen fè rechèch li montre pa gen okenn ras ki enferyè gen ras ki gen difikilte pandan yon sèten moman paske kote l ap viv la gen pwoblèm jodiya pa egzanzp nou gen ka etyopi pa gen lapli moun yo ap mouri misye di se pa enferyè yon ras enferyè si li pa fè menm pwogrè ak yon lòt ras se sèlman kondisyon l ap viv la ki fè li pa kapab evolye ald si nou chanje kondisyon sa yo n ap wè moun sa yo nan jan yo pale nan jan yo aji y ap evolye menm jan ak nenpòt ki pèp ki fè menm pwogrè ak yo se vre

lè fimèn t ap pale konsa pèp blan yo te gen tan fè anpil pwogrè men misye ekri liv la pou montre te gen yon lòt pèp nwa t ap fè anpil pwogrè an ejiy ebyen sityasyon pèp blan yo te pi ba pase sityasyon pèp nwa t ap konfwonte nan lemonn men lè sa a te gen pèp jòn tou tankou japonè ak chinwa misye di si kondisyon tout pèp koulè yo k ap sibi prejije nan lè sa a si kondisyon ayiti k ap sibi prejije tou lakay pwòp pititi li ansanm ak nan peyi etranje si kondisyon yo chanje n ap wè peyi sa yo chanje misye te di kontrèman a sa moun ki kwè ras yo pa egal se pèp blan ki va kontinye evolye epi pèp nwa yo va kontinye bese misye di okontrè li kwè demen tout pèp sa yo tèt bese kounyeya akòz kondisyon ki pa bon ebyen tèt yo va leve si sèlman pèp ki pi evolye yo bay lòt ki mwen evolye yo lanmen misye te di se yon lwa ki nan lanati yon moun ki fin pran elan dwe ede yon lòt ki pi ba pase li alòs li te di se sa ki pa egziste nan lemonn ki fè yon bann pèp nan eta yo ye a alòs tout sa fè nou konprann pouki sa jodiya kote ki gen koperasyon gen anpil pèp ki evolye men si te gen plis men nan lamèn toujou si te gen plis èd ta gen plis peyi ki evolye pase nan sityasyon nou ye a ki peyi kounyeya k ap fè pale de yo se tout pèp sa yo ki te tankou arab etyopyen jwif tout pèp ki t ap pèsekite parèt epi tou ayisyen ki te fè pwogrè nan kèk domèn oubyen nwa ameriken ki avèk jesi jaksonn jessy jackson rive trè lwen nan eleksyon nan etazini tout sa fè nou wè fimèn te gen rezon epi afrikdisid gen anpil batay moun k ap goumen pou wè si y a chanje kondisyon lavi yo pou lite kont prejije ras entèvyou mwa pase a nou te bay dezyèm entèvwou sou antènò fimèn se pwofèsè tousen dewoszye ki te fè rankont sa a ak jorèl lòkè jodiya n ap bay rès koze a ki konsèy ou ta renmen bay jenès ayisyen an g d ebyen m kwè meyè konsèy m ta bay jenès ayisyen an se pou yo chache konnen sa anpil moun kite nan kilti peyi a an ayiti nou wè anpil moun jete kilti peyi a sa se yon bagay ki pa bon pou pwogrè nan peyi isit si jenès la rete soude ak moun ki te pèmèt li rive kote li ye a sa vle di moun ki peye lekòl pou l kapab etidye moun sa yo ap tann ide ki pou ede yo evolye si sa fèt m kwè va gen yon lòt ayiti sa m konseye jenès la se pa koute moun k ap mete yo nan yon sivilizasyon materyèl sèlman sa vle di pa kwè se lajan sèlman ki konte se bèl vwati ase se bèl rad se gen bèl kay fò ou travay si tout moun ap souffri nan peyi a jodiya se paske gran nèg yo pa vle ede moun k ap souffri yo nan yon peyi konsa kote se sèl mas k ap travay pou leta jwenn taks pou fè bidjè pou peye tout sa k ap fèt ebyen jenès la ta dwe gen yon lòt konpòtman kenbe kilti a pi fò eseye konprann li eseye ede l evolye eseye li tout liv ki bon se pa sèlman fè komès men se fè bagay ki kapab anrichi lespri nou epi bay lespri nou okazyon pou li reflechi sou solisyon pou nou pote pou pwoblèm peyi a nou regrèt gen anpil jèn ki pa t la se vre nou pa t ap tann foul yo di se 15 moun sèlman ki te fè legliz vin devlope men nou ta panse gen anpil jèn ki enterese nan afè kilti yo ta dwe la nan semèn fimèn an pou yo tandè pi byen mesaj chak moun si chak moun k ap viv nan peyi ayiti pa jalou dwa pa yo a lòt yo li kwè pwogrè a ap difisil jodiya ankò se menm mesaj sa a ki ta dwe pase fimèn te di fò tout moun gen libète pou ekspri bezwen yo sa ta pèmèt tout pèp la gen yon soulajman nan doulè paske lè sa a moun ki anvi wè bagay chanje ta chèche yon solisyon pou pwoblèm nan ebyen nou kwè si dwa tout moun vin yon bagay reyèl nan peyi a si yo respekte chak moun k ap viv nan peyi a chak ayisyen youn respekte lòt youn renmen lòt m kwè peyi a va chanje vrèman ki espwa ak ki pwojè ou genyen t d m pa gen anpil espwa pou jenerasyon pa m nan paske m panse pwoblèm yo twòp m panse jenès la pa montre ase enterè pou peyi a men m kwè si nou poze pwoblèm yo kounyeya jenerasyon k ap suiv nou an va jwenn yon lòt peyi epi peyi sa a va pèmèt gen plis devlopman lè mwen di m pa gen espwa sa pa vle di m kwè bagay yo mal nèt petèt espwa a se mwen ki pa wè l men si m ap gade konpòtman moun yo si m ap gade fason yo reflechi si m ap gade fason yo aji m pa kwè m ta kapab di espwa sa m ap chèche a li la kounyeya petèt l ap vini men m poko wè l mwen menm m kwè si tout moun mete men nan pat la nou va rive bay pwoblèm ki nan peyi ayiti yo yon kalòt men nou poko kapab di n ap rezoud yo paske lan 2000 se nan 15 an si n ap gade pa egzanzp kòman dominiken fè pwogrè pou nou ta rive jwenn yo sèlman se ta dwe lide nou pou nou ta rive tankou yo pou nou depase yo paske se yon peyi nou te deja okipe nou te ede fò nou ta leve pye nou byen wo alòs m mande tout moun pou yo reflechi sou kesyon an si yo menm yo wè gen plis espwa pase mwen se pou yo di l men mwen menm m pa gen anpil espwa sa m panse sèke tout moun dwe fè efò plis efò yo kapab fè pou peyi a ka jwenn yon solisyon nan pwoblèm li yo mesye toussaint desrosiers jounal boukan remèsye ou anpil timoun yo anmwè sekou pou timoun nan lari pwoblèm timoun san fanmi ti delenkan ti sanzave ki lage nan lari depi lontan sanble kounyeya responsab ki pi enterese avè woblèm sa a about nan tout gwo vil peyi a sitou lavil kote bato touris abitye

rantr nou kontre ak ti mandyan sa yo ki konn pye atè yon ti bout kanson sou yo y ap mande kòb nan pòtoprens menm se pa pale si ou fè yon ti koutpye sou kote yo rele granri a fò ou kontre kanmenm ak de twa ti jenòm k ap siye vit machin pandye dèyè kamyonèt tout lajounen yo di lavi timoun sa yo pa vo anyen yo dòmi kote yo jwenn yo toujou gen yon rad sire sou yo yo konn menm arete yo di se yo k ap vòlè nan nwit y al bat yo nan prizon lè ou pale ak timoun k ap viv nan lari yo yo fè ou konnen manman yo mouri yo kite andeyò yo vin dèyè lavi miyò nan pòtoprens menm si yo pa gen pèsòn kòm fanmi pafwa tou papa timoun sa yo konn ap viv men se yon moun ki pa enganm ki vle di se timoun sa yo ki konn ap pote kichòy ba yo lamizè konn fè tifi san kay sa yo al lage kò yo nan fè jenès pou senk kòb ti gason yo menm konn rive al vann kò yo ak move kalite touris men tout pwoblèm sa yo montre nou enpòtans lafanmi kote ki gen lafanmi timoun yo jwenn bon jan edikasyon kidonk yo gen plis chans byen soti fò nou di tou gen de twa kote ki ranmase timoun sa yo mete lekòl ba yo manje ba yo dòmi men timoun sa yo tèlman responsab ak gwo lavi libète sa a yo konn pito sove epi se konsa responsab biwo ki okipe pwoblèm timoun san fanmi sa yo te fini pa wè se pa bon solisyon an sa yo panse alèkile bati yon seri estasyon kote moun ki gen vwati va mennen machin yo lave epi lè sa a ti delenkan sa yo pa al bezwen al siye vit machin moun nan lari ankò an menm tan tou y ap kontinye fè sa yo konn abitye fè yo y ap tou pwofite fè yo pran yon lòt edikasyon tikras pa tikras gen anpil anpil lòt bèl pwojè men fò nou di peyi d ayiti gen twòp pwojè li manke reyalizasyon se aksyon nou bezwen nan peyi a tankou asosyasyon elèv klas filo yo te fè a yo fè yon maraton kidonk yo pase nan aksyon mezanmi se yon wont pou nou wè valè kòb peyi a genyen pou gen tout pòv sa yo k ap mande lacharite ki pa gen yon kote pou yo rete mezanmi li lè li tan pou otorite nan peyi a poze yon vrè aksyon pou soulaje sitiyasyon timoun san fanmi sa yo nou pa dwe janm bliye lavni peyi a sou kont jèn jodi yo epi tou lè yo mal grandi nou deja konnen se move zèb vòlè asasen k ap tann demen mezanmi pitye anmwe sekou pou timoun san fanmi yo kèk bon konsèy pou nou ka byen edike timoun nou yo annou aprann enstwi epi korije timoun nou yo byen pou yon paran byen edike pitit li fò li ba yo bon konsèy epi pa pè korije yo pwovèb la di bay yon timoun prensip li dwe suiv jouk li mouri li p ap janm bliye l yon edikasyon dire pou tout lavi kidonk yon bon edikasyon pote fri jouk nan laj baton vyeyès nou dwe bay timoun nou yo ansèyman k ap pèmèt yo gen anpil konesans bon jijman devouman renmen travay ki pa pè moun ki fè l renmen rann sèvis epi respekte lalwa ak moral gen nesosite pou nou gide timoun nou yo korije defo yo men fò nou dispoze ajì tankou bon paran pou nou fè sa byen genyen papa ak manman ki lach genyen ki sevè genyen ki frèt frèt epi genyen ki cho prese selon jan paran yo konpòte yo yo kapab bay kòm rezilta timoun ki kwè nan tèt yo ki renmen lasosyete men ki pa renmen suiv règ yo gen timoun ki renmen obeyi men ki toujou enkyete epi yo pa twò renmen tèt yo gen lòt paran ki pa ni cho ni fret pitit yo konn pa renmen lòt moun epi lè yo kòmanse grandi yo konn tounen vagabon men fò nou remake timoun ki pi byen edike yo se pitit paran ki senpatik ki gen bon karaktè epi ki respekte règ lavi a men fò nou remake timoun ki pi byen edike yo se pitit paran ki senpatik ki gen bon karaktè epi ki respekte règ lavi a paran sa yo konn limit yo epi yo gen bon konpòtman fò paran yo byen foute nan sèvel pitit yo bon jan konsèy pou yo suiv fò yo byen korije timoun yo tou lè sa nesèsè paran yo nou bezwen bay timoun yo anpil disiplin nan lang laten mo discipulus la vle di elèv kidonk nou fèt pou aprann timoun nou yo anpil bagay anpil paran manke pran wòl yo alèkile paske yon papa ki renmen pitit li fò li korije l tou bay timoun disiplin sa pa vle di rayi li ni maltrete li men se yon prèv pou montre nou renmen timoun nan si nou pa korije timoun yo kounyeya nou va regrèt sa demen paske li p ap bon ni pou nou ni pou li menm timoun sa a kapab vini yon asasen yon vòlè yon vagabon elatriye men lè n ap korije timoun nou yo fò nou fè sa ak tèt poze sannou pa fè kòlè pa janm bliye enpòtans pawòl bondye nan edikasyon yon timoun pa gen edikasyon san disiplin ak afeksyon ti delenkan toujou soti nan fanmi kote paran yo toujou nan kont olye pou ta gen amoni inyon ak konpreyansyon prepare yon timoun pou l vin granmoun se pa sèlman siveye kò l li epi anrichi lespri li men se pou nou gide li sou kote esprityèl la ak moral la tou toutan nan tout sa n ap fè se pou nou pale ak timoun yo tou detanzantan fò nou fè pitit nou konprann sa ki byen epi di yo sa ki mal dis kòmandman bondye yo reprezante potomitàn sivilizasyon kounyeya se paske lèzòm pa respekte yo ki fè sosyete a gen tout pwoblèm sa yo se sa k fè anpil fanmi kraze tou mezanmi annou leve timoun nou yo byen pou nou pa regrèt nan baton vyeyès nou timoun zòt bliye se vre yo okipe timoun lakay nou men anpil fwa yo bliye yo tou sosyete a pa ba yo sa yo merite sa yo ta dwe ba yo a wi n

ap pale la a de timoun ki gen chans gen paran ki kapab pran swen yo yo ba yo manje yo jwenn rad yo voye yo lekòl men yo pa pè kite yo wè vye pòtre moun k ap fè vyolans nan televizyon yo gade tout vye bagay ki pa fè onè sosyete a timoun yo la y ap koute y ap gade peyi kote yo grandi a bliye yo sa ki pòv menm se pi rèd ayiti se youn nan peyi sou latè kote ou pa ka jwenn yon bon jan pa ibli ou timoun lè yon paran ap chèche yon kote pou mennen pitit li al amize li pa ka jwenn pitit gran nèg yo pa gen twò pwoblèm paske yo gen jwèt videyo y ap gade pòtre moun lòt bò dlo men malerezman timoun sa yo ap tounen demen ti sitwayen ki p ap renmen pale ak moun paske yo twò abitye fèmen nan chanm kay yo apre sa tou y ap devni ti sitwayen peyi etranje san yo pa konnen tèlman yo wè fim a wogram lòt bò depi kounyeya nou kòmanse wè sa jwèt lontan yo ap disparèt jwèt tankou lago lago delivrans kachkach liben tire kont fè wonn jwe marèl jwe woslè ralba elatriye an menm tan tou anvwonnan peyi a ap degraba anpil fwa nou konn tande y ap di timoun se bagay sakre men poutan nan peyi pa nou anyen pa fèt pou ta amelyore kondisyon timoun timoun yo pa gen yon lavi bèl toutbon vre tout bagay sa yo fè nou gen plis enkyetid pou avni peyi sa a tray a woblèm jèn ti delenkan an ayiti ti delenkan sa yo papa sa se mo nou konn tande ki sot nan bouch moun ki chita nan bèl machin yo lè ou tande timoun lari yo vin mande yo senk kòb nan lari pòtoprens sitou kote machin konn kanpe pou tann limyè wouj anpil moun rele ti gason ak ti fi lari yo ti delenkan paske yo pa gen kay pou rete se nan tout lari y ap plede mache epi paske timoun sa yo ap chèche lavi yo nan mande oubyen nan pase twal sou vit machin pou kòb penich fò nou di li pa fin twò bon lè yo pran abitud rele timoun lari yo ti delenkan paske delenkans lan vle di yon moun ki pa respekte lalwa ni lajistis fò nou di tou timoun lari sa yo pa dwe pase tankou delenkan yo pa timoun ki gen vye maladi tou se sal yo konn sal men yo tout se timoun tankou tout timoun se vre si yon moun bezwen byen edike yon timoun m pa kwè se nan lari a li pral elve l menm si li ta rete nan kay ki arebò twotwa se nan lari ou jwenn tout kalite bagay sitou nan nwit ou jwenn vye vis tankou gason ak gason fanm ki kanpe anba poto limyè vòlè moun ki nan dwòg elatriye se pwoblèm lajan ki lakòz pwoblèm delenkans lajanès la nan peyi d ayiti anpil jèn timoun lage kò yo nan vòlè vi gason ak gason pwostistasyon ak vòlè pou yo ka satisfè bezwen yo tankou touni ak grangou se paske pa gen yon bon leta nan peyi a ki fè tout pwoblèm sa yo ap gwosi te dwe gen bon jan sèvis ki pou okipe timoun sa yo jan sa ta dwe fèt se bagay ki tris lè ou wè yon timoun trèzan lage kò li nan imoralite pou li pote ti kòb lakay li sa ki pi rèd la se moun ki gen anpil kòb yo k ap pouri timoun sa yo yo ofri yo lajan pou detounen yo nou pa kab di se sèl pwoblèm kòb ki bay pwoblèm delenkans la paske gen timoun ki konn byen alèz lakay yo ki konn vire do sove kite kay la pou al fè vagabonday nan lari kidonk gen timoun ki san sal tou apre pwoblèm vyòl la ki pa tèlman fèt souvan pi gwo tèt chaje a alèkile se pwoblèm dwòg la depi ane katreven dwòg la ap monte tankou flèch se tout kouch sosyal yo ki touche ak dwòg la kit pitit gran nèg kit pitit malere dwòg la vin grav paske li kreye lòt pwoblèm fasilman pa egzanp vòlè asasen atoufè ak ensekirite elatriye puiske depi ou pran dwòg ou pa mande kite pwoblèm bezwen lajan fè yo al fè nenpòt tenten pou achte lòt dwòg kidon woblèm delenkans lan se yon gwo tèt chaje malerezman tout òganis k ap travay sou sityasyon timoun lari yo pa kole tèt pou jwenn yon bon grenn solisyon pou pwoblèm nan moun pa bezwen sezi lè yo wè delenkans lan ap vin pi grav chak jou menm si pwoblèm sa a se yon gwo danje pou sosyete a antouka n ap poze tèt nou kesyon kisa ti vagabon jodi yo pral vini demen zanmi nou kite ou ak kesyon sa a timoun ki pou kont yo andedan kay pwovèb la di timoun se tibèt mwen pa janm dakò ak mòd pawòl sa a m ta di pito ti bèt pa timoun pwoblèm ki poze anpil fwa paran yo pa pran ka timoun yo ase yo neglije yo yo pa siveye yo ase yo pa chwazi lòt zanmi pou jwe ak yo pi gwo defo paran yo konn genyen sèke yo renmen soti kite timoun pou kont yo nan kay sitou lè yo pa gen vwazinay pre oubyen lè yo pa gen lòt moun nan kay la sa gen gwo danje ladan wi neglijan Lage timoun pou kont yo nan kay konn bay gwo tèt chaje nan peyi etranje se chak jou timoun ki pou kont yo ap met dife nan kay pafwa yo konn boule vòlè konn antre poze move zak sou yo yo konn endispoze elatriye elatriye m konn yon istwa ki te rive yon moun m konnen li t ap viv nouyòk epi li pati al travay men kay la te gen yon plòg kouran ki te dekale yo pa t wè pandan l pa la ti bebe a al manyen kouran li tou mouri ayisyen sa a te fè mèt kay la pwosè li te genyen anpil lajan se vre men li pèdi ti pitit li a nèt tout sa se neglijan sa pa gen lontan an ayiti nan yon bidonvil kole a òtoprens yon manman soti kite 2 timoun andedan kay malchans pou yo dife pran yo pa gen tan soti yo tout peri men pa gen sèlman dife konn gen vòlè ak asasen tou kisa pou yon timoun ta dwe fè si li fèmen pou kont li andedan

kay epi yon moun li pa konnen ap frape nan pòt la si genyen pa janm di moun nan ou sèl nan kay la di moun k ap frape a manman m oubyen papa m pa kab vin louvri pòt la kounyeya èske ou vle kite mesaj pou li si moun nan gen yon komisyon oubyen yon pake nan men li di l kite li deyò a oubyen sa ki pi bon kite li nan men yon vwazinay si yon etranje ap frape nan pòt ou epi l ap mande ou pou lese li antre pou li fè yon kout fil nan telefòn ou voye li lakay yon vwazen menm si li di li gen ijans pou fini se pou paran yo sèten yo pa kite pyès jwèt nan lakou kay la sa va evite timoun yo soti deyò lè pa gen moun nan kay la orevwa timoun yo jenès se nan men jenes la avni peyi a ye pran plezi ou men peyi d ayiti toma nou an se yon peyi ki plen ak fèt lòt jou se te nwèl yon kadè poko pase ou gen tan tonbe nan janvyè ou poko menm bat je ou kanaval gen tan tanmen sou ou talè konsa se va fèt pak epi gran vakans kache kò l pou wè si l ka rive ebyen se konsa lavi a ye vre tout se vanite nou ka di lavi nou pa anyen sou tè sa a si ou pa mache prese ou p ap menm gen tan fè sa ou dwe fè kidonk n ap tou pwofite pou di ou lè ou gen yon pwojè pa janm pèdi tan pou kòmansè l paske pi bonè se granmmaten epi tan ou pèdi ou p ap janm kapab jwenn li menm si ou ta vle kouri dèyè l chak fwa yon fèt pral rive tout moun toujou kòmansè prepare yo pou wè kòmman yo pral fete pou moman sa a nou pa bezwen di ou ki wòl radyo jwe nan bagay sa a kalite mizik l ap bay tout lajounen sitou kounyeya aparèy radyo nan tout mòn nan tout rakwen se pa fasil ou tande yon moun di ou li pa ka achte yon radyo avan fèt madigra rive ou tande nan radyo tout chan bann kanaval yo tèlman mereng djaz yo chofe gen moun ki konn ouvri radyo sou tout volim pou yo danse depi mwa janvyè parèt se chak dimanch nou wè bann madigra nan tout lari lavil yo andeyò menm sa k ap pase nan rara se pa pale men n ap mande kisa moun yo jwenn lè y ap ponpe konsa a paske nou pa wè anyen serye sèlman yon pakèt bout fè y ap frape si nou koute nou tande yon pakèt bri moun ak mizik ap fè anba yon solèy byen cho kou dife sou tèt yo bri bann madigra sa yo konn tèlman fò lè youn ap pase bò yon legliz k ap fè sèvis fidèl yo konn oblije chante pou yo pa twouble se pou ede jèn yo bay lemond do ki fè legliz yo toujou òganize kan nan epòk madigra nan kèk kote andeyò si nou ta mande yon fanatik madigra kisa li jwenn ki fè li renmen danse nan bann konsa l ap reponn se yon plezi se yon fason ki fè li detann nan danse a li defoule l e sa fè li bliye pwoblèm li yo men ann poze tèt nou yon kesyon men lè pita bann madigra a rantre kisa moun sa a pral fè a woblèm li yo y ap toujou nan kò l y ap toujou wonje l kat 4 fwa pi rès sa mande pou yon moun reflechi kanaval se yon fèt yo selebre nan anpil peyi men tout peyi pa fete l menm lè se yon fason pou touris yo kapab al gade plizyè kote si yo vle moun ki etidye fòklò moun ki fè gwo etid sou pèp lang ak ras di kanaval se yon tradisyon se yon kilti e se rejwisans pèp se vre kanaval se yon fèt ki fè ti nèg kapab fwote kò l ak grannèg menm si l swe kou pitit bouki se fèt gete ak inyon kòm yo di men èske inyon sa fèt toutbon vre lè n ap gade kantite pwoblèm ki konn genyen nan madigra deblozay kout jilèt tire moun mouri vòlè k ap siveye pou pran zafè moun mechan ki vin vanje ak moun li te gen kont se moman anpil jenn tifi ansent tou tout bagay sa yo ap pase nan figi lèzòt ki vin pou pran ti plezi yo sa mande pou nou reflechi yo di lontan te konn gen plis dezòd yo ta renmen gen mwens batay ak mwens briganday men se poko janm sa jounal boukan la pou li mete limyè sou wout ou nou pa kwè se yon bagay ki mal si nou ta ba ou kèk konsèy li toujou bon pou yon moun mouri pou l li met kò l sou kote epi evite tout bagay ki gen danje evite ale tout kote yon malè ta ka rive li tan an pase vit vre epi se yon bagay ki enpòtan li ta toujou pi bon pou yon moun pa gaspiye tan l nan vye plezi kote li ka pran yon bòt men gen lòt plezi lòt bon ti plezi ki ka fè kè li kontan plezi sa a se nan bondye li ye ala yon bèl bagay lè ou nan mitan yon gwoup jèn tankou w ap jwe w chante w ap priye benyen nan lamè osinon nan rivyè ansanm pandan lòtbò lavil anpil moun ap yaya kò yo nan banbòch pa yo jenòm pran plezi ou men konnen pou tout bagay sa yo yon jou bondye gen pou rele ou pou l jije ou se eklezyas ki pale konsa mezanmi fè atansyon pran plezi ou men jenès 1985 se nan men jenès la avni peyi a ye depi yon moun fèk kòmansè ak yon bagay li toujou ta renmen konprann li byen vit men pou sa ta fèt vre fò moun nan fè anpil tan avan li rive wè klè toutbon kidonk se lè n a va fini li tout atik sa yo ki va ekri sou lajenès n a va konprann sa nou vle di depi kèk tan yo chwazi yon tèm pou ane yo se konsa te gen kèk tan o n u oganizasyon nasyonzini nan yon asanble jeneral te chwazi ane entènasyonal pou timoun kèk ane apre pou moun kokobe pou fanm pou lafanmi epi ane sa a 1985 se ane entènasyonal pou lajenès lè n ap gade enpòtans lajenès nan yon peyi nou ta di gen lè se ane sa a ki gen plis valè se laverite lè nou fè yon koudèy bò kote nou nou wè pa gen yon sèl moun ki pa t pase timoun konsa èske nou pa ta kapab di se yon moman ki vrèman enpòtan menm moun k

ap etidye sa yo rele sikoloji syans ki etidye sa k ap pase nan tèt yon moun ki analize santiman ak konsyans lòt moun di se nan timoun yo jwenn pi bon metòd pou enstwi moun e pou ba yo edikasyon tou se lè yon moun santi li kapab vre pou li ta fè yon timoun lè li santi li kapab okipe l byen san pwoblèm ti moun nan ta dwe gen bon sante byen manje gen anpil fòs paske paran li gen posibilite pou okipe li si se pa sa l ap mèt l ap sanble li malad l ap kou yon timoun ki nan soufrans gen anpil moun ki pran abitud fè pitit nenpòt kijan kote yo pase moun sa yo pa janm aprann kontwole tèt yo paske se plezi yo wè peyi a te mèt gen plis moun ki mele l depi li gen anpil pitit se byen li pa menm ka okipe yo tèlman li fè yo toupatou se paran yo menm ki responsab levasyon timoun yo èske li pa ta bon pou paran pran chay yo oserye paske timoun fèt pou gen bon levasyon lè timoun piti fèt li pa gen konprann sa konn fè li anvi depase moun ki pi wo pase l si sa ki nan tèt li a pa reyalize l ap eseye chèche genyen kèk kalite kèk bon manyè moun ki konn ap imiliye l yo pa genyen se depi li piti li gen yon wòl nan sosyete a lè li jèn se menn bagay li ka eseye gen zanmi moun debyen men si li deja yon vagabon sansal yon sanzave ki moun ki gen tò a bèt aji sou ensten yo pa gen lespri men lòm li menm bondye ba li yon konsyans li kapab aprann etidye donk timoun nan bezwen lenstriksyon tou nan syèk n ap viv la gen anpil pwogrè sa montre enpòtans lenstriksyon an genyen nan mitannou menm jan a aran yo mèt lekòl yo pou bay lenstriksyon dwe gen yon plas ki enpòtan nan edikasyon timoun yo edikasyon an se pa sèlman lakay li fèt li fèt nan lari nan legliz epi tout kote li ta toujou bon pou tout moun konn li ale lekòl kèlkeswa laj li genyen li ta ka rive nan yon bon klas e sa va bon e pou moun nan e pou peyi a tou pou di laverite se tout edikatè nèt ki pou montre timoun nan enpòtans lenstriksyon sinon li va peye sa byen chè e li va regrèt sa pita se chak jou nou konstate anpil moun regrèt dèske yo pa t kontinye aprann lekòl paran dwe aprann timoun yo renmen lekòl paske se vre se depi yon moun piti tankou bwa vèt l ap prepare avni l jenès 1985 se nan men jenès la avni peyi a ye 2 se pa tout timoun ki gen chans ale lekòl gen kèk aran ki fè gwo sakrifis pou voye pitit yo lekòl e kèk fwa timoun nan malonèt li prefere al fè woul epi pandan tan sa a gen lòt ki ta byen renmen ale men yo pa gen posibilite paske paran yo pa gen lajan bò lakay pa m pa egzanp m konn abitye wè kèk timoun ki tout lajounen se fè dezòd anmède tafyatè gen lè paran yo pa janm voye je sou yo pafwa tou paran yo te konn ap peye lekòl pou yo men lè yo wè se pou granmesi yo sispann gen kèk tou si yo gen 2 ou 3 pitit yo voye sa i gran an lekòl paske yo kwè se li menm k ap fè yo manje pi bonè men ou pa panse lè timoun sa a ki te sèl espwa fanmi an pa fè yon klas avanse bagay la vin pi rèd alòske se malere sa yo ki ta dwe pi enterese gen lenstriksyon si se pa sa y ap ogmante mizè yo ak tout pitit yo gen anpil òganis k ap eseye lite pou fè tout moun konn li ak ekri menm nan rankwen andeyò alòske nan gwo kapital la gen anpil moun ki pa konn jebede podyab kòm pwovèb la di sa ki gen dan pa gen pen sa ki gen pen pa gen dan gen kèk timoun tou pitit grannèg paran yo tèlman gen lajan yo tèlman alèz yo konn pa wè enpòtans lekòl la pou yo alòske nou wè andeyò anpil ti peyizan pa konn konte de 1 a 10 se nan jaden nan mache oubyen lapèch yo konn ale kidonk li pa janm ta bon pou nou imite sa grannèg ap fè pou nou di ann fè l tou se paran yo ki dwe montre timoun yo sa ki va sèvi yo nan lavi a paske nou konnen paran limyè pou timoun yo se domaj gen paran ki pa pran ledikasyon pitit yo oserye men kèk kesyon nou ta ka poze paran yo èske ou janm pale pitit ou sou enpòtans sèks gason fi èske ou janm montre li ti pati li epi di l poukisa bondye ba li l èske lakay ou gen ladisiplin èske ou konn etidye labib ak yo èske ou panse timoun ou yo kòmanse konprann toutbon vre pawòl bondye èske ou konn fimen bwè tafya nan kay la èske pitit ou yo respekte ou oubyen èske yo pa kwè nan ou yo pa fè ou konfyans e ou menm èske ou konnen timoun ou yo vre paske se ou menm ki egzanp pou timoun ou yo kidonk toutan ou fè sa ki byen devan yo se toutan tou ou va gen yon timoun ki obeyisan byennelve men si se move bagay w ap fè tou kòman ou vle pou demen pitit ou yo byen soti ou gen dwa voye timoun yo nan eskout oubyen nan nenpòt gwoup kote ki gen moun debyen sa va ede li anpil pa fè timoun nan pè nou se pou li yon zanmi pou nou konsa tout pwoblèm li va genyen li p ap pè vini mande nou konsèy achte bon ti bagay pou li ki va fè li plezi se pou mennen li legliz konsa li va wè jezikri nesesè pou li kapab gen yon lespri ki solid vre sosyete a fòme a lizyè moun men nou chak nou gen yon wòl pou jwe demen ki va sèvi peyi a gen anpil jèn ki ta fè efò men peyi a tèlman dekourajan yo pa fè anyen ditou lèse m di ou tout bagay mande pèsèverans ak volonte si ou vle rive fò ou pa janm dekouraje toutan ou kòmanse fè yon bagay pi bonè se toutan ou va gen plis eksperyans tou jenès 1985 se nan men jenès la avni peyi a ye 3 fò yon moun pa janm dekouraje yon timoun k ap fè efò menm si li piti li

poko gen matirite pou l fè sa l ap fè a byen men li bon pou li paske lè li va pi gran l ap gen plis eksperyans men gen moun metye yo se dekouraje moun sèlman nan tan lontannou wè ti david te monte wa a douzan timoun alèkile ou pa ta di yo fèt tou granmoun nan jenerasyon ki gen pou vini yo nou va jwenn timoun ki va envante kokennchenn aparèy ki va fè moun sezi tèlman yo va entelijan chak timoun gen tanperamen pa yo gen konpòtman pa yo konpòtman yon ti moun depann de ledikasyon li te resevwa kote l ap viv la se pa laj ni aparans ki montre vre kòmman yon moun ye ou ka jwenn kèk jènjan ki tèlman serye ou ta menm pran l pou granmoun se menm jan tou gen gwo granmoun rèk ki genlè panse yo toujou genyen dizan se yon bèl bagay lè paran yon timoun malere epi pou yo konstate l ap fè gwo efò pou l wè si demen sa va chanje si se nan men jenès la avni peyi a ye se depi kounyeya yo bezwen reflechi panse seryezman sou sa yo va fè pou sosyete a pou itil tèt yo dabò epi pou itil kominote kote y ap viv la kidon ou ede peyi a soti nan pwoblèm soudevlopman lè ou gade yon timoun ou wè li kirye anpil kidonk se nou menm ki pou ba l limyè sou tout sa li ta bezwen konnen pou satisfè kiryozi lè yon timoun ap grandi li gen pou l chanje pa egzanp jwèt ti machin ti poupe pa enterese l ankò tout foli li se pou li ta tankou yon granmoun men pou yon timoun piti piti jwèt yo gen enpòtans yo wi paske an menm tan timoun nan ap distè li li tou ap devlope entelijans li yo di lontan te gen jwèt nan bisantnè pòtoprens te gen tout kalite bèt nan kaj kote moun te gen dwa al pwomennen vizite se domaj sa yo pa la ankò kòm tou jèn alèkile yo prefere lòt plezi tankou bal kanaval elatriye chak moun gen yon kantite konesans men sa ki fè yon direrans se jan ou travay lespri ou pou montre sa ou ka fè tou gen anpil moun ki toujou ap eseye imilye timoun se kòm si m ta di ou y ap pwofite fè timoun yo peye tout tray yo te konn fè yo pase lè yo wè yon timoun fè yon erè tan pou yo ta ba l yon konsèy se yon zoklo yo ba li pito alòs konsèy yo ta ka ede timoun lan nan lavi a tankou yon balèn klere nan fènwa timoun ki domaje gen menm dwa ak lòt yo se nòmral li gen yon non se pou paran li renmen l se pou yo ba li manje twa fwa pa jou si posib se pou doktè pran swen li si li ta malad menm si li pa tankou lòt yo yo pa dwe gen prejije avèk li yo fèt pou mete l lekòl tou yo pa dwe maltrete l paske li fèt pou viv tankou tout lòt moun gen anpil fanmi isit an ayiti k ap travèse anpil pwoblèm lavi a di pou yo kit se nan pòtoprens kit se andeyò pa gen anpil moun ki kapab viv jan yo ta dwe viv la a itit yo menm kay kote yo rete a pa gen tout sa yo bezwen pou viv pwoblèm delenkans ki touche yon pati nan jenès nou an kapab antrave avni peyi a se chak jou n ap rankontre timoun paran mete yo deyò epi y al foute tèt yo nan pami lòt ti vagabon ti delenkan k ap dòmi anba galri magazen genyen tou ki sot andeyò yo desann lavil yo pa menm gen yon fanmi isit alevwa pou yo ta gen kay se yo menm sa yo manje sa yo jwenn yo mande moun k ap pase lacharite lè yo kontre ak yon touris menm se pa pale jèn sa yo pa vòlè gwo bagay sa fè nou wè se grangou yo bezwen soulaje se pa tankou peyi etranje kote jèn yo ap vòlè machin lage bonm pou ka fè pale de yo nan jounal ak nan televizyon kidon woblèm jèn nou yo grav gen lè se bondye ki pou ta di yon mo pou yo jenès 1985 se nan men jenès la avni peyi a ye dènye pati pwoblèm jenès peyi d ayiti anpil kèkelanswa wotè sosyete jèn nan ap viv la natirèlman li gen pwòp pwoblèm pa l si yon lè nan aswè ou ta fè yon ti vizit nan anba lavil pòtoprens nan katye kwabosal nan ri koub elatriye ou ta remake yon pakèt jèn gason pòv ki gen pwoblèm y ap dòmi èske se sa yo ta renmen bagay sa a gen yon pakèt koz pa egzanp se yon jèn ki te soti andeyò li di l ap vin chèche travay lavil lè li rive li pa konn pèsòn li pa gen fanmi bon kisa ou vle pou l fè kidonk nou wè li nesèsè anpil pou yo ta voye yon koutje pou ede pòv sa yo si yo ede yo jodiya demen nou kwè yo va ede lòt ti malere ki nan pwoblèm tou tankou yon moun te di li «si yon jèn viv nan mitan kritik l ap aprann kondane si yon jèn viv nan mitan ènmi l ap aprann batay si yon jèn viv nan mitan moun k ap pase l nan betiz l ap aprann vin timid si yon jèn viv nan mitan lawont l ap aprann santi li koupab si yon jèn viv nan mitan ankourajman l ap aprann gen konfyans si yon jèn viv nan mitan lwan ap aprann lajistis si yon jèn viv nan mitan yon kote yo konsidere li l ap aprann renmen tèt li epi si yon jèn viv nan mitan kote yo pran ka li yo konsidere li yo zanmi li l ap aprann renmen pwochen li kèkelanswa sa yo rele evolasyon oubyen pwogrè se pa janm yon bagay ki fèt bridsoukou men piti piti ti kras pa ti kras e se konsa nou menm lèzòm nou ye nou te fèt nou vin timoun nou grandi nou vin jèn nou va genyen pou nou granmoun gen piti epi mouri yon lè tout moun k ap viv toutbon vre toujou ap panse sou lavni yo li pran sa oserye li bal anpil enpòtans jouktan li gen lakrent nou toujou konnen jodiya men nou pa janm konnen demen se poutèt sa ki fè nou dwe toujou ranje nou pou demen kapab pi bon pase jodi lòm bati pwojè daprè yon lide ki sot nan sèvo li zannimo yo gen zye se sa k fè yo kapab wè pou yo mache

se zèl ki pèmèt zwazo yo vole nou pa menm bezwen reflechi pou nou di tout fòs lavni a depann de lajenès kounyeya timoun ak jèn jodi yo se yo ki va sèvi peyi a sa ta dwe yon fyète pou tout moun dèske yo fèt nan peyi d ayiti premye peyi kote nèg te lib e pran endepandans yo sou latè pou peyi a ka fè pwogrè vrèman vre fò li gen jèn ki pran konsyans e ki vle travay pou ede li paske depi gen konsyans gen disiplin depi gen disiplin ap gen reyalizasyon e depi gen reyalizasyon n ap kapab pale de pwogrè se yon rezon ankò pou m di nou lè ou wè yon jèn ap fè sa ki mal pa ezite pou drese li pou mete l nan vrè chemen paske sa ou ye jodiya se pa li w ap ye demen ou pa konnen sa jèn nan kapab vini yon doktè yon pwofesè yon pastè petèt men sa ki pi enpòtan se pou aprann yon bagay ki va an menm tan pou ou men ki va itil fanmi ou ak tout kominote w ap viv la jèn yo se pou nou eseye panse plis sou avni nou se pou nou konnen se nou ki va ranplase granmoun jodi yo sa se angajmannou pou sosyete a nou bezwen panse sou lavi a k ap vin di de jou an jou sou manje k ap monte sou pri machin k ap monte sou tè yo ki prale nan lamè elatriye kidonk si nou pa prepare pou nou fè fas a woblèm sa yo ak difikilte sa yo ebyen ka nou ap grav grav grav pi grav si jodiya gen egoyis gen move tèt nan peyi a se paske lè yo te jèn yo pa t panse ak lòt moun;se tèt yo yo te toujou wè se paske yo pa t janm wè yo te gen travay pou yo fè pou lòt frè yo k ap souffri jenès se nou menm ki pou fè yon revolisyon yon revolisyon kont soudevlopman paske tout revolisyon mennen yon evolisyon e ak menm evolisyon an yo kab di gen pwogrè kisa m ta ajoute m ta swete paran yo pran chay responsablite yo pi oserye nan sosyete a timoun jodi granmoun demen jèn jodi sitwayen demen se pou tout jèn nan peyi d ayiti bay lòt lanmen pou ale nan kalfou devlopman se pou yo gen lanmou nan mitan yo pou yo ka viv ere pou lavni mèsè kisa eskout la ye toutbon vre nou konn abitye wè nan lari yon seri ti mesye ki abitye lè samdi aprèmidi epi ki met yon foula nan kou yo nou konnen se eskout yo ye men anpil nannou pa janm konnen vrèman kisa mouvman an ye jodiya annou aprann kisa eskout la ye toutbon vre kòmman eskout la te fonde tou dabò se yon anglè yo rele lord baden powell ki te gen lide fonde mouvman eskout la misye fèt yon 22 fevrye 1857 se yon ansyen militè ki te gen anpil kouraj apre li te fin soti nan yon lagè kont boers yo li te wè kijan jèn gason yo ta kapab itil si yo te ba yo kèk responsablite b p te enterese ak zèv misye william smith ki te gen tan fonde mouvman boy's brigades ki vle di gwoup pou ti gason se konsa misye fin ekri yon liv sou tout lide li genyen pou l al kreye mouvman an li t al fè yon kan kòm eksperyans nan lil brownsea 22 fevriye 1907 avèk ven gason misye te satisfè anpil ak rezilta li te jwenn yo e kòm li te vle ofri jèn yo yon ideyal ki wo anpil li te bay demisyon li nan lame a pou l al fonde mouvman eskout la kisa ki gen nan mouvman an gen anpil moun ki pa enfòmè sou mouvman eskout la yo di sa yo vle yo di se chèf ki gen dwa arete moun gen lòt ki di se yon gwoup jèn gason ki pa gen anyen pou yo fè yo al dòmi nan raje yo gen sekre dyab pa ka manje yo tout bagay sa yo se pa vre b p te di si pa gen amizman pa gen eskout kidonk eskout la se yon repons pou satisfè dezi jèn yo pandan ti mesye yo ap jwe fè reyinyon y ap fòmè yo an menm tan lè tout disiplin yo byen òganize yo vin tounen poto mitan solid pou avni jèn nan y ap fè pwòp edikasyon yo paske y ap viv ak lòt gwoup lòt ekip k ap fè menm aktivite ak yo eskout la se yon bagay ki byen òganize gen yon biwo mondyal ki la pou sipèvize tout peyi kote ki gen eskout yo chak gwoup ki nan yon peyi gen yon prezidan sekretè ak lòt manb ki fòmè biwo nasyonal la kounyeya chak vil gen komisè pa li ki la pou sipèvize sou diferan gwoup eskout ki nan lokalite li a chak gwoup eskout gen yon chèf yon sekretè yon trezorye elatriye yon gwoup kapab genyen kat pati ladan l 1 meute ki pran timoun piti yo rele louveteau deviz yo se pou yo bay sa yo gen ki pi bon nan yo menm 8-11 an 2 troupe ki pran jèn timoun ki gen non eskout deviz yo se pou yo toujou prè 12-16 an 3 gen klan ki pran moun ki pi gran yo rele routier deviz yo se sèvi 17-23 an cha ati sa yo adapte dapre laj gwoup moun yo genyen pran pa louvto yo pa egzanp se jwe yo jwe plis paske se ak yon bann timoun piti yo annafè mouvman eskout la se pa yon bagay konsa konsa non gen lwa ki konseye eskout sa pou yo fè lwa yo mande pa egzanp pou yo pa bay manti pou yo aprann obeyi pou yo sove pwochen yo pou yo pa kraze pyebwa pou yo pa bay bèt kou pou yo pa lach ouswa kapon pou yo fè ekonomi epi pou yo pa di betiz ni panse pou yo fè sa ki mal nan eskout la yo lapriyè yo chante yo jwe yo konseye ou pou fè sa ki byen pou renmen bondye peyi ou pou ou fè devwa ou gen senk 5 bi ki mande pou nou fòmè karaktè nou pou nou chèche gen lasante pou nou aprann debouye nou elatriye chak jou eskout la fèt pou l fè yon bon aksyon si chak jen te nan eskout nou wè tout kalite bon jan bagay ki gen nan eskout la gen yon pakèt bon bagay yo t ap aprann epi sa ta va sèvi yo pou tout rès lavi yo mwen menm k ap ekri la a m pa ka di nou konbyen

bagay eskout la fè pou mwen sèl sa m ka di nou jèn ki te nan eskout li pa menm jan ak lòt yo li aprann reflechi li aprann gen disiplin li aprann renmen frè li yo li pa fèt pou l wè pwòp tèt pa l sèlman se posibil ou kapab wè kèk moun ki te nan eskout epi jodiya yo pi mal pase lòt yo men nou konnen toujou gen sa paske si gen yon panye zoranj dous fò ou jwenn kanmenm de, twa grenn ki pouri kounyeya yo pran fi nan eskout tou epi gen gid tou ki pran fi sèlman pou fini fò nou di baden-powell te vin mouri jou 8 janvye 1941 li te kontan li te plen onè zèv eskout li a fèt pou kontinye simen bon jan zanmitay nan mitan jèn ki nan lemond kounyeya gen plis pase 16 milyon eskout nan lemond nan 119 asosyasyon nasyonal e nan plis pase 150 peyi si ta gen yon metòd ki ta kapab ede paran yo korije timoun nou kwè se eskout ki se youn nan pi bon mouvman ki genyen isit nan peyi d ayiti toma pou jèn yo yon eskout ta dwe yon jèn ou kapab toujou konte sou li le yon moun jèn jenès la se pa yon peryòd nan lavi a se yon eta nan lespri ou se rezilta volonte ou, yon kalite imajinasyon ou yon kokennchenn emosyon yon laviktwa kouraj ou genyen sou timidite lè ou pito pran gwo risk tan pou ou achte bagay ki vann chè ou pa vini vye paske ou viv yon pakèt ane ou vini vye paske ou reyalize yon ideyal ane yo plise po ou men lè ou kite yon ideyal ou chifonnen nanm ou bagay ki dominan lespri ou se dout krent ak dezespwa ou se ènmi ki tikras pa tikras fè nou panche sou tè a pou nou vin pousyè avannou mouri jèn se moun ki konprann ki admire l ap mande l tankou yon timoun ki pa janm fin satisfè sa k gen apre li pa pè evènman yo epi li jwenn lajwa nan jwèt lavi a ou jèn menm jan ak lafwa ou ou vye menm jan ak dout ou ou jèn menm jan ak konfyans ou gen nan ou menm ou jèn menm jan ak espwa ou ou vyeyi menm jan ak dekourajman ou yo w ap rete jèn toutan w ap toujou renmen resevwa resevwa sa k bèl ki bon ki gran resevwa mesaj lanati a mesaj lòm ak sa ki p ap janm fini si yon jou yon bagay ki fè ou panse ak sa ki mal ta mòde kè ou epi si l fè ou komèt move zak se pou bondye ta gen pitye pou nanm ou ki tankou nanm yon vye granmoun ki dwa jèn ayisyen yo genyen nan mache chèche nou pa t dòmi san soupe paske nou te tonbe sou yon moso papye fèy malanga ki gen yon lis dwa jèn tout peyi alawonnbadè ta dwe genyen kèlkeswa rakwen kote l ap viv la ou pito kote l ap triminen pou l wè si la viv tout jèn gen dwa pou yo koute yo gen anpil jèn ki pa gen lapawòl se swa yo mare yo anvi pale yo pa kapab oubyen yo ta pale e menm si yo pale yo p ap koute yo yo fè kòm si sa yo di yo pa gen enpòtan kòmkwadire jèn yo pa ka gen anyen serye pou yo di poutan jèn yo ta dwe kapab ekspriye yo di sa yo gen pou yo di a san kè sote depi sa p ap nwi pèsòn yo gen dwa menm monte sou radyo yo pran plim yo voye mesaj monte pou ede lòt yo ki bezwen limyè tout jèn gen dwa patisipe gen de moun papa lè y ap fè zafè yo yo pa janm foute jèn ladan kit se ta yon bagay y ap fè pou moun aprann menm metye jèn diplome yo pa janm fè yo konfyans alòske anpil fwa nou konn jwenn nan jèn yo ki gen konesans menm jan ak sa ki te ka la depi digdantan yo ta dwe fè jèn yo konfyans epi ede yo tou fè yo patisipe nan tout bagay konsa yo va pi byen prepare pou lavni tout jèn ta dwe gen menm chans se yon pwèn ki trè enpòtan tou nan sosyete kote n ap viv la ann mande nou èske tout jèn gen menm chans ann mande nou tou èske gen anpil chans ki sou men jèn yo poutan tout jèn ta dwe kapab gen menm posiblite ti nèg nwè tèt grenn ta dwe gen menm chans ak sa ki wouj cheve siwo a kit se nan yon egzamen kit se pou anplwaye nan yon djòb se sa ki gen plis konesans nan bagay la ki ta dwe jwenn li san yo pa bezwen konnen ran sosyal ou ni gwo parenn ki pou pale anba pou ou tout jèn ta dwe gen menm chans sa vle di tou lè gen yon pwoblèm oubyen yon jijman ant de moun se pa sa ki gen pi gwo vant la ki ta dwe gen rezon lajistis pa dwe vann nan fo mamit se pou moun ki gen rezon an jwenn jistis li san ti kòb anba epi se pou sa ki gen tò a peye konsekans mal li te fè a jan lalwa mande l tout jèn gen dwa chwazi wout li vle nan batay espiyèl yo solèy la klere pou tout moun se menm jan an tou bondye se bondye tout moun ki respekte li ki kwè nan li epi k ap chèche fè volonte li tout jèn ta dwe gen dwa chwazi relijyon yo vle pèsòn moun pa ta dwe fòse yo antre oubyen fòse yo soti nan relijyon gen paran ki konn met pitit yo deyò nan kay la oubyen ki konn fè yo pase tray paske timoun nan antre nan pwotestan li pa bon lè paran yo fè sa se dwa jèn nan yo pran yo pase anba pye lè konsa ou kapab bay moun yon konsèy men ou pa dwe fòse yon moun fè yon bagay ni chèche pinisyon pou wè si w a fè l fè sa ou ta renmen l fè gen lekòl tou paske timoun nan yon lòt relijyon yo konn pa konsidere li menm jan ak lòt yo li pa ka poze kesyon yo konn menm anvi mete li deyò nou bezwen respekte fwa ak konviksyon tout moun paske chak gen gen dwa chwazi wout li vle nan bagay espiyèl yo tout jèn gen dwa pou yo enfòm enfòmasyon se yon bagay ki itil anpil li fè ou pa izole ak lòt peyi epi se yon bon mwayen pou yon moun gen plis konesans san enfòmasyon ou p ap ka

konnen pwoblèm a wogrè peyi ou men atansyon se bon jan enfòmasyon wi se pa koze teledyòl non se poutèt sa kounyeya nou vin jwenn yon lòt bagay ki trè enpòtan pou tout jèn ka jwenn bonjan enfòmasyon se libète laprès tout jèn ta dwe gen dwa di sa li gen pou di san kè sote li ta dwe gen dwa bay opinyon l di sa l panse selon jan li wè bagay yo nan jan pa l lè yon jèn enfòm se ranseye l ap ranseye l se enstwi l ap enstwi l kidonk lè yon jèn gen bon enfòmasyon ki pa nan blòf l ap konn pwoblèm yo pi byen pou l kapab pote konkou pa l demen tout jèn gen dwa bay solidarite yo nou tout nou se frè nou se fèy yon menm pyebwa se sa k fè nou ta dwe gen yon espri pou youn ede lòt pa ta dwe gen kè sote ni pwoblèm si jèn yo ta tonbe nan yon sitiasyon ki ta oblije yo pote lòt konkou tout jèn gen dwa pote kole pou reklame dwa yo oubyen si yo ta fè yo yon enjistis nou tout nou se jèn li toujou bon pou nou ini nou pou n fè sa ki byen rete pou n di nou swete tout dwa sa yo se pa pawòl anpil men yo se yon reyalite patisipasyon devlopman lapè depi anpil tan avan ane 1985 te pimpe manb asanble jeneral l'ONU oganizasyon nasyonzi yo te gen tan chwazi twa 3 kokennchenn tèm pou tout jèn yo k ap viv nan nenpòt peyi sou latè nou wè toutbon vre 3 tèm sa yo rezime tout pwoblèm jèn genyen ak sa pou yo ta fè pou eseye rezoud yo lè nou pran pa ekzanp patisipasyon nou wè si ta gen kè wòjè tankou alfabetizasyon pou montre moun li ak ekri tankou rebwazman plante pyebwa elatriye si jèn yo pa ta bay kout men pa yo ebyen se anba anpil efò pou yo ta rive reyalize yo vre kòm kwadire jenès la se nanm peyi a menm kounyeya se tout ti peyi k ap pale sou devlopman kòm si m ta di yo mare yo vlope yo anvi soti yon kote nan yon eta pou yo ale nan yon lòt pou yo chanje figi tout moun ta dwe rekonèt alawonbadè pa gen devlopman ki kab fèt san lajenès yon peyi epi se pou yo bay jenès la posiblite li bezwen mwayen li bezwen zouti ak bon jan avantaj si sa ta fèt li t ap rive byen lwen epi ta gen yon devlopman toutbon vre lapè se yon bagay ki enpòtan anpil menm kote nou rete si gen bri si gen eskandal ak lòbèy nou wè nou pa ka viv nan estera sa a alewè pou yon peyi yon pèp nou pa bezwen di kòm lapè se yon bagay ki chè se menm yon chans lè nou viv nan yon ti bout peyi kote ki pa gen lagè tout lajounen kote moun pa viv ak kè sote menm si nou gen lòt pwoblèm jenès la ta dwe fè kou li konnen pou konsève lapè sa a epi pou prepare demen pou lòt jenerasyon k ap vini yo ka toujou gen benefis lapè sa a se pa sèlman pwoblèm politik ki ka fè yon sosyete pèdi lapè li gen rezon tankou pwoblèm manje agrikilti ak edikasyon kidonk jenès nou an bezwen prepare li pou l itil peyi a pa ekzanp si nan jèn nou yo ta gen kèk bon agwonòm ki gen konsyans ki pa ret kwaze bra epi touche gwo lajan men jèn ki touse janm kanson yo pou ede peyizan fè plis danre se t ap deja yon fason pou konsève lapè paske tout moun pa ka di yo pa konnen grangou nan vant pa dous konsa ou evite moun pran lari edikasyon ak anpil lòt bagay ankò kapab konsève lapè nan yon peyi yon jèn ki gen bon jan edikasyon kote li pase se lapè li pote ou p ap janm wè l al anmède pwochen li ni anpeche frè li viv edikasyon pa montre moun bay manti ni fè sa a sa komèt move zak edikasyon pa montre moun fè vye biznis pran lajan ki pou ta sèvi lòt yo pou regle afè pa ou yon jèn ki edike p ap gen kouray pou fè sa ki mal nou gen tan wè valè 3 tèm sa yo l'ONU chwazi yo nou kapab di sèlman si sosyete n ap viv la te ka suiv bon egzanp sa yo patisipasyon devlopman lapè nou ta kapab di ayiti toma nou an sove toutbon vre entèvyou jodiya nou gen chans kontre ak mesye danyèl chal daniel charles ki ap travay nan c e e h konsil legliz evanjelik ayisyen n ap pase l mikwo a pou kapab idantifye li d c bon nan c e e h mwen travay kòm direktè enfòmasyon ak estatistik epi nou responsab afè kiltirèl òganizasyon sa a tou ki vle di òdinèman bay konferans pou lajenès e nou prepare lajenès evanjelik se nan sans sa a nou gen yon komite ak nou nou responsab pou planifye pou lajenès an ayiti nan okazyon ane entènasyonal pou lajenès yon seri aktivite ki kouvri dis 10 semèn nan tout aktivite pou lajenès evanjelik an ayiti èske ou ka di nou ki bagay nou gen tan reyalize d c nan bagay nou deja reyalize depi dis 10 fevriye te gen yon reyinyon ki te fèt avè astè atis ak lidè ki nan levanjil yo pou jenès evanjelik nan biwo konsil legliz evanjelik ayisyen nan moman sa a nou te pran kèk desizyon epi komite responsab ki te fòm a deja planifye dis 10 semèn aktivite nou gen tan pwograme pou tout peyi a e gen tan gen plizyè kote ki deja gen konferans yo nou te fè yon seremoni pou louvri yo nan jimnazyòm j c divalye nan pòtoprens apre sa nou te nan lavil okap okay fòlibète ak anpil lòt vil ankò se chak samdi nou ale yon kote pou bay konferans nan okazyon ane entènasyonal jèn yo pou jèn kretyen k ap viv nan peyi d ayiti èske ou ka di nou ki bagay nou gen tan reyalize d c ebyen se yon fason pou nou fè jèn kretyen santi patisipasyon yo tou puiske tout lòt sektè òganize patisipasyon yo nan fason pa yo gen moun se vodou yo wè yo ka bay gen moun se kè mès yo ka bay donk fò jenès evanjelik la ti jèn tou gen

yon fason pou l bay patisipasyon pa yo epi jwenn yon fason pou kapab patisipe tou èske konferans sa yo pale sèlman sou afè labib d c yo gen karaktè bibliik e yo pale sou koze kiltirèl tou kisa nou genyen kòm pwojè pou selebre rès ane jèn sa yo d c bon kòm pwojè n ap gen yon joune nasyonal lajenès k ap fèt 29 jen kote nou gen yon defile atis ki va montre talan yo kisa yo kapab fè kòm atis kretyen ap gen gwoup evanjelik k ap chante resite powèm epi ap gen yon bèl manifestasyon nan jimnazyòm lan 29 jen si bondye vle apre sa ane a fini oubyen èske nou gen lòt pwojè pou rès ane a d c kòm se c e e h ki ouvri li wòl nou sèke nou te gen yon pwogram pou nou boukle kounyeya se c e e h ki pou panse ak lòt dirijan yo pou konnen si nou kab gen lòt pwogram apre men pou kounyeya nou gen yon pwogram nou dwe kouvri soti depi fevriye rive nan mwa jen nan kad seri aktivite sa yo nou responsab la se sou ki tèm tout pwogram sa yo ap dewoule d c kòm ou konnen l'oni oganizasyon nasyonzini te gen tan bay tèm pa li patisipasyon devlopman lapè nou te sou menm tèm nan men kòm lidè evanjelik nou panse sou pwoblèm sosyete a kilti ak relijyo jenès la genyen anfas jèn yo epi responsablite jèn yo anfas avni yo èske nenpòt ki jèn an ayiti gen dwa patisipe nan aktivite sa yo d c nenpòt jèn gen dwa men sèlman aktè yo fè pati lajenès evanjelik la paske yo menm yo pa nan kanaval yo pa nan anyen donk fò nou gen reyinyon pa nou nan legliz nou oubyen kote nou jwenn mwayen pou nou fè la pou nou fini se kisa ou ta genyen pou avni se pou apati ane sa a ki dedye pou lajenès pou jèn yo kab vrèman ankadre pou yo santi gen yon fason pou yo jwenn sa yo bezwen danyèl chal nou remèsye ou anpil anviwonman abitan fèk kare pran kanntè si tè yo kontinye pral jete nan lamè chak jou k ap pase pèp kòmmanse wè pi plis enpòtans pyebwa e yo vin pi pè konsekans bagay yo rele debwazman an lè y ap plede koupe pyebwa men gen moun ki kontinye ap fè tèt di y ap koupe bwa lage atè san gade dèyè kounyeya pifò bon tè nou yo fin al nan lamè se zo dan wòch yo k ap fè nou grimas lè n ap pase men sa pa t konsa annou fè yon ti koutje nan tan lontan kòmman tè nou yo te ye nan epòk lakoloni lè kolon blan yo te rive nan amerik ayiti te kouvri ak yon pakèt pyebwa tout kalite gen kote menm ki te genyen gwo forè bwapen sou yon pakèt distans tankou nan nòdès peyi a nan yon kote yo rele valyè nan bwadlòrens epi nan sèkalasous nan sidès la nan mòn wouj mòn lasèl ak mòn komisè nan pati sid la nan wotè lawot ak makaya se pa tikras pyebwa ki te gen nan zòn sila yo menm nan rejyon moustik mirabo kòdefè lagonav ak latòti kòmman debwazman an te kòmmanse premye kolon ki te pile tè peyi d ayiti yo te eksplwate masakre boulvèsè bil tè nou yo nan chèche lò ak lòt resous yo te rantre nan forè yo yo te kòmmanse koupe pyebwa pou yo te itilize nan izin kote yo fè sik ak kleren sa te fè peyi sendomeng vin trè rich bwa sa yo te sèvi anpil nan konstriksyon e yo te konn voye anpil tankou kanpèch kajou ak tavènon elatriye nan peyi lòt bò dlo kidonk nan tan lakoloni tè nou yo te konn bay anpil manje epi mòn yo pa t ka kenbe pyebwa ankò si yo byen sèvi ak tè a yo kab jwenn pi bon rezilta se lòm li menm menm ki ta dwe donte lanati bondye voye lapli men pou atire lapli tonbe pi plis fò gen plis pyebwa tout plant kapab donnen men pou gen plis rekòt fò peyizan yo pa plante vaykevay si nou vle pou lòt ane k ap vini yo pou nou pa gen pwoblèm lafen fò tout moun dakò epi kole tè yo ansanm pou rezoud pwoblèm yo pa gen tè ki pa bon men sèlman gen move fason yo itilize tè yo nou boule 82% valè bwa pou nou fè manje pase rad fè chabon elatriye lè tè a soti nan mòn nan li gen dwa al sal resèvwa yo e konsa li rive diminye menm pwodiksyon kouran lè tè a al fè wout li ewozyon rete lè pa egzanp yon kominote deside pou l fè travay konsèvasyon tè yo ak rebwazman gen plis travay gen plis djòb pou abitan zòn nan lè sa a tou yo kapab itilize tè a pi byen paske li ka bay plis randman epi basen ki anba tè yo ki bay sous yo dlo yo toujou gen resèv koz ak konsekans ewozyon lè tè yon peyi ap fè wout pou l al tonbe nan lamè li nòmal tou pou wè abitan yo pran kanntè sa se verite wi mezanmi èske nou reflechi toutbon vre sou ti koze sa a lè malere yo chita ap plede koupe pyebwa pou fè chabon se pwoblèm yo genyen vre puisque anpil fè konnen tout se yon mal y ap fè tè yo epi peyi a tou kounyeya vin gen yon lòt pwoblèm fò responsab yo pa chita sèlman di peyizan pa koupe pyebwa men fò yo ba yo lòt resous pou yo kapab viv jan yo dwe viv pou yo pa al menm bezwen sakrifye bèl pyebwa yo lè yon abitan chita ap plede koupe pyebwa lè yon plantè ap plede boule tè yo oubyen ap sèvi ak vye teknik vye manyè ak tè yo sa k vin rive ebyen nenpòt ti lapli ki tonbe tè a vin glise epi puisque pa gen pyebwa rasin yo pa ka kenbe dlo a ki pou ta al sere nan resèvwa sous yo alòs bon tè a al tonbe nan rivyè pou l al jete nan lamè se sa k fè nenpòt ti farinay lapli ki genyen ou wè rivyè yo gen tan wouj nan yon ti moman jodiya 1985 gen 800 000 ekta tè ki pòv ki pa ka fè anyen menm gen 1 100 000 ekta tè ki ka fè lakilti men ki pa wouze gen sèlman 200 000 ekta kòm forè lè yo chita ap plede sèvi ak

tèt mòn yo san yo pa fè anyen pou konsève yo se bloke se kontrarye yo kontrarye devlopman ekonomi ak sosyete a gen plis pase 40 milyon tòn kantite tè ki deplase chak ane k al tonbe nan lamè epi ki al sal rezèvwa sous yo kidonk fò yo pa tann anpil tan ankò pou mete sou pye yon veritab pwogram sou tout lajè peyi a pou evite nou pa tounen demen yon dezè tankou peyi etyopi kisa pou nou ta fè se pou yo fè kilti an teras ak mi sè ou anpeche dlo yo pèdi al nan lamè se pou moun k ap travay nan mòn yo fè sa e se pou yo plante plis fri ak legim se pou yo sèvi ak tè ki pa twò anpant yo pou yo plante pyebwa ki pa pran anpil tan pou donner pou fè chabon elatriye se pou chak ayisyen ta pran konsyans pou fè kòm si li responsab tou nan pwoblèm ewozyon an jouktan li ta panse chak grenn mango li manje li ta dwe plante l nan lakou kay li rete a menm si se nan vil depi gen tè li ta dwe fè l tounen yon ti jaden mezanmi debwazman an konsène tout moun li responsab anpil pwoblèm se li menm ki responsab pwoblèm pa gen dlo nan tiyo pwoblèm pa gen kouran lè rivyè kote ki gen santral yo gen ase dlo pou fè motè yo mache se li menm ki responsab pwoblèm pa gen ase dlo pou fè motè yo mache se li menm ki responsab pwoblèm regou bouche ak gravye bay travo piblik traka se li menm ki fè nenpòt ti lapli lakou pòtoprens gen tan tounen yon lavalas se li menm tou ki lakòz kèk maladi tankou malarya lè kannal yo bouche dlo a gen tan kale ti marengwen ki anpeche ou viv kidonk nou wè pwoblèm ewozyon an konsène tout moun sa mande reflechi wi abitan fèk kare pran kanntè si tè yo kontinye pral jete nan lamè boukan #212 septanm 1985 21èm ane paj 3,4,5ann sispann gaspiye kokoye mezanmi tout moun konn bwè dlo kokoye men èske nou konnen kantite bagay yo fè ak kokoye se pa manje yo manje nannan kokoye sèlman yo boule po a pou fè manje yo fè kremas ak li medikaman ak kiyè pou moun manje yo konn dekore ak kokoye epi yo bati kay ak li tou gen moun ki di se pi gran kado bondye mete nan lanati ebyen fò nou di soti depi nan rasin nan rive jouk nan fèy yo tout itil malerezmannou menm ayisyen nou pa sèvi ak yon ti kras pati nan pyebwa a se sa k fè nou ka di nou gaspiye yon kokenn kichòy ki te ka rann nou anpil sèvis se poutèt sa nou ta dwe evite gaspiye kokoye nou ta dwe okontrè plante plis pye kokoye sa ka mennen yo kreye anpil pwodwi epi tou anpil travay sa t ap fè gen plis moun ki t ap vin wè enpòtans li se kolon fransè yo ki te kòmanse plante kokoye pa bò isit pou yo te ka fè lwil jouk jodiya se ak kokoye yo fè pifò lwil nou fè manje yo jodiya lèzòm tèlman fè pwogrè nou menm nou pa t dwe kontinye ap sèvi ak kokoye sèlman pou n fè manje men kèk egzans bagay yo kapab fè a ye kokoye yo kab manje chou ki nan mitan tout fèy kokoye a yo kab fè paswa avè l tou pati yo rele sèv la yo kab fè sik ak diven avè l yo kab fè bèl biblo pou dekore ak kokoye a ak fèy yo yo kapab fè chapeau yo kapab kouvri do kay avè l yo kab fè panye ak filè pou peche si nou pran boul kokoye nou manje a menm li kapab sèvi pou fè angrè fisèl kòd bwès kouvè a anye kòk la ka sèvi pou chabon pou fè bèl ti tas ak bagay pou dekore nwa kokoye a li menm ka sèvi pou fè lwil bè savon ak farin si nou pran poto kokoye a menm nou wè yo kapab pran l pou bati pou bare lakou ak jaden yo ka fè mèb avè l tou menm jan ak alkòl tou pou fini fò nou di ou menm rasin kokoye a itil tou gen moun ki rive fè kafe avè l medikaman yo konn pran yo tou pou met nan dlo pou lave bouch ki jan pou nou plante kokoye ou fouye yon twou ou foure plant nan ladan l ak tout prekasyon poutèt kokoye a rive menm wotè ak tè a men fò li pa parèt pou dlo pa fè l pouri kokoye pa difisil pou plante men pi bon lè pou nou ta plante li se soti nan mwa me pou rive jis desanm zanmann se yon fri ki rich anpil ala yon bèl pyebwa se zanmann gen anpil moun ki renmen plante yon pye zanmann nan lakou yo pou ka jwenn bon frechè ak bon lonbray epi tou pou bon odè ak bon gou nannan zanmann genyen zanmann fè pati fanmi pyebwa yo rele rozase sa vle di li se sè lòt pyebwa ki bay fri ki gen nannan pami pyebwa ki bay fri ki gen nannannou jwenn pèch abriko prin elatriye fò nou di tou gen anpil fri ki gen nannan men se pa tout nannan yo kapab manje dapre sa fèy papye listwa di yo te konn sèvi ak zanmann depi nan tan lontan nan peyi azi yo ak mediterane epi menm avan kris te vin sou latè moun peyi palestin te konn manje zanmann chak jou zanmann se yon bon manje epi tou se yon bon bagay pou lasante zanmann gen anpil vitamin ak sèl mineral ki bon pou zo kò kretyen vivan se poutèt sa yo plante anpil zanmann nan peyi mwayen oryan yo te gen anpil pye zanmann nan peyi lespay epi se kolon blan yo ki te pote pyebwa sa a nan peyi d ayiti ak lòt peyi ki nan karayib la jodiya apre 200 ane zanmann se bagay yo pi rekòlte nan vil kalifòni ozetazini nan peyi sa a gen gwo jaden ki plen ak zanmann epi lè y ap keyi yo se pa ni ak gòl ni yo pa grennen pyebwa yo tou yo sèvi ak machin pou sekwe pyebwa yo rasanble grenn zanmann yo epi triye yo apre sa se toujou ak machin yo kontinye prepare yo kase yo netwaye yo epi verifye yo yo rive menm pafime yo pou yo ba yo gou yo vle zanmann yo konn vin

sale oubyen griye oswa tounen pat yo fè bonbon gato ak zanmann yo menm rive mete l nan krèm glase se pa sèlman nannan an ki itil fò nou fè sonje enpòtans fèy zanmann tou yo konn bouyi fèy sa a pou fè te pou fè moun dòmi men atansyon piga ou bwè l twòp paske li ka fè ou vin an feblès vetivè se zèb ki ka ede nan batay kont debwazman gen moun ki panse li ta bon pou ankouraje abitan plante vetivè nan tout peyi ki anvi devlope sa gen plis pase 3 ane depi bank mondyal yon gwo òganis k ap okipe l sou zafè lajan nan tout peyi te lanse yon pwojè pou l te ka fè eksperyans sou ki fason yo ka lite kont ewozyon ki t ap ravaje plato dekan yo nan sid peyi end rezilta yo te jwenn nan te pote anpil espwa pou peyi pòv yo ebyen yo te plante yon pakèt pye vetivè sou menm liy sou pant mòn yo epi yo te remake sa te anpeche lapli bwote tè yo ale sa k te rive zèb yo anpeche dlo yo koule ak tout tè yo ak sèl minewo yo lè gwo lapli ap tonbe pi plis ankò sa pèmèt yo amelyore randman manje tè a bay konsa nèg save yo panse dekouvèt sa a pral chanje agrikilti nan peyi pòv yo ak tout dividal grenn ki kapab bay anpil manje se pa premye fwa nèg save yo dekouvri yon plant ki bon pou ewozyon ak debwazman pwoblèm nan sèke plant sa yo te konn fè menm kantite dega ak sa y ap rezoud la nan peyi afrik yo kote solèy kouche a pa egzanp pyebwa yo rele imperata cylindrica a te dwe sèvi pou konbat ewozyon men agrikiltè yo pa t pèdi tan pou wè rasin li yo twò long yo anvayi tè a prese prese jouk yo vin tounen yon lapès pou peyizan yo menm plant yo rele ekaliptus la yo konn plante pou rebwaze lòt peyi yo rive pa kritike l tou nèg save yo fè konnen li pa sispann ewozyon men pyebwa a ranmase imidite nan tè a sa lakòz plant ki viwonnen li yo mouri men poutan yo pi konnen vetivè pou bon odè li abitye bay tankou pafen gras ak rasin byen long li genyen 3 mèt nan longè zèb yo rete kole nan pant mòn kòm rezilta chak ranje plant yo vin fòmè yon pakèt lòt ti baryè sa pèmèt dlo pa pote tè a ale konsa anba tè a pwoteje vetivè pa menm jan ak zèb ginen li grandi pi fasil pi rapid epi pafen li anpeche ti bèt vin ladan pou touye l alèkile nèg save yo kwè lè yo sèvi ak bon jan teknik agrikilti sa pi bon paske chak goud ki depanse ap pèmèt peyizan an rantre 5 goud ayiti savann pral tounen ayiti deze jounal boukan pa janm sispann depi lontan atire atansyon zanmi lektè l yo ak zotobre nan peyi yo sou pwoblèm koupe pyebwa debwazman ki genyen nan peyi a sa pa gen lontan depi radyo yo te li yon deklarasyon mesye ki te ap sot nan lespas yo astwonòt yo te fè lè yo te pran pòtre planèt la pa satelit astwonòt yo te konstate avèk anpil sezisman peyi d ayiti ak forè lamazoni brezil te sanble ak yon dezè tout do mòn yo fin dekalè se vre gen anpil òganizasyon k ap eseye rebwaze peyi a ak anpil zòn andeyò men toutotan y ap plante gen lòt abitan ki kontinye ap koupe pyebwa pi vit pase tan lòt moun yo pran pou yo plante èske nou konnen gen 62 000 kawo tè laplenn ak nan mòn ki fin depatcha raze nèt chak ane 62 000 kawo sa yo reprezante yon sipèfisi ki gen menm valè a lèn latibonit a lèn di nò ki reyini ansanm ayiti sanble li pa rete anpil tan pou l vin yon dezè toutbon vre nan 20 ane sèlman ayiti ap tounen yon savann vre wi si nou pa reyaji jodiya kont afè koupe pyebwa a deja prèske mwatye tè nan peyi d ayiti pa gen pyebwa plante sou li gen 50 milyon pyebwa ki koupe chak ane pou fè chabon bwa pou boulanjri ak dray a ou fè kay elatriye gen 2 milyon 500 mil gwo sak chabon bwa ki itilize chak ane kidonk gen 2 milyon edmi lòt sak ki vin mele san konte ak lòt ti sak chabon alèkile ayiti rive voye vann chabon nan peyi etranje lè pa ret pyebwa nan peyi a kisa komèsan sa yo pral fè sa yo pa janm konnen sèke si pa ret pyebwa p ap gen lavi ki vle di yo menm tou y ap mouri paske si pa gen pyebwa pa gen lapli si pa gen lapli p ap gen manje epi si pa gen manje a a pa gen lavi mezanmi fò nou reflechi wi sou pwoblèm debwazman sa a fò zotobre k ap dirije peyi yo pini moun k ap fè komès chabon epi ankouraje peyizan plante pyebwa tout moun dwe panse kisa y ap kite pou pitit yo demen yon paradi pyebwa oubyen yon tèt gridap do dekalè zanmi gade fè yon ti reflechi yon rèl anmwe prese prese avan l twò ta ekip astwonòt ki te nan navèt espasyal ameriken yo rele columbia te voye yon mesaj enpòtan anpil pou ayiti bay biwo yo te gen kontak ak yo sou latè e pandan astwonòt yo te anlè a yo fè viwonn planèt latè plizyè fwa lè yo fin gade byen yo fè konnen tèritwa peyi d ayiti a prèske pa gen pyebwa ditou ditou astwonòt yo deklare sa yo wè an ayiti a se yon veritab dezaz ekolojik yo te siyale ravaj yo wè tou nan forè amazoni nan peyi brezil mesaj rèl anmwe sa a astwonòt ameriken yo bay la vin bay lòt espesyalis yo pi plis rezon anpil agwonòm damyen ak lòtbò dlo kòmandan jak kousto jacques cousteau peyi lafrans te toujou konn ap pale sou pwoblèm pyebwa k ap disparèt yo sa a se yon reyalite nou pa rete endiferan devan li nou dwe fè kichòy avan li twò ta fò moun k ap dirije peyi a deside fè kichòy tankou pa egzanp dekrete yon eta ijans sa vle di pou tout moun tout militè kou tout sivil mete men nan plante pyebwa epi pwoteje anviwonman an pou moun pa gen dwa koupe

pyebwa ankò e nenpòt kijan fò tout moun k ap viv nan peyi a kòmnanse pran konsyans de gwo malè sa a ki pandye sou tèt peyi a sou tèt tout ayisyen k ap viv ladan li zo tèt mòn nou yo pi chèch pase do bourik moun fèk kare kontinye ap koupe pyebwa pou fè chabon se vre zotobre yo pa fè anyen pou fasilite lavi peyizannou yo men an menm tan gen gran nèg ki kite fou a gaz yo fèmen lakay yo pou sèvi ak chabon pito sa grav vin jwenn pri gaz la pa janm bese nou voye kanmenm yon kout chapo bay tout òganizasyon k ap defann lanati men sa pa sifi fò tout ayisyen alawonnbadè ta met men sere sere antouka sak chabon bwa kontinye ap vann 50 goud annou angaje nou pou nou poze bon za ou ayiti pa tounen yon dezè pou ayiti pa peri si tout ayisyen met men toutbon vre nan konbit plante pyebwa a nan 10 an nan 15 an lè astwonòt yo va monte pou gade peyi a ya va wè yon zile tou vèt sa va bay espwa espwa fè viv ann reflechi sou pwoblem ewozyon an fò tout moun ta met tèt ansanm pou anpeche sa pa vin pi mal koze ewozyon an se yon gwo pwoblèm alèkile;pwoblèm sa a pa sèlman nan peyi d ayiti men nan laplipa peyi pòv yo nou kab konprann sa puiske peyizan peyi pòv yo anpil fwa oblije koupe pyebwa pou yo pa mouri grangou nan lamizè anpil moun pwopoze plizyè solisyon men pwoblèm nan vin pi grav chak jou sitou nan peyi d ayiti kote pa gen yon bon jan politik sou pwoblèm anviwonman an ki ta dwe konsidere gwo tèt chaje peyizan yo ki oblije kraze pwòp anviwonman yo akòz lamizè k ap toupizi yo kisa ekoloji vle di yo toujou di ekoloji se etidye anviwonman sa vle di lanati ak tout sa ki ozalantou l men mo ekoloji a vle di plis bagay pase sa ekoloji a touche tout bagay tout aktivite lèzòm ap mennen kidonk ekoloji a nan lòm menm anplis ekoloji enterese sou kote lòm rete ak konsekans chanjman moun sibi ak efè sa ka pwodwi sou li elatriye ekoloji vle di tou etid plant ak zannimo nan milye natirèl yo ak relasyon ki gen nan mitan moun k ap viv menm kote anviwonman pa nou yè ak kounyeya nan epòk endyen yo e menm jouk lè kristòf kolon te gen anpil pyebwa tout kalite ak bèl plant tout koulè sou zile a endyen ki t ap viv lè sa a te tankou moun nan paradi sa vle di yo te jwenn tout sa yo te bezwen pou manje san pwoblèm san konte bon jan frechè ak bèl kalite zwezo ki te genyen lè sa a forè nou yo te kòmnanse ratibwaze lè kolon fransè espayòl ak anglè te debake blan sa yo pa t pè koupe pi bèl pyebwa ki te genyen pou yo te ka bati kay epi fè mèb se konsa nou pa bezwen sezi si nou ta wè pi bèl chato ki genyen nan peyi lafrans yo te bati ak bwa ki soti ayiti malè sa a poko sispann jodiya mòn nou yo ak tè nou yo fèk kòmnanse degrade e sa pral pi vit chak jou k ap pase paske peyizannou yo pa sispann koupe pyebwa pou fè chabon depi peyizan te wè nesosite pou l tire avantaj nan lanati kote l ap viv la pou l satisfè pakèt pwoblèm li genyen yo dega yo te gen tan kòmnanse pou rive bay sa n ap gade jodiya ak anpil sezisman yon peyi ki prèske tounen yon dezè yon dezè se yon zòn ki te konn bay manje nan tan lontan epi ki vin toutouni tou sèch jodiya tankou savann dezole pa egzanp kisa ki lakòz daprè chif nou rive jwenn gen 85 moun sou 100 nan popilasyon an k ap travay latè sa se vre men revè a te gen dwa vre tou si yo te di pa egzanp 85 sou 100 tè nan peyi d ayiti pa ka fè manje ankò rete pou nou verifye sa sa pa vle di tè nou yo pa vo anyen ditou ditou men yo oblije pa vo anyen paske zotobre yo pa itilize kèk bon jan teknik modèn yo pratike an izrayèl pa egzanp pami kèk bagay ki kontribye anpil nan gate tè nou yo ann site move pratik nan agrikilti move fason nan mete twòp bèt yon sèl kote pou elvaj tè sa yo ki fin dekape paske yo pa pwoteje lè dlo vini lè yo chita ap plede koupe pyebwa sa agrave ewozyon an alèkile pa gen moun ki ta kapab fè lwanj pou di li pa janm wè do mòn yo kale san pyebwa chak kote li vire zye l gade tout pyebwa ak tout plant yo ap kontinye disparèt pi vit si ti peyizannou yo ta kontinye fè move kilti nan sans pant mòn desann si yo kontinye ap plede boule tè yo san kontwòl ak tout move zèb si yo kontinye tou ap limen gwo flanm dife sou tè a pwoblèm ewozyon ki konsekans sa ka genyen lè y ap touye tout pyebwa a lant ki gen nan anviwonman an dezans koupe pyebwa ak detwi lanati a nan peyi d ayiti gen rapò ak ni zannimo ni plant ak rivyè lè tout krèm tè a fin ale tè a vin frajil epi nenpòt ti lapli ak tanpèt kapab fini ak li lè pa rete krèm tè ankò sa anpeche pyebwa ak lòt ti plant grandi pyebwa mache men nan men ak zannimo lè pa gen pyès plant ankò se nòminal tou pou bèt bezwen lonbray frechè ak manje si pa gen bon jan plant nan yon zòn w ap wè lapli pa tonbe souvan paske pa gen evaporasyon ki fèt sa vle di lapli ki pa tonbe a fè sous yo pa gen rezèv dlo si pa chans yon gwo lapli ta rive tonbe sou yon pant mòn ki pa gen pyebwa se tèt chaje paske non sèlman dlo a kontinye ap pote tè a nan lamè men sa ka lakòz gwo dega fèt tou tankou inondasyon dlo desann kraze kay wout elatriye anpil moun gen dwa mouri tou konbyen gwo ensidan sa yo ki rive sa rive nan pòtoprens kapital la kit sou boutilye kafou fèy dèlma elatriye sa rive nan pwovens tou tout malè sa yo se akòz moun pa

respekte okenn prensip ak lwa lanati mete yo pito ap koupe pyebwa detwi lanati depi yon moun deranje sa yo rele byosenoz la sa vle di tout kantite moun bèt ak ensèk k ap viv sou yon kantite zòn li gen dwa deranje tout sistèm nan jouk tan tout fin disparèt kisa nou ta kapab swete nou pa menm bezwen di sa si yo pa fè anyen pou ranje vye sityasyon sa a peyi d ayiti nou renmen anpil la pral tounen yon dezè yon dezè toutbon yon dezè kote nou pral oblije achte lòt bò dlo tout sa nou bezwen pou n viv tout bagay ap soti lòt bò dlo rad manje bon menm dlo pou n bwè dezè sa a nou va genyen annou p ap rete pèsòn pou viv ladan kidonk nou pa menm bezwen di kijan li enpòtan pou tout moun mete men nan brase pat la pou pwoteje repare anbeli lanati ki viwonnen nou paske sa se yon pwoblèm ki konsène tout moun li nesesè tou pou tout pitit yo bay lanmen youn ak lòt pou evite dezaz sa a pwoblèm ki lakòz dezaz sa a pa gen sèlman kòz politik mango ayisyen ap vann nan peyi ameriken pèp ameriken kòmanse dekouvri mango peyi d ayiti yo pami pi bon mango ki gen nan lemond ebyen daprè sa save nan zafè mango yo di se nan peyi end yo kiltive pi bon mango yo gen mango ducheri nan nò peyi end epi gen alphonso nan sid endyen yo rekonèt mango ayiti yo mango yo rele mango fransik la yo pa ka konpare li ak mango ducheri endyen yo tèlman li bon fò nou fè remake koze ekspòte mango fre nan peyi etazini gen plis pase 200 000 peyizan ki ka viv ladan nan ane 1988 ayiti te ekspedye 1 6 milyon kès mango epi ane sa a yo espere touche zòn 2 5 milyon fò nou siyale sa k fè blan ap mande mango ayiti yo anpil se paske yo pa mete pwodwi chimik sou yo se ak dlo cho yo elimine mikwòb ti bèt parazit sou mango yo yo pa sèvi a estisid sante men kèk konsèy pou kenbe kò nou toujou pwòp depi yon moun pa kenbe kò l pwòp moun sa an danje se sa k fè li bezwen obsève anpil bagay pou l kenbe li pwòp si nou gade kò nou byen n ap wè gen yon bagay ki kouvri l nèt bagay sa a sèvi l kouvèti nou ka di kouvèti sa a se po nou an fransè yo rele l epidèm po nou pa sèlman pwoteje kò nou li gen anpil lòt wòl tou li defann mikwòb ki danjere antre nan kò nou li regle tanperati kò nou lè nou cho anpil nou swe sa pèmèt nou mete deyò yon bann bagay ki pa bon swe a kisa li ye ebyen se yon ti dlo ki soti nan yon bann ti glann ki anba po a ti glann sa yo rele glann sidoripa sa vle di glann ki bay swe lè ou swe po ou yon ti jan mouye tout ti kras ki kole sou po a mele ak swe a epi yo bouche tout ti twou anba po a ti twou sa yo rele pò se ladan yo swe a soti si nou vle kò nou pa ban nou pwoblèm fò nou kapab kenbe po nou pwòp toutan nan kote n ap viv lè a pa pwòp gen anpil pousyè sa fè kò nou pa janm pwòp si ou ta vle fè yon eksperyans ou ta gade nan yon ti aparèy yo rele mikwoskòp yon ti aparèy yo sèvi pou wè menm mikwòb ki pi piti a ou ta wè ki valè mikwòb ki genyen nan lè n ap respire a nou ka di lè sa a n ap respire chak jou a gen yon dal mikwòb ladan ki kapab bay anpil maladi grav si yo antre nan kò nou gen yon kote nan kò nou ki renmen kenbe anpil kras se zong nou ou konnen men manyen tout bagay sa fè l pa janm pwòp toutan l ap sal se sa k fè zong toujou renmen sal pou evite po ou pran kèk maladi grav ki kapab deranje sante ou men kèk konsèy ou kapab suiv 1 se pou lave figi ou sitou men ou pi souvan depi ou wè l dwe fèt pa janm manke lave men ou si ou ta manyen tè tankou lè ou soti nan jaden oubyen si ou ta manyen yon bagay ki sal lave men ou tou avan ou manje 2 se pou zong ou toujou kout sa fè yo pa kenbe kras pou netwaye yo lave yo byen lave ak savon gade tout ti kote pou kras pa rete si ou ta vle ou ka bwose yo ak bwòs ki byen di 3 benyen chak de jou pou piti ou ka benyen lematen lè ou leve oubyen aswè lè ou pral dòmi lave kò oubyen lave ak savon sa pèmèt pò yo debouche 4 lave pye ou chak swa avan ou dòmi si ou mete sapat oubyen si ou al travay nan jaden yo kouvri a ousyè ou bezwen kenbe yo pwòp ou konnen pye se yon bagay ki delika menm si ou mete chosèt ak soulye yo sal fasil 5 penyen cheve ou chak jou si ou gen bwòs ou ka bwose yo tou lave tèt ou chak kenz jou pou pi piti pou retire kap a ousyè ki ladan konsa si nou pran tout prekosyon sa yo kò nou va rete toujou pwòp po nou ap toujou sen n ap gen yon bon sante kèk ti konsèy pou nou ka toujou viv an sante nanpwen yon moun ki ka di gerizon pa koute lajan nenpòt moun ki te pase kèk jou kouche nan lopital kapab di ou sa m pa menm bezwen di kòman bagay la di pou fanmi jan lè malad la oblije fè yon pakèt tan entènè si li pa gen tan mouri kidon i bon manyè pou nou pa gaspiye lajan kay doktè se pou nou pa ta tonbe malad pwovèb la di lasante miyò pase remèd men uit 8 ti konsèy ki trè bon ki ka ede nou toujou rete an fòm an fòm pou nou pa bezwen gaspiye twòp lajan nan pakèt medikaman 1 bon jan lè pou nou respire kò nou ap bay enèji paske nou manje se sa k fè kò nou bezwen jwenn lè ki fre ki gen anpil oksijèn se pa lè plen pousyè lari ak sant gazolin machin non moun nan mòn yo gen chans jwenn lè sa a toutan poutèt sa nou ta dwe eseye ale kèk fwa nan kèk ti zòn kote nou ka jwenn bon jan lè sa a pou respire plizyè fwa pou l rantre nan tout anndan poumon nou li ta bon pou nou ta

respire konsa pandan tout jounen an si nou ta ka rete kote sa a sa ta va fè lespri nou vin klè e kò nou t ap gen plis fòs se pou nou kite lè a antre san pwoblèm nan kay nou pou nou ka jwenn frechè w a va santi ou pi alèz lè ou nan chanm ou 2 anpil dlo pou nou bwè èske ou konnen pi gran pati kò nou gen dlo ebyen se sa k fè ou bezwen bwè sis 6 a uit 8 vè dlo pa jou malerezman pa gen anpil moun ki rive bwè dlo konsa tèlman yo pito bwè plis kafe ak ji nou bezwen bwè dlo pou ede anndan kò nou byen mache pou nou ede ren nou ak glann k ap elimine vye matyè yo fò nou lave kò nou ak bon dlo pwòp pou ti twou yo rele pò yo ka toujou ouvri si ou ta vle byen dòmi aswè ebyen pran yon ti beny ak dlo tyèd lè ou pran yon bon jan douch ak dlo frèt lè maten sa fè ou anfòm pou jounen an 3 fò nou fè ekzèsis ak kò nou si nou pa fè ekzèsis mis nou ap vini fèb yo p ap ka travay ankò ou kapab wè sa nan yon moun ki te kase janm li epi yo te mete l nan aparèy lè yo wete aparèy la li gen yon pye ki pi kout pase lòt kidonk egzèsis fè mis yo anfòm epi yo fè san sikile byen paske yo fòse nou respire pi byen pi fon avèk sa maladi pa rantre sou ou fasil 4 limyè solèy gen anpil enpòtans limyè solèy tèlman bon yo di li menm ka ede ou soutni moral ou li ede kò nou pwodwi sa yo rele vitamin lè nou ouvri tout fenèt yo pou pèmèt reyon solèy byen rantre nan kay la nou tiye anpil mikwòb sannou pa konnen mikwòb ki ta ka menm pote maladi 5 fò nou manyè repoze nou yon machin ki pase anpil tan ap kouri ap fin pa tonbe an pàn gen yon bagay konsa tou nan kò lèzòm rechèch gwo nèg lasyans yo te fè montre moun ki dòmi 7 a 8 è chak nuit viv pi lontan lè nou pase yon jou pou nou repoze nou nan yon semèn sa trè bon e pou lespri nou kò nou ak nanm nou 6 pran prekosyon nou nan manje anpil moun chita y ap fouye twou pou yo antere yo ak dan nan bouch yo fri yo sereyal yo ble mayi elatriye plant ki bay lwil yo ak legim yo - se pi bon bagay pou nou ta manje pinga nou chita ap pran pwoteyin sèlman se pou nou ta manje pwa fèy pistach abriko elatriye ak ble diri pitimi avwàn elatriye si ou ta pran yo detanzantan ou t ap geny pwoteyin ou bezwen an vyann tèlman chè alèkile ti sekrè sa a ka pèmèt nou gen lasante ki pa koute anpil kòb 7 se pa tout tyaci pou nou renmen pran kafe te ak lòt bagay fò kapab nwi sante nou menm si yo gen bon gou menm si yo pa gen bon gou men kanta pou tabak sigarèt pip kachimbo ak lòt bagay ki sanble yo se gwo pwazon non sèlman yo se danje pou sante nou men pou lavi nou tou 8 nou dwe aprann fè bondye konfyans yo di twaka tout maladi yo soti depi nan fason moun nan ap panse yo rele sa psychosomatique moun nan konn rete kareman li kwè li malad vye panse yo konn mennen maladi maladi mennen vye panse anpil moun konn fè doktè yo sezi lè yo pa janm dekouraje yo toujou met nan lespri yo y ap geri yon moun ki met lafwa nan jan bondye bon ap toujou ka ret an sante si ou poko konnen bondye ase pou met tout konfyans ou nan li chèche yon kretyen epi mande l pou l enstwi ou li trè itil tou pou ou ta li kèk liv ak kèk jounal ki ka ankouraje ou nan lavi espirityèl ou ebyen se te 8 sekrè sa yo pou ou ka toujou viv an sante nou sot ba ou la a mete yo an pratik jannou di w la epi w a wè w a peye mwens kòb kay doktè sa i bèl la w a jwi lavi a pi plis 2èm ane fevriye 1987 paj 11 12 dosye sida kisa sida a ye an n aprann konnen sida pou nou ka pwoteje tèt nou mo sida a se yon gwoup lèt ki vle di s sendwòm ki vle di kantite siy ki fè wè yon moun malad id imino-defisyan ki vle di lè kò yon moun pa ka reziste fas a yon mikwòb a akiz ki vle di maladi yon moun ka trape oubyen ki kab devlope apre enfeksyon an de mo nou ka di sida se yon maladi ki kraze defans kò moun kont mikwòb ak kansè kisa ki kapab bay sida se yon mikwòb yo rele hiv ki mete nan san moun yon lòt kò yo rele anti-hiv ki bay sida kòman mikwòb sida a mache yon moun ka trape mikròb sida lè li rantre nan relasyon seksyèl ak moun ki deja gen sida lè yon moun pran san lòt moun oubyen move piki anpwazonnen lè yon manman gen maladi sida pitit li akouche a ka pran l tou men ou pa ka pran sida nan bay lanmen menm si lòt moun nan malad postiyon ak krache moun ki gen sida pa ka fè ou anyen ou pa bezwen pè chita sou chèz moun ki gen sida piki mouch ak marengwen mousti a ka bay sida menm si ou al nan menm watè klozèt ak yon lòt moun ki gen sida konn abitye sèvi se pa yon pwoblèm paske sa pa ka ba ou sida ou gen dwa rete bò yon moun ki gen sida ou mèt sèvi nan dlo rivyè ak sous yo avèk yon moun ki gen sida ou pa bezwen pè pran swen yon moun ki gen maladi sida kijan ki pi fasil pou nou wè si se sida si pandan anpil mwa yon moun konsa konnen li gen sida si li toujou santi li fatige menm lè li pa travay si tanzantan li gen lafyèv ak dyare epi kò li plen bouton si bouch li gen yon pakèt plak koulè blanch ki anpeche li vale lè moun nan pèdi anpil pwa tankou si li pèdi 40 liv nan 3 mwa lè cheve li kòmanse vini swa epi si anpil pati nan kò li sitou bò kou li vini anfle lè pati li bò dèyè li kòmanse ap fè maleng si yon moun wè li gen kèk nan sa nou sot site la yo se pou li kouri wè doktè yon moun pa ka annik gade yon lòt epi pou l di li gen sida paske yon moun gen dwa

gen maladi a epi li gen bèl aparans men sa pa anpeche yo bay lòt moun sida a tou kisa ki kapab fè nou pran sida pi fasil moun ki kapab pran sida pi vit se moun ki gen madanm oubyen mari ki nan kontak a lizyè lòt moun lè lòt patnè yo gen jèm sida a si li sèvi ak ni fi ni gason ki enfekte ak maladi a si yon moun gen kontak seksyèl san pwoteksyon ak yon lòt ki enfekte ak maladi a si nou chita ap pran piki ak vye sereng ki kontamine ak maladi a pi bon jan prekosyon an se rete ak yon sèl moun sida pa gen gerizon pa gen remèd pa janm bliye sa kijannou kapab pwoteje tèt nou nou kapab pwoteje tèt nou kont sida lè nou rete ak yon sèl patnè pa gen kontak seksyèl ak moun ki sispèk ni moun ki nan vi lib sèvi ak yon kapòt diferan chak tannou pral nan kontak seksyèl ak moun nou pa konnen lè n ap sèvi ak sereng se pou nou byen dezenfekte l epi sèvi avè l yon sèl fwa piga nou pran san san rezon valab pou nou fini fò nou di ou yon malad ki gen sida bezwen anpil afeksyon pinga nou meprize l nou gen dwa touche l li gen dwa patisipe nan tout sa n ap fè okontrè sa va ede li sipòte maladi a si nou ta bezwen plis ransèyman pase nan biwo komisyon nasyonal k ap batay kont sida ki nan delmas 31 pòtoprens se j lorquet ki te chèche ti dokiman sa a pou nou dwog tout sa pou nou konnen sou kokayin kisa kokayin nan ye tout moun konnen kijan kokayin fè ravay epi kijan li vin popilè alèkile gen anpil jèn ki tonbe nan koze dwòg sa a gen anpil ki fou tou epoutan kèk moun kontinye konsidere kokayin tankou yon dwòg ki pa gen danje fò nou di anpil moun te sezi wè kijan dwòg sa a gen gwo danje sou fòm jan li prezante a kokayin nan se yon poud blanch yo pran nan yon fèy yo rele koka plant sa a ou jwenn li anpil nan amerikedisid dwòg y ap vann nan lari a se yon melanj pwodwi sa a kokayin ak lòt bagay yo ajoute pou ogmante benefis moun k ap vann dwòg la kijan yo konn sèvi ak kokayin pifò moun k ap pran dwòg yo rale poud la nan nen yo sepandan dwòg la parèt sou yon lòt fòm yo rele krak yo fè krak la ak kokayin yo vann nan lari a yo transfòm l pou moun ka fimen l kijan kokayin ka vin trè danjere gen gwo danje nan pran kokayin nenpòt jan yo pran l menm jan ak tout lòt dwòg risk yo chanje tou depan kantite a konbyen fwa ak sansiblite moun k ap pran l lan lè yon moun ap plede fimen kokayin krak gwo dòz ap rantre nan sèvo l nan kèk segonn tèt li gen dwa vire moun ki chita ap dwoge tèt yo nan piki y ap anpwazonnen tèt yo yo gen dwa menm trape maladi sida nan pran dwòg nan twou nen toutan sa gen dwa bay pwoblèm maladi kè pwoblèm respirasyon epi menm lanmò èske yon dwoge pa ka viv san kokayin san dout gwo moun save ki ap fè rechèch yo dekouvri yon moun ki fin pran anpil kokayin pito pran dwòg tan pou li manje menm si li grangou lè yon moun fin abitye pran dwòg li vini gen enpresyon li nòmral nèt tankou tout moun men se pa vre paske yon moun ki abitye pran dwòg pa ka separe li ak sa moun ki fin tonbe nan pyèj sa a pa t janm te kwè sa te ka fèt konsa efè kokayin fè prese prese sou yon moun yon moun ki fin pran kokayin ap santi efè yo touswit epi y ap monte nan mitan 15 pou rive 20 minit epi pou disparèt aprè inèd tan efè sila yo fè zye moun nan pichpich zye li vin dwòl tansyon san li monte kèl bat pifò li respire mal epi kò li vin pi cho èske kokayin kapab solisyone pwoblèm depi yon moun fin pran dwòg la epi premye efè yo pase dwoge a ki chaje a woblèm li santi li pifò pase avan li te pran dwòg la men toutotan moun nan te gen plis sansasyon se toutotan tou moun nan ap gen plis pwoblèm lè efè yo fin pase pwoblèm yo pral retounen pi rèd gen dwoge ki konn menm oblije al dèyè lòt kalite dwòg ki pifò pou ede yo èske kokayin ka fè moun vin pi anfòm epi pa pèdi memwa gen moun ki di kokayin fè yo reflechi pi byen yo gen memwa anpil mizisyen konn di tou dwòg ede yo konpoze pi byen men aksyon dwòg la pa dire anpil epi aprè inèd tan dwoge a santi l fatige li enkyete dekouraje pi mal pase avan èske kokayin ka pèmèt moun fè lanmou pi byen lè yon moun fèk kòmanse pran dwòg li gen enpresyon sa pèmèt li dire pi lontan nan relasyon seksyèl li yo se petèt aksyon dwòg pandan l ap pase nan sèvo li men si yon moun kontinye ap pran dwòg chak jou sa ka fè li gen anpil pwoblèm lè l ap fè lanmou ki efè kokayin ka genyen sou moun si yon moun pase plizyè semèn ou mwa ap plede pran dwòg san rete pwoblèm yo ap vin pi grav pou moun ki dwoge a moun nan gen dwa gen kriz foli fè vye vizyon toutan ap reve gwo jounen moun nan ap toujou move eksite li p ap kapab sonje anyen li etidye li gen dwa rete konsa epi laperèz pran li li panike pafwa menm sa gen dwa lakòz lanmò li èske gen danje nan pran kokayin melanje ak lòt dwòg wi gen anpil danje alkòl ak marigwana se yo menm moun pi sèvi pou fè melanj ak kokayin kokayin se yon dwòg pou kont pa li donk li pa bon pou mele li ak lòt ki menm jan ak li kisa ki ka rive si dwoge a eseye sispenn pran dwòg lè yon moun kite li p ap gen menm pwoblèm li te genyen lè l t ap pran dwòg la men pwoblèm yo la kanmenm li gen dwa rete li wè li fatige anpil anpil tout kò l kraze li pa ka dòmi sa i rèd la li pral panse se reprann pou li ta rekòmanse repran

kokayin nan sèlman pou l ta rive geri e lè yon ansyen dwoge rekòmanse pran dwòg li p ap janm geri nan ka sa a li ta pi bon si yon moun pa janm pran sant kokayin ak kèlkelanswa kalite dwòg la yon ti koze sou maladi wonfle yon bon wonflè se yon nèg ki gen gwo vant ki manje anpil ki renmen bwè tafya sitou lè li fin manje se yon nèg tou ki renmen pran bagay ki pou fè l dòmi pi byen sou 10 gason ki wonfle lè y ap dòmi ou ka jwenn yon fanm paske laplipa fanm yo pa manje anpil tankou mesye yo men move abitud moun gen nan manje pa eksplike pwoblèm nan nèt ou jwenn anpil wonflè nan moun ki mèg yo tou moun ki pa manje anpil jodiya yo konnen sa ki fè moun wonfle se yon bagay ki chita nan gozye dèyè gòj moun nan pharyns ki lakòz li dèyè bouch moun nan gen yon seri de pati ki mou ki anvi fèmen pandan moun nan ap respire gen yon vwal ki nan palè moun nan sa vle di pati sipeyè ki nan bouch la kote ou kapab pran gou sa ou ap manje vwal sa a ak anba lang lan bese sou efè fòs kouray moun nan lè li kouche lè sa a gozye moun nan vin pi piti epi lè a mal pase moun nan pa ka respire byen rezilta vwal ki nan bouch la tanmen sekwe tranble tankou yon flit oubyen yon twonpèt lè yon moun ap wonfle sa deranje moun k ap viv ozalantou yo men sa kapab gen konsekans grav pou wonflè a sa kapab mete lavi l an danje gen madanm ki rive menm kite mari yo paske yo renmen wonfle twòp si ou ta pran tan ou pou ou gade yon wonflè ou va wè respirasyon li pa fèt nòmal epi sitou l ap rete detanzantan se sa yo rele apnée pou doktè yo ka byen eksplike maladi a yo siveye plis moun ki konn rete plis pase 10 segond san yo pa respire lè sa rive plis pase 5 fwa nan inèd tan pandan moun nan ap dòmi yo konsidere sa tankou yon bagay ki mande pou lasyans ta etidye pi plis malad wonflè ki grav yo prèske respire mwatye lè pou yo ta respire a moun sa yo konn pa respire byen pandan 50 fwa a i plis nan inèd tan sèlman men tout sa ou tande a sa pa rive fasil pou maladi sa a touye moun lè moun nan bezwen oksijèn sa konn fòse li reveye pou yon ti moman epi li tou pwofite respire maladi pa respire nòmal la pa janm rive lè je moun nan klè men se pandan l ap dòmi toutbon oubyen lè l ap kabicha ou kapab plis remake l lè yon moun dòmi mal sa ka gen move konsekans gen malad ki fatigue ki konn dòmi kanpe yo konn tonbe pandan y ap pale pandan y ap li yon jounal oubyen pandan yo ak madanm yo pandan y ap kondui vwati yo elatriye maladi mal respire a trè nuizib paske moun nan pa jwenn tout oksijèn li bezwen sa kab lakòz moun nan pèdi memwa lè y ap pale ak li li lwen sa ka fè tansyon san li monte lè yon moun respire mal kè li fonksyone mal tou mezanmi ann fè efò pou nou respire byen fè espò si se nesesè sa va evite maladi tansyon evite grès pou vant nou pa gwo konsa nou p ap genyen maladi pa ka respire byen«kisa maladi dyabèt la ye sa pou nou konnen sou maladi sik la pa gen anpil moun ki byen ranseye sou maladi yo rele dyabèt la pifò moun bal ti non sik oubyen dyabèt sikre moun yo pa konnen kisa ki lakòz maladi a ni kòman yo kapab trete li oswa kontwole dyabèt la jounal boukan ki renmen enfòmè zanmi lektè li yo gen kè kontan toutbon pou li pibliye kèk bon jan ransèyman sou maladi dyabèt la pou kòmanse kisa dyabèt la ye dyabèt sikre a se pa sèlman an ayiti ou jwenn li men nan anpil lòt peyi tou lè maladi sa a fèk kòmanse li gen dwa bay anpil siy tankou ou swaf toutan ou megri ou pipi toutan elatriye pafwa maladi a pa prezante pyès siy men li montre tèt li deyò trè ta epi li konn vin trè konplike gen anpil fason byen senp ou dekouvri dyabèt la se poutèt sa li enpòtan pou moun ki malad yo al kay doktè souvan lè yon moun malad li al kay doktè byen bonè sa pèmèt li evite fè maladi a vin pi grav yon moun ki fè sik kapab viv nòmalman tankou nenpòt ki lòt moun li kab fè espò nenpòt lòt ki travay epi li kab fè pitit san gwo pwoblèm se sa k fè fò nou konnen kisa dyabèt sikre a ye epi suiv konsèy doktè kisa ki lakòz maladi dyabèt la dyabèt se yon ènmi lasante kidonk fò oubyen konnen li pou ou ka domine li ereditèdyabèt se yon maladi ou ka pran pa ereditè ki vle di yon maladi ou ka pran nan fanmi si yon papa oubyen manman an fè dyabèt yon timoun sou senk kapab fè maladi sa a men si papa ak manman an oubyen tou granpè ak granmè a fè maladi a vin gen plis chans pou timoun yo trape maladi dyabèt la nan san yo tou gwo vant oubyen obèz lè yon moun obèz sa bal plis chans pou li fè maladi sik la pifò moun ki fè dyabèt se moun ki te gwo oubyen ki gwo se sa k fè lè yo megri yo pèdi tout vye grès la yo gen dwa vin nòmal paske kantite grès san an bezwen an pa depase kidonk yon moun ki vle lasante pa gen enterè pou li gen gwo vant lòt bagay ki ta kapab fè dyabèt la parèt pi vit se lè moun fè operasyon lè yo gen gwo enfeksyon fè gwo emosyon kèk medikaman gwoès ak lè règ fanm nan rete kisa dyabèt la ye dyabèt la se yon maladi ki mande pou moun nan byen chwazi sa l ap manje espesyalman bagay sikre yo akòz li manke yon òmon yo rele ensilin yon moun ki nòmal kapab manje tout kalite bagay menm sa ki gen grès yo fè bon dijasyon nan lestomak yo epi yo byen pase nan entesten apre sa manje yo al nan fwa moun nan kote

yon pati vin chanje sou fòm glikoz ki antre nan san moun nan epi ki fòse pankreya a bay sa yo rele ensilin nan se li menm ki pèmèt glikòz la rantre nan tout kote enpòtan nan kò moun nan epi bay chalè ak enèji lè yon moun ki fè dyabèt sikre ap manje li fè dijasyon nan lestonmak epi entesten an pran manje a lè manje a rive nan fwa moun nan gen yon pati ki rete ladan l lòt pati a ale nan san moun nan menm puiske pankreya a pa pwodwi ni kenbe glikoz nan san li sa ki twòp yo yo elimine nan pipi moun yo yo rele sa glikozri lè manke glikoz andedan selil yo kò a itilize grès yo a woteyin yo pou pwodwi chalè ak enèji nan ka sa a gen kè wazon ki ka parèt nan san an a ipi yo yo rele setoniri lè seton yo fonn nan pipi yo konsa malad ki fè sik la santi li pa byen l ap pèdi pwa li manje anpil politaji li bwè anpil dlo polidipsi li pipi anpil poli iri si sa kontinye sa ka fè moun nan rive fè koma kijan yo ka trete maladi a pankreya la se yon pati ki nan kò moun nan fèt pou pwodwi yon òmòn yo rele ensilin ensilin sa a pèmèt kò a byen sèvi ak glikoz la si kantite glikoz la nòminal nan san an 70-110mg / dl li pa rete chita nan san an epi li pa pase nan pipi a pankreya a pwodwi pi piti ensilin lakay yon dyabeti ase lakay yon moun ki nòminal gen maladi glisemi a byen kontwòle lakay yo si yo manje byen sa vle di si yo suiv yon bon rejim gen lòt ki oblije pran ipogliseman yo nan bouch sa pèmèt yo evite ipoglisemi sa vle di sik ki ogmante nan san an gen lòt ki bezwen piki ensilin malgre yon rejim ki byen balanse pou pèmèt yo rale mennen vini kantite glikòz yo bezwen an nan nòminal se sèl doktè ki sèl moun ki kab chwazi pi bon tretman an èske yo ka kontwòle dyabèt la èske yo ka kontwòle dyabèt la pou yo kab kontwòle dyabèt la pi byen li nesèsè pou maladi la suiv kè rensip tou senp a kenbe epi rete nan gwo sèvi oubyen pwa ideyal la toudepan de wotè ak gwo sèvi moun nan b al kay doktè ou la tanzantan epi suiv sa li di ou pou ou fè pou kab kenbe glisemi an nan limit nòminal li epi pou pa gen ni doulè ni lòt konplikasyon tèt chaje fò maladi la kenbe yon ekilib nan mitan 3 bagay sa yo rejim egzèsis espò epi pran remèd yo ensilin oubyen ipoglisemi an nan bouch kijan maladi la kapab kontwòle dyabèt lè maladi la konnen valè glisemi li sa pèmèt li adapte tretman li a pandan l ap suiv enstriksyon doktè li a kèk bon jan konsèy pou ede moun ki gen maladi dyabèt egzèsis li trè enpòtan pou moun ki gen maladi dyabèt la fè kèk bon jan egzèsis espò selon kò li sèks li ak jan de travay l ap antreprann fò egzèsis sa yo fèt chak jou men san twòp eksès swen pou pye lave pye nou chak jou avèk dlo tyèd epi savon seche yo ak anpil prekosyon epi espesyalman nan mitan zòtèy yo fò maladi la koupe epi pwòpte zong yo de tanzantan fò li pa koupe yo twòp tou aswè li ta bon pou li fè yon masaj ak yon pomad ki gen lanolin ak krèm sèvi ak bon jan soulye si maladi la remake pye li ap chanje koulè oubyen si li blese se pou li al wè doktè li menm lè a sa pou l pa janm fè evite mete soulye ki twò piti oubyen twò gwo pa mache pye atè pa koupe kò nan zòtèy yo evite sèvi ak dlo cho pito ou wè doktè ijyèn zòrèy yo netwaye sèlman deyò zòrèy la ak arebò twou zòrèy la sèvi ak yon koton yo rele sa aplikatè men piga nou janm sèvi ak yon zepeng oubyen yon bagay ki pwenti moun gwo vant ak ijyèn moun ki gen maladi dyabèt dwe suiv doktè anpil se sèl a i bon fason pou anpeche tèt chaje pou manman a itit la tou moun ansent la dwe pratike bon jan ijyèn pou evite enfeksyon ak lòt pwoblèm kijan ou kab kontakte yon doktè ki konn dyabèt jounal boukan envite tout moun ki gen maladi si ou yo al fè konsiltasyon gratis nan sispann bwe tafya sispann pran dwòg, yon gwoup zanmi vle ede ou nou pa kapab konte kantite moun ki lage kò yo nan bwè tafya ak fimèn dwòg se chak jou kantite a ap monte pi plis pwoblèm sa a vin tèlman grav se chak moun ki gen bon lizaj ki ta dwe met men bay konkou pa li pou jwenn yon solisyon yon gwoup natifnatal ki pran konsyans sou kokenn chenn pwoblèm sa a te deside fonde nan dat 3 novanm ane 1986 yon asosyasyon yo rele apaac ki vle di asosyasyon k ap batay pou dekouraje moun bwè tafya ni fimèn dwòg asosyasyon sa a pa fè anyen pou kòb tout moun ki dirije l yo se moun ki gen anpil eksperyans sou kozman sa a apaac te ouvri sant pou moun pran enfòmasyon an nan dat 15 novanm 86 gen plis pase 7 manm k ap bay kout men yo san touche lajan nan tout aktivite sant lan ap fè pi gwo objektif sant lan se pran devan pou dekouraje epi anpeche moun bwè tafya ni fimèn marigwana ak lòt dwòg sant lan vle ofri tou kèk bon jan solisyon bay tout moun k ap soufri ak maladi sa a si ou ta konn yon moun bò lakay ou ki swa ap plede bwè tafya oswa k ap pran dwòg mennen li nan biwo apaac la si ou ta konn yon moun bò lakay ou ki swa ap plede bwè tafya oswa k ap pran dwòg mennen li nan biwo apaac la toujou gen yon moun ki gen lesperyans ki prèt pou bay konsèy a tout moun k ap chèche yon èd epi ki vle jwenn bon jan enfòmasyon sou sijè sa a apaac gen tan pase nan anpil lekòl pou fè edikasyon elèv yo sou pwoblèm tafya ak dwòg la li prèt tou pou li reponn nenpòt moun oubyen gwoup moun ak asosyasyon ki envite li pou vin pale sou sijè a asosyasyon

an gen pwojè pou li pouse pou pi lwen pou ale tabli li nan pwovens yo tou nan kèk ane li va menm bati yon sòt klinik kote moun ki gen pwoblèm tafya ak dwòg yo va kapab al suiv tretman fò nou di abitud pran pwodwi chimik sa yo se yon maladi ki vin ti kras pa ti kras epi ki pa kapab geri nèt men yo ka anpeche li devlope nan moun nan bwè tafya a ran dwòg se yon maladi konplike efè li fè sou kò moun sou panse sou lespri ak emosyon moun nan trè souvan yon sityasyon konsa konn fè malad la pèdi espwa li konn menm santi li pa vo anyen genyen ki konn menm rive touye tèt yo se pa reklam jounal boukan vle fè men nou vle ede nan fason pa nou tout moun ki gen pwoblèm sa yo pou tout moun ki ta va enterese pase nan kay apaac asosyasyon k ap batay pou dekouraje moun bwè tafya ni fimèn dwòg ki nan nimewo 7 nan premye avni travay nan pòtoprens sant la louvri pòt li soti lendi pou rive vandredi 8 tè edmi jouk 5 kè nan lapremidi gen bibliyotèk ak bon jan dokiman pou tout moun ki enterese pou fini fò nou fè ou sonje apaac pa travay pou lajan se moun ki gen bòn volonte bò isit moun k ap viv lòtbò dlo ki voye kòb ba li se poutèt sa li toujou prèt chak jou pou li bay sèvis li a yon bann ayisyen pawòl la pale nouvèl zen pòtoprens - usis - batiman gad kòt ameriken yo rele hamilton te mennen tounen pòtoprens jou madi 3 janvyè ki sot pase la a trannde 32 moun ki t ap pati anba chal pou ale lòtbò dlo li te mennen tounen tou ven 20 moun ki t ap travay abò batiman ayisyen yo rele sen michèl ak dyesifè de 2 batiman sa yo te kite pòdepè vandredi ki te trant 30 desanm yo te rete yon kote yo rele gran inag yo pase bò naso nan direksyon miyami men lè solèy t ap kouche gad kòt yo te arete yo moun sa yo te peye twasan 300 sisan 600 dola yo di yo t ap chache yon travay byen peye lè yo rive lòtbò batiman sa a yo rele hamilton te mennen tounen ankò jou ki te 24 janvyè vennsenk 25 pasaje san papye ki ta prale ozetazini ven 20 ladan yo te sou yon bato ki gen motè senk 5 lòt yo te sou yon bato trafik moun sa yo se moun gonayiv ak vale latibonit yo te derape pòdepè epi lè yo te rive nan zile baamas yo achte ti bato ki gen motè a pou de mil 2 000 dola lapolis te arete mèt kontrebann nan ak senk 5 moun ki t ap travay sou bato ki rele m/v city clean sankaranntwa 143 moun ki soti pòtoprens leyogàn ak tigwav ki kite peyi d ayiti jou trant 30 desanm sou yon bato avwal ak twa 3 fanm ansent avè lizyè timoun se mirak yo pa ale kraze sou yon resif bò florida lè gad kòt ameriken te sove yo yo te twaka mouri swaf dlo dous paske dlo lamè a sale sa fè yo dezalere yo te mennen yo retounen jou 5 fevriye yon lòt ti vwalye ki te gen senkantsèt 57 moun ki te chita youn sou lòt te kite lagonav jou 6 fevriye gad kòt ameriken mennen yo tounen jou 7 fevriye abò yon bato patwouy ameriken yo rele alert li te remèt yo bay lakwawouj gad kòt ameriken ap veye tout lajounen tout lannwit anlè tout zòn ki andeyò peyi ayiti washington usia libète laprès se yon bagay enpòtan pou devlopman nan yon entèvyou mesye leyona r sismann leonard r sussman espesyalis nan kominikasyon te bay li di bay enfòmasyon ak libète se yon bagay trè enpòtan pou yon peyi fè pwogrè fè devlopman mesye sismann se direktè ekzekitif freedom house nannouyòk se yon òganizasyon ki la pou bati yon platfòm pou moun di sa yo vle kote ki pa gen libète laprès daprè espesyalis sa a avantay laprès lib ak di sa moun vle ka pèmèt tout moun ki gen kèk opinyon pou li bay bay li yon fason epi bagay sa a se yon avantay lè moun gen dwa chwazi gen dwa koute plizyè lide sou yon menm sijè sa se yon lòt avantay misye voye konpliman bay tout jounalis k ap travay pou libète malgre sa y ap fè pou anpeche yo men yo fè sa yo kapab li di li panse yo ta merite fè jounalis reprezante espwa pou sa ki gen pou vini nan anpil peyi nan tyèmonn la peyi ki poko devlope yo li di tout sa li di yo se laverite e fò sa chanje kanmenm men si yo panse bese oubyen kontwole enfòmasyon an ebyen sa se vrè repons la sa wonal rigann ronal reagan monte yon dezyèm fwa sou chèz mezon blanch jou madi 6 novanm ki sot pase la a nan eleksyon pou prezidan peyi etazini wonal rigann ki te deja pase kat 4 an sou chèz lamezon blanch te pote laviktwa sou waltè mondal walter mondale ki te reprezante pati demokrat la sa fè lontan depi se pati repiblikan an ki ap ranpòte laviktwa nan eleksyon peyi etazini lè prezidan rigann te aprann li te prezidan yon dezyèm fwa li te di patizan li yo ki te reyini nan lòsanjelès los angeles bagay la sot regle travay nou pa fini rete anpil bagay pou nou fè ankò rigann prezidan yon dezyèm fwa sa te fè anpil bri nan lemond pèp sovyetik yo di konsa se akòz enkyetid pakèt milyon ameriken genyen lè yo wè sanble gen yon lagè nikleyè lagè gwo zam tankou bonm atomik ki menase yo se sa k fè yo chwazi rigann ankò premye minis peyi izrayèl la mesye peres bò kote pa l swete reyeleksyon sa a pral ranfòse kòz libète a tout kote nan lemond jounal washington post analize sityasyon an epi li di defèt mondal la montre kondisyon pati demokrat la mesye mondal pèdi kampay la ak lonè e li toujou gen yon bon repitasyon nou swete pandan kat 4 an rigann pral pase la a li va lite pi plis toujou pou wè si lapè ka

tabli toutbon vre nan lemond pawol la pale dapre yon korespondan te gen yon akwochay ant yon ameriken ak yon milisyen lot jou nan leyogan ameriken an ta pral we yon zanmi li dabon epi milisyen an rele misye youn pa konprann lot paske ameriken an pa t konprann kreyol e lot la pa t konn pale anglè alò bagay la mangonmen milisyen an kase tet ameriken an ak yon woch ameriken an t alpanse nan lopital sentkwa epi milisyen an te konsiyen sanble ameriken an te sou kominike sou zafè fo viza ameriken yo potoprens usis anbasad ameriken vle fè tout moun konnen jan tet li chaje avèk kèk moun nan potoprens k ap fè tet yo pase pou reprezantan konsa a osinon pou moun k ap travay men nan men ak konsil la moun sa yo pretann di yo ka sèvi ak kontak yo gen nan konsil la pou jwenn viza touris pou zanmi yo depi yo ba yo demil 2 000 dola konsa anbasad ameriken ta renmen fè tout moun sonje sitwayen ayisyen pa gen senk kòb pou yo peye pou yo resevwa viza pou al vizite peyi etazini lèfini konsa a pa sèvi ni ak reprezantan ni ak koutye nan travay li moun ki viktim mèt dam sa yo se lè yo rive areyopò entènasyonal miyami yo konnen viza yo pa bon lè sa a li twò ta pou yo yo gen tan arete yo poutèt fo viza ki nan paspò yo a leta ameriken gen dwa rele yo nan tribinal pou jije yo tankou kriminel fè yo pran prizon lèfini depòte yo voye yo tounen ayiti anbasad ameriken pa ta vle pou inosan peye pou koupab se poutèt sa li mande tout moun ki poko janm vwayaje al nan peyi etazini pou yo veye zo yo ak moun ki pretann yo ka fè yo jwenn viza san yo pa bezwen prezante nan konsa a pou yo al fè ankenn koze ak youn nan konsil yo yon lot bagay ankò anbasad la ta vle fè nou sonje depi konsil la dakò pou bay viza a l ap remèt moun nan yon ti kat se kat sa a pou li prezante nan konsila a pou yo ka renmèt li paspò li ak tout viza a pou nou ka sèten ti kat la pa fo epi tou viza ki nan paspò a se konsil la ki bay li nou mande pou se mèt paspò a menm ki pou vin pèsonèlman nan konsila a chèche viza si yon moun sispèk viza touris li gen nan paspò l ta ka pa bon li mèt rele nan telefòn osinon pase nan konsa a pou yo verifye sa pou li li mèt fè sa san kè sote yo p ap pini l pou sa ni yo p ap make li pou sa konsila a pa soti pou mete apse sou klou yon moun ki deja viktim mèt dam sa yo sèl sa ki enterese l se anpeche mèt dam sa yo bay fo viza ameriken gad kòt ameriken yo sove swasantdouz 72 ayisyen potoprens usis patrouyè gad kot ameriken yo rele shoalwater nan yon operasyon sovtaj difisil retire nan dlo lamè bò zòn nò yon ti zile ki rele andros 72 ayisyen ti vwalye moun sa yo t al frape sou yon resif yon avyon jet falcon gad kot ameriken ki t ap veye zòn karayib la te wè 62 gason ak 10 fanm a 7h30 nan aswè jou lendi 29 janvye pilòt avyon an te wè ti vwalye a ki te koule paske pasaje yo te mete dife nan vwalye a ak espwa flanm dife a t ap kondui moun pou sove yo si dye vle yo te konprann nan ki danje yo te mete tet yo de bato patrouyè gad kòt te kouri vini kote nofwaj la te rive e nan dezè de tan tout pasaje yo te senesòf abò patrouyè shoalwater dapre ofisyèl gad kòt yo operasyon sovtaj sa a te yon pakèt afè paske pa t gen blese grav e pa t gen moun mouri anpil ayisyen ki te sou vwalye a t ap lite kont gwo vag nan lamè a yo t ap kenbe debri vwalye a jiskaske gad kòt yo vini pote yo sekou moun ki pase mèt nan jan operasyon sovtaj sa yo di konsa se chans pa genyen ti moun pa t gen granmoun paske yo pa ta kapab sipòte vag nan lamè a doktè gad kot yo ak enfimyè egzamine moun ki te sou vwalye a e yo di konsa tout moun sa yo ase byen yo fè ayisyen yo monte sou patrouyè dilijans e yo gen pou yo tounen potoprens jou vandredi premye fevriye pou yo sa rante lakay yo nan fanmi yo si nou gade sou foto sa a nou wè yon vwalye ayisyen anse rouge gen 74 moun la a pou pi piti ou wè fanm ak timoun youn sou lot nan ti bato a gen lot nou pa ka wè yon chayman konsa fè ti bato bwa sa yo pa ka chita byen sou lamè a e li fasil pou l chavire paske li pote twòp moun pase sa li ka pran gad kòt ameriken yopanse gen plizyè ti batiman konsa ki pèdi nan lamè lè vwal yo dechire motè yo tonbe an pàn oubyen lè yo vin manke gazolin ou ankò lè move nòde fè bato a koule gade zanmi ede nou fè tout ayisyen alawonnbadè rive li jounal boukan foto sa a ou ap gade a yo te pran l an oktòb 1981 li montre yon vwalye ki mezire 35 pye konsa gen 56 frè nou ayisyen parèy nou gen fanm a itit yo ki tou piti yo te soti leyogan pou ale peyi etazini gadkòt ameriken te mennen batiman an sou rivaj epi yo te fè moun yo tounen nan potoprens gadkòt yo fè konnen se yon sèn ki di anpil lè ou wè ti batiman sa yo ap eseye navige vè etazini youn nan blan sa yo abitye pote sekou pou sove lavi plizyè ayisyen ki pran kanntè yo te bay misye yon rekonpans pou kouraj li se li menm ki nan mitan lot yo gen 63 ayisyen tou ki te sove nan nofwaj 1984 la gen 6 ki mouri pou pipiti pawòl la pale sida yo wete ayisyen nan lis gwoup moun yo te konsidere kòm kwadire ki kapab bay maladi sida a sant ameriken ki kontwole maladi cdc te wete ayisyen nan rapò ki parèt chak semèn sou gwoup moun yo konsidere ki kapab bay lot moun maladi sida a yo pi konnen l pa bò isit sou non maladi 4 h rapò a di sou 8

840 ka sida yo te genyen yo jwenn 74 sou chak 100 moun se moun ki nan vye lavi ak gason parèy yo moun k ap pran dwòg nan venn yo se 17 pou 10 anpil oganizasyon ayisyen te toujou ap di lè blan yo te chwazi ayisyen pou di se yo menm k ap kontamine lòt moun ak sida se te diskriminasyon a rejije epi sa te fè touris yo pa t vle rantre an ayiti jan jak odibon jean-jacques audubon 200 ane depi jan jak odibon te fèt nan peyi d ayiti ameriken sa a lemonn antye ap pale sou li jodiya li te fèt yon 26 avril 1785 tou pre okay manman li te yon kreyòl yo rele mari woben marie robin papa l se te yon kaptenn batiman yo rele jan odibon jean audibon manman l te mouri okay 5 mwa apre li te fin akouche alòs fanmi foujè fougère ki nan jeremi te elve ti jan jak men apèn li te gen senk 5 an papa l te vin chèche l pou mennen li al nantès nantes akòz revolisyon ki te gen nan sendomeng kidonk se nan peyi lafrans jan jak odibon te pase tout jenès li gras a doktè fanmi li li te aprann renmen etidye zwazo flè a lant li te kòmanse sere yo klase yo li te suiv kèk kou desen a enti avèk yon gran pent yo rele lwi david louis david lè misye te gen 18 an papa li te voye l nan peyi etazini paske li pa t vle bonapat foure l nan pami lòt jèn gason ki ta pral fòme lame jeneral leklè t ap kòmande a pou al atake tousen louvèti nan sendomeng nan ane 1803 se nan pennsilvani misye te al enstale li tou pre vale fòj se la papa l te gen yon bitasyon men misye pa t twò renmen dirije li te renmen lanati li te pito al lachas al lapèch depi li te fèk rive nan etazini li kòmanse etidye epi fè pòtre zwazo sovaj yo se nan ane 1837 li vin gen lafòtin epi tout moun te vin konnnen l tout lamerik tout langletè t ap bat bravo pou bèl tablo li yo liv zwazo amerik yo misye te pibliye a yo te rele sa evènman syèk la lè misye te mouri nan laj 65 an nan ane 1851 se pa ti kras bèl bagay li te kite pou peyi etazini men tout limanite te rekonèt li kòm yon nèg ki pa renmen kraze lanati men ki ta renmen tout kalite zwazo yo kontinye viv jounal boukan swete mesaj sa a odibon te bay la fè tout ayisyen pran konsyans toutbon vre pou nou gen tan sove lanati pa nou an pou nou sispann ravaje ti forè nou yo pawòl la pale kounyeya nou pa konprann anyen nou wè se mizisyen yo k ap plede mouri pa bò isit pa bò lòtbò se pa lanmò moun sa yo ki fè nou sezi men se sitou paske anpil ladan yo mouri san yo pa ranje koze yo ak bondye pwovèb la di malè pa gen klaksòn ebyen se pou sa tout lòt moun ta dwe toujou pran yon ti tan pou reflechi sou lavi yo konsèy konsiltatif pastè yo nan jedi 13 jen ki sot pase a minis jean robert estime ki responsab zafè legliz yo nan peyi a nonmen yon conseil consultatif des pasteurs ki vle di yon konsèy ki la pou reprezante legliz te fòme yo vizavi gouvènman an men moun ki fè pati konsèy la 1 pastè brezil saint germain prezidan mission evangélique baptiste du sud d'haïti m e b s h 2 monseyè luc garnier evèk legliz episkopal 3 pastè abdonel abel prezidan union des adventistes du 7èm jour 4 pastè andre j louis alliance chrétienne indépendante 5 pastè fritz fontus première eglise baptiste d'haïti c b h 6 pastè edouard domond eglise méthodiste d'haïti 7 pastè claude Noël concil des églises evangéliques d'haïti c e e h konsèy sa a la pou ede gouvènman mete you ti lòd nan dezòd k ap pase nan divès legliz pwotestan yo epi tou se pou ede legliz sa yo mete pwogram edikasyon baz granmoun nan kominote evanjelik yo gouvènman an fè akò ak legliz pwotestan yo minis jan wobè estime jean robert estimé ki reprezante gouvènman an fas legliz yo ansanm ak minis jera dòseli gérard dorcély ki responsab edikasyon nan peyi a te siyen yon akò ak comite protestant d'alphabetisation et de littérature c p a l men nan moun yo ki te reprezante komite montre moun li a pastè poris jan batis prezidan pastè sem masèy sem marseil vis-prezidan epi agwonòm karye pol carrié paultre sekretè ekzekitif youn nan divès rezon ki fè gouvènman an fè akò sa a ak legliz yo li di konsa se paske depi komite a te fonde nan ane 1959 li te toujou ap bat kò li pou l te ka ede pèp la jwenn yon edikasyon baz ki pou pèmèt li devlope jounal boukan kontan anpil pou li wè jan koze kreyòl kanpe nan mitan pèp la pòtoprens usis konsa ameriken ap rete louvri menm jan tankou toutan anbasad ameriken vle asire tout piblik la konsa a ap toujou rete louvri toutan li di se manti tout bri k ap kouri kòmkwadire konsa a ta vle fèmen bri sa yo te fè anpil anpil moun anvayi pou mande viza yon zotobre konsa a di nou pa konnen ki kote istwa sa yo soti men se pa vre seksyon konsa a pa gen okenn entansyon fèmen ni an jen ni nan oken lòt moman kidonk sèl lè konsa a fèmen se lè vakans responsab ameriken ak ayisyen yo epi dènye madi nan mwa a men kèk konsèy pou moun k ap mande viza touris fò yo pote tout papyè yo lèt ak tout dokiman nesèsè pou yo kab montre prèv yo genyen bagay ki mare pye yo nan peyi a tout moun k ap mande viza ta dwe ranpli fèy demann lan epi tache foto yo sou li fèy sa yo genyen yo nan konsa a ak nan ajans vwayaj tou se sèl moun k ap mande viza yo kite antre nan konsa a men timoun moun malad ak vye granmoun gendwa fè akonpaye yo moun ki gen 60 an yo oubyen ki vye yo mèt vini lè jedi jou sa a yo

pèmèt yo pran plas nan tèt liy la jouk 9è nan maten se apre sa lòt moun ki pi jenn yo gen dwa pase moun ki gen viza miltip deja pa bezwen tann nan liy la ditou yo annik remèt paspò yo ak fèy demann viza a nan men gad ki devan baryè a yo gen dwa tounen pran paspò yo avan midi oubyen nan demen maten si se yon jou travay nòmal apre>>> avan septanm se pou yo ta tann mwa septanm avan yo vin prezante demann viza yo nouvèl labadi labady plis pase kat 4 jèn mouri nan labadi 2èm seksyon kominal ti rivyè latibonit jou 16 dawou a yon gwoup militè ak sivil ki te gen zam ak mas nan figi yo te ouvri zam sou yon reyinyon refleksyon asosyasyon mouvman jèn labadi t ap fè ebyen te gen plis pase 350 moun ki te rasanble pou fete 2èm anivèsè asosyasyon an se konsa gwoup mesye ki gen zam yo te fè dapiyanp epi tire sou moun ki t ap asiste reyinyon an dapre kèk temwen prefè lokalite a te akonpaye kòmando a zak malonèt sa a te lakòz plis pase kat 4 moun pèdi lavi yo lè gwoup malfektè yo te parèt yo te kòmanse tire anlè pou fè moun yo gen kè sote pou yo te ka kouri se apre sa yo te kòmanse tire dirèk dirèk sou foul la anpil zannimo te blese epi mouri tou moun k ap dirije mouvman jèn labadi yo lanse yon gwo rèl bay tout òganis peyi lòt bò dlo k ap defann dwa moun pou yo vini fè bon jan ankèt sou move sitiyasyon sa a ki tanmen nan zòn nan lòt bò dlo yon blan ki pa renmen moun nwa rekonèt devan lajistis li te vle asasine jesi jaksonn jesse jakson yon patizan ki kwè nan lide blan siperyè pase moun nwa te plede koupab dèske li te vle touye jesi jaksonn jaksonn se yon pastè nwa ki te kandida pou fotèy prezidan an pou pati demokrat nan peyi etazini blan sa a rele londèl wilyams londell williams li gen 30 rekòt kafe yo te arete li apre li te fin pale ak yon detektif ameriken yo te rive dekouvri yon fizi otomatik ilegal misye te gen lakay li blan sa a te vle monte yon mouvman yo rele aksyon blan li te deklare jaksonn pote tèt li kòm kandida a la prezidans se yon fason pou l te ka pase nwa yo nan betiz dapre lalwa peyi ameriken blan sa a riske pase 13 ane nan prizon li pa janm twò ta pou yon moun aprann aprann se yon bagay ki pa toujou fasil kit se yon leson yon chante yon metye ou menm yon lòt lang tankou anglè espayòl elatriye yon lang yo pale lòt bò dlo pa egzannp se yon gwo defi li ye si ou vle konn pale li men gen kèk save nan peyi almay ki pa dakò ak moun ki panse toutan yon moun pi granmoun memwa li bese li pa kab aprann gen yon pwofesè yo rele wòlfgang klay wolfgang klein ki deklare pa gen pyès prèv lasyans k ap bay pou montre granmoun kontre a lis difikilte pase timoun pou aprann yon lòt lang granmoun yo kapab pa rive pwononse menm jan ak moun lòt peyi yo pale lang nan men yo aprann vokabilè yo san pwoblèm menm jan ak timoun gen yon lòt save k ap fè rechèch sou edikasyon misye deklare gen anpil granmoun ki gen anpil memwa yo ta kapab sèvi ak memwa yo pou etidye epi reflechi moun ki soufri ak maladi pèdi memwa se moun ki pa byen òganize vi yo anpil fwa yo pa sèvi ak sèvo yo jan yo ta dwe pa mare kravats ou twò sere dapre yon etid yon pakèt chèchè reyalize sou 94 moun k ap travay gen twaka ladan yo ki sere kravats yo twòp save yo dekouvri lè kòl yon moun twò sere sa fè zye li pa ka adapte ak chanjman limyè sa vle di moun sa a pa wè twò byen lè li sot nan fènwa pou l al nan solèy oubyen pou li antre nan yon chanm ki pa twò sere sa fè san moun nan pa ka sikile byen nan tèt li sa ka menm lakòz kè woblèm nan sa moun nan vle santi sa l ap wè sa l ap goute epi sa lakòz entelijans moun nan bese tou zen ak lòt koze ki bon pou konnen èske nou konnen aspirin remèd ki bon pou maltèt se chal jeral charles gerhardt ki te dekouvri li nan ane 1851 kounyeya nan peyi etazini se li yo pi itilize nanpwen yon moun ki pa gen yon radyo lakay li alèkile yo te envante li nan dat 18 novanm nan ane 1920 yo fete 50èm anivèsè radyo nan dat 18 novanm 1978 nan ane 1887 yo bati nan mitan lavil pari an frans yon kokennchenn moniman yo rele latou efèl tou efèl sa a sanble ak yon kokennchenn a ki gen yon pwent byen long li peze 7 175 tòn fè wotè li monte jouk 320 mètr konsa moniman sa a pote non mètr li gistav efèl gustav eiffel yon nèg ki fè sa li vle ak bout fè yo rele misye yon majisyen paske se li ki te kòmanse ap fè rechèch sou fason pou fè avyon vole pi gwo rivyè ki genyen nan lemonn rele amazòn se nan peyi brezil li chita kò li nan lamerik sid la tout dlo li yo al tonbe nan loseyan atlantik longè amazòn nan se 7 025 kilomèt kidon lis pase 10 fwa ayiti anviwon peyi etazini ak kantite endistri li genyen se premye peyi ki pwodwi plis asid silfirik kwiv zen lon plastik ak lòt bagay tankou twal atifisyèl sou chak 3 sigarèt y ap fimen nan lemonn gen youn ki fabrike nan peyi ameriken nou konprann alèkile poukisa se nan peyi sa nikotin nan fè plis dega moun ki renmen bwè kafe epi pwoblèm lanmou dapre kèk rechèch save ameriken yo fè yo dekouvri moun ki marye ki granmoun anpil epi k ap bwè kafe yo pi renmen fè lanmou pase moun ki pa bwè ditou menm si kafe pa fin twò bon pou kè moun se sa yon etid jounal archives of internal medicine te montre etid sila se yon ankèt yo te fè sou yon gwoup moun ki gen 60

rekòt kafe sou tèt yo oubyen plis tout fanm ki bwè kafe yo an fòm sou kesyon yo epi bò kote gason yo moun ki bwè kafe yo konn gen menm pwoblèm ak moun ki pa bwè ditou ditou sou 1744 abitan lavil michigan yo te poze kesyon yo pa t bay detay sou kilè yo bwè kafe ni ki kantite yo bwè si yo te pito bwè kafe ki fò kozman kafe sa a tèlman enterese save yo sa fè 500 etid ki deja reyalize sou efè kafe genyen sou moun nan peyi etazini depi ane 1983 nèg ki pi wo nan lemond nan mouri nonm ki pi wo nan lemond nan se yon mozanbiken yo rele babriyèl etavawo mondlan babriel etavao mondane li mezire 2,65 mètr misye sot mouri apre li fin tonbe nan jaden li misye mondlan gen 45 ane liv guinness des records la te klase misye kòm moun ki pi wo sou latè beni yo te bay misye ti non jwèt jeyan mandlakazi a paske li te fèt nan yon pwovens ki bò lamè yo rele gaza lwa vodou mete dife sou yon moun nan senmak yon jenn ti nègès ki gen 18 ane manke mouri lòt jou nan senmak li te konn sèvi lwa yon lè li rete konsa li wè dife ap pran sou li dapre sa paran yo fè konnen sou manmzèl se lwa li t ap sèvi yo ki reklame pou l restavèk yo chans pou li li pa gen tan mouri yo te kouri ak li nan lopital kote doktè t al ba l laswenyaj li te boule anpil nan vant ak nan kwis li yon fanm ki fè 20 pitit yon manman nan peyi lekòs sot akouche 20èm pitit li nan yon lopital ki nan lavil invènès inverness si madanm sa a fè 2 pitit ankò li va menm jan ak yon lòt abitan lavil warwickshir ki gen 22 pitit se li menm ki gen plis nan lemond madanm sa a gen 44 ane li gen 12 gason ak 8 fi mari li se yon pastè legliz presbityèn nan ekòs 20èm pitit li a se yon ti gason ki an bòn sante li peze 4 5 kilogram zen yon grip ki touye moun maladi grip la lakòz anpil moun mouri nan dènye mwa fredri sa yo nan lemond oganizasyon ki okipe zafè lasante nan lemond oms fè konnen yo te gen dwa evite tout lanmò sa yo si moun yo te konn pran vaksen oganizasyon an rekòmande moun yo pou y al pran vaksen moun ki plis ka gen pwoblèm sa yo se moun ki depase laj 65 rekòt kafe yo moun ki soufri ak maladi kè toutan ak maladi pwatrin moun ki soufri ak dyabèt ak moun k ap travay kote ki gen anpil moun epi ki pa gen ijyèn lè sezon grip la te kòmanse nan mwa novanm epidemi yo te fè anpil ravaj nan peyi labèljik lafrans grandbretay ak linyon sovyetik nan peyi grandbretay te gen plis pase 6000 a 7000 moun kite trape epidemi lagrip sa a vaksen konn touye moun depi dikdantan levanjil ap preche men malgre tout bèl mesaj sa yo gen moun ki kontinye ap sèvi dyab la men yon istwa toutbon vre ki te rive yon gwoup moun ki te renmen lwa vodou yo anpil plizyè moun fanatik vodou ki t al pran yon vaksen pou malè pa rive yo mouri sa te pase jou 31 desanm nan yon zòn yo rele gwayavye ki pa twò lwen lavil sodo jou 31 desanm 1989 la moun sila yo t ap patisipe nan yon seremoni vodou anba tonèl lè ougan yo rele tibèt soti nan oufò li ak yon sereng epi yon dlo li konpoze epi li mete anndan moun yo moun yo te kwè yo t ap resevwa yon bagay ki te ka pwoteje yo kont puisans malefik lè moun kòmanse ap mouri epi anpil lòt kòmanse malad ougan tibèt ak madanm li kouri sove san yo pa konnen kote yo fè yon fanm pike menaj li yo kondane l pou 10 mwa sa te pase nan lavil oustonn nan eta tekzas peyi etazini yon fanm ki gen 37 ane te kondane pou 10 mwa nan prizon paske li te blese fiyanse li nan kou ak yon fouchèt fiyanse a te vin mande li si limèt chanje bouton televizyon an pou gade yon match foutbòl ameriken manmzèl vyola delorès douglas viola delorès douglas ki t ap gade yon fim komik jou dimanch sa a nan televizyon an te kòmanse dabò atake fiyanse a ki rele edi aris eddie harris ak yon kouto men misye te gen tan dezame l kèk ti tan apre fi a te retounen nan chanm kote televizyon an ye a lè li wè fiyanse a te fèmen televizyon an kidonk li te fè manmzèl rate fim pa l la pou granmèsi vyola te move kon krapo li rale yon fouchèt epi li pike mari a nan kou li fi sa a te gen plis raj paske li pa t ap travay kapòt ki plen dwòg andedan vant yon ti nèg ki te blese nan yon aksidan avyon peyi kolonbi ki te kraze nan long island touprè lavil nouyòk te gen kèk valiz ki te depase pwa nòmal la san pèsòn pa t ka wè sa pandan nèg sa a te sou tab operasyon doktè yo te dekouvri andedan vant nèg sa a 4 kapòt ki te plen ak yon poud blanch se nan entesten li nèg la te foure bagay sa yo malgre poud la poko analize doktè yo ki nan lopital la panse se kokayin li ye yon dwòg ki vann pou anpil lajan zen psst yo arete de jènjan pou yon fo alèt sou bonb nan avyon peyi laswis de 2 jèn gason peyi filipin ki t ap viv nan peyi laswis ki pa t vle rate yon vòl ki t ap soti nan lavil jènèv pou rive nan lond yo te imagine yon fent pou fè avyon an pran reta yo te deside telefone ayewopò a pou di yo te mete yon bonm nan avyon an men lè yo te rive nan ayewopò lapolis ki te sispèk sa tou poze lapat sou yo vòl la ki gen nimewo 723 nan avyon british airways te dwe vole a 8 è 55 te rive vole ak 2 zè an reta men san ti vagabon yo pa t ladan lapolis te rive arete yo paske yo t ap obsève moun ki te nan ayewopò a de 2 mesye sila yo yo akize yo dèske yo t ap annuiye epi menase popilasyon an bagay sa a pral fè yo pase prèske 3 ane nan

prizon de lyon manje yon moun nan peyi lachin de lyon ki te grangou te rive touye yon jèn anplwaye nan yon jaden zowolojik kote yo fè elvaj zannimo sovaj pou bay cho pou kòb sa te pase nan jaden zowolojik suzhou nan sidès peyi lachin daprè sa jounal lavil hongkong fè konnen misye te rele wang wu li te bliye fèmen pòt ki nan kaj kote bèt sovaj yo te sere pandan yo t ap fè netwayaj se lè sa a bèt yo vole sou misye epi podyab yo devore li yon senp ti neglijan ki koute lavi l giyotin giyotinen m pa konnen si nou konn tandè pale de dr joseph ignace guillotini ki fèt nan ane 1738 epi ki mouri nan kabann li nan ane 1814 misye te bay lide pou konstwi machin an bwa yo rele giyotin nan ki gen yon gwo kouto pou touye moun ki te nan politik ak vòlè asasen nan epòk revolisyon fransèz la avan 1789 chans pou li lè li t ap mouri li pa t antre anndan machin nan pou verifeye si machin nan te konn fè kondane yo soufri mwens misye giyotin te pwofesè anatomi nan kolèj lafrans se pa li menm non ki te envante kouto yo rele giyotin nan se nan ane 1791 asanble nasyon la mande yon doktè yo rele antoine louis pou l fè plan machin nan yo te kòmanse eseye machin nan sou bèt tankou mouton epi sou kadav men se te 25 avril 1792 yo te sèvi ak giyotin pou touye yon gwo vòlè yo te rele nicolas pelletier nèj tonbe nan gwo dezè sahara depi anpil ane se premye fwa nèj tonbe anpil sou tèt mòn mont antar nan nò vil becha nan sidwès sahara sa k te fè mirak sa a rive se akòz tan an k ap plede boulvèse chanje nan zòn yo rele becha a sa te fè gen anpil gwo lapli tou ak anpil gwo fredri yo pa t konn abitye santi lotrejou nan zòn sidès peyi laljeri gwo lapli ak gwo van ki t ap soufle te lakòz 2 moun mouri ak 7 lòt blese plis pase 100 kay te kraze tou pa t gen anpil tranblemanntè an 1989 nan ane 1989 ki sot pase a te gen sèlman 55 tranblemanntè ki te gen valè nan lemonn yo te lakòz 526 lanmò kidonk te gen pi piti moun mouri pase lòt ane ki pase yo odinèman yo konn anrejistre 60 tranbleman ki konn koze 10 000 lanmò nan ane 1988 pa egzanp te gen 61 sekous enpòtan ki te lakòz 28 000 lanmò sitou nan peyi lameni tranblemanntè ki te fè plis dega a nan ane 1989 te touye 274 moun nan vil tradjikintan nan peyi linyon sovyetik nan peyi ameriken a kote gwo tranblemanntè ki te pase nan san francisco ki te lakòz 62 moun mouri ak 3 500 lòt blese nan dat 17 oktòb la te gen 6 lòt sekous nan kalifòni awayi ak alaska chache konnen anpil moun te kwè sa men se pa vre pa gen bèt yo rele tig la an afri wason kit nan dlo kit nan lamè kontinye grandi jouktan yo mouri pi gwo epidemi ki te gen sou latè te rele pès nwa maladi sa a te touye plis pase 48 milyon moun nan katòzyèm syèk se nan jwèt olenpi eyi kolonbi silvyo katò sylvio cator te genyen meday an ò a silvyo katò se te yon gwo kourè ayisyen ki te konn chanpyon nan anpil kous se sa k fè yo bay estad pòtoprens la non l chapo yo rele panama a pa fèt vre nan peyi panama se an ekwatè yo fè l premye konkou bèl moun konkou bote yo te òganize te fèt nan peyi bèljik nan ane 1888 ak 21 kandida pi bèl fi ki te genyen pri a se te yon kreyòl peyi lagwadeloup ki te rele l bèta soukarèt berthia soucarèt èske ou konnen ou sèvi ak 72 misk nan machwè ou lè ou louvri bouch ou pou di yon grenn pawòl nan mezon blanch nan wachinton peyi etazini gen plis pase 650 anplwaye k ap sèvi prezidan an chak jou premye fanm ki te nonmen pwofesè nan sòbòn se te yon fizisyèn ki rele mari kiri marie curie fizisyèn nan vle di yon moun ki etidye fizik anpil epi ki konn fè eksperyans nan laboratwa fò nou raple sòbòn se yon inivèsite nan peyi lafrans kote anpil moun save rasanble pou fòme lòt jèn ki bezwen konesans se pi gwo inivèsite ki genyen nan peyi lafrans premye fanm ki te antre nan lapolis nan peyi etazini te rele alis estebin wèls alice stebbins wells sa te pase nan ane 1910 nan vil los angeles pito koulev pase chat abitan kèk zòn mòn zile de krèt renmen viv ak koulèv nan kay yo poukisa pou menm rezon ki fè lòt moun genyen chat sa vle di pou chase sourit laplipa koulèv sa yo rann anpil sèvis lakay moun k ap viv nan mòn nan vil sa a ki rele athènes koulèv sa yo pwoteje rekòt yo kont bèt wonjè yo manje zannimo nuizib epi yo detui ensèk atansyon moun k ap bay sanyon gwoup doktè ameriken konseye moun pou yo pa al bay san yo twò souvan doktè yo fè remak sa a se pou moun ka gen mwens chans pran sida nan transfizyon san doktè yo fè konnen san yo konn gen mikwòb ki bay anpil pwoblèm sa pa vle di pou moun pa bay san yo ditou paske risk yo gen limit yo popilasyon peyi end ap ogmantejodiya peyi end gen pase 800 milyon moun k ap viv ladan pa bliye ayiti gen sèlman 6 milyon moun k ap viv epi li gen tout pwoblèm sa yo zotobre peyi end di yo gen anpil enkyetid paske yo pa ka fè pèp la fè mwens pitit tout sa yo eseye fè kantite moun yo fèk kare ap ogmante nan pi piti tan pase 8 ane 120 milyon moun vin ajoute sou popilasyon peyi a jan sa prale la a end san lè depase peyi lachin nan zafè peple pitit pa bliye peyi lachin se la w ap jwenn plis moun sou latè beni peyi lachin gen 1 milya abitan ladan sitiasyon sa a fè zotobre end yo dekouraje nan eseye fè moun fè mwens pitit sa lakòz tou yo pa ka amelyore kondisyon

lavi chè a ni disparèt koze moun pòv la minis sante peyi end fè konnen si sa kontinye konsa end pral tonbe nan yon sitiyaasyon kote p ap gen kay pou moun rete ni dlo pou bwè ni lekòl ak bon jan lopital pou tout kantite moun sa yo sa pa gen twò lontan 5 pechè peyi kostarika te pase plis pase 5 mwa pèdi nan lamè apre yon nofwaj nan oseyan pasifik yo te kite bòdmè kostarika pou al fè lapèch pou 8 jou men yo te kontre ak yon tanpèt ki te dire 2 semèn radyo yo te genyen pou ale sou bato a te kraze bato yo a ki te mezire 9 mètr longè te bwote al kraze sou resif pechè yo te pran pàn gaz sa te fòse yo rete sou yon zile dezè pou yo te ka viv yo te blije bwè dlo lapli epi manje pwason ak tòti pandan 5 mwa yon bon jou pa chans yon bato japonè te sove yo yo te gen tan lwen lakay yo nan yon distans pase 1 100 kilomèt nan sidès honolulu sa vle di tanpèt la te pote yo al echwe nan yon distans 5 800 kilomèt de kote yo te anbake a se sèl bato yo wè sou tout wout vwayaj yo yo te sove yo yo te jwenn yo anfòm sèlman yo te remake kèk kout solèy sou figi yo ak kèk manb nan kò yo ki te anfle dezyèm lage mondyal la fè yon lòt viktim sa pral gen 48 ane depi lagè mondyal la te fèt men li kontinye ap touye moun se konsa yon grenad te eksploze li te lakòz yon moun mouri e 2 lòt blese sa te pase nan matrouh yon vil ki sitiye nan 500 kilomèt nan nòdwès caire peyi ejipt gen plizyè milye grenad konsa ki antere nan zòn dezè nan wès ejipt kote sòlda alye yo ak fòs yo te rele forces de l'axe te konn batay nan ane 1942 a 1943 ti koze sou zafe medikaman pèp ameriken yo panse pou chak ka maladi gen yon grenn ki koresponn avè l ki kapab trete l se sa yon pwofesè nan fakilte medsin inivèsite cornell te deklare apati 725 prensip yo rekonèt nan lasyans famasyen ak chimis yo envante 300 000 medikaman ak vitamin yo vann si moun nan gen papye preskripsyon doktè akòz piblisite ki fèt ak anvi pou gen lasante miyò ameriken yo antre 12 milya dola medikaman nan ane 87 sa ki vle di yo achte 43 % pi plis pase 1982 men bagay sa a pa san risk sa pa pou granmès pa gen pyès medikaman yo konnen ki inosan nèt ale epi pwofàn la pa gen ase konesans pou l konprann sa se sa yon doktè yo rele james todd te deklare misye se manm asosyasyon doktè ameriken kidonk fò nou pridan sitou lè n ap pran plizyè medikaman melanj yo gen dwa danjre fò nou pa janm bliye li etikèt yo ak anpil swen si nou doute nou fèt pou nou al mande doktè oubyen moun k ap vann nan famasi pou ba nou bon jan esplikasyon pwezi premye atik joël lorquet te pibliye nan jounal boukan ayiti mwen renmen ou ayiti m renmen ou m oblije renmen ou paske se nan ou mwen sòti m gen so ou sou mwen depi m tou piti se ayisyen m ye se sa m ap toujou rete nenpòt ki kote mwen va pase malgre tout sa lòt peyi ap di sou ou ayiti yo denigre ou sa pa ka anpeche nou renmen ou pifò y a di ou pa perle des antille ankò ou se krizokal nan lamerik la yo di mizè fè nou pran kanntè kou bourik yo meprize nou kou cheni alòske gen yon bann lòt peyi k ap fè vwèl pou vin lakay y tou etranje pa vin travay tè lakay nou epi chak ane ayisyen ap pati al al koupe kann sendomeng panyòl tou pwofite pran pye sou nou menm maladi madichon fèk vini yo pa menm konn sa ki bay li o o yo gen tan foute lèt 4 pou ayisyen sa se kach yo rele l 4h manman pa ka rayi pitit li gen santiman men gen pitit ki rayi manman wi gen move sitwayen se yo ki wont di yo se ayisyen lè yo rive sou tè lòtbò dlo lòtbò kannal se yo tou k ap pale pwòp peyi yo mal mezanmi gen lè se jouk tan jezi va retounen y a sispann sipoze imilye di tenten sou pèp ayisyen gen lè nou pa ti kretyen vivan tou hen a yon pèp ki gen yon si bèl istwa si desalin tousen kristòf te la yo ta kriye yo ta fè move san yo ta tonbe epi yo ta mouri toufe yon ti moman ayiti pran kouray reziye ou pitit ou pwomèt ou pou l fè sa l kapab tanzantan pou l travay tou pou pouse ou pi devan pou yon jou yo respekte ou vre wi ayiti m renmen ou m renmen ou se serye souvni vakans senmak mwen sonje lè nou te piti nou te konn al pase vakans senmak grann nou te konn vwayaje nan tren avèk anpil ti zanmi nou te byen nou te konn pote panye valiz ak ti sak lè tren an ap kouri nou kontannou ri nou wè tout pyebwa kay lamè moun ak bèt ap pase nou kontan pou n achte bannann a wason akayè;manje griyo bisuit epi wè rivyè ak izin pit monri lè tren an rive nan ga senma ou tout moun al lakay yo nou wè yon bann moun sa k vin chache paran yo zanmi osinon flannen n ap priye pou n wè demen maten pou n al grennen nou prese vit pou n al pran yon bon repo kou li jou n al wè tout paran pwòchflannen nan mache manje dyanni vizite simityè manje kann lasiri benyen nan kaskad ak nan lamè gros wòch n al benyen rivyè fresino nou manje tout kalite mango nou di tout granmoun bonjou ak respè lè lalin klè n al sou waf pou nou wè pwason k ap naje nan lamè byen klere ak fosfò sou kò yo lè dimanch maten n al legliz pou n adore bondye nou si lantèman ap pase nou gade nou kalkile sou sò pa nou konsa nou pran plezi nou san konsyans pèsòn pa gwo n al flannen lalwè ak lagarenn lè vakans fini pou n tounen pòtoprens chagren peze kè nou tankou yon pens fò kan menm nou tounen malgre tout

lapenn fòk ou panse sa mo ki pi gran an se bondye mo ki pi fon an se nanm mo ki pi long lan se letenite mo ki pi pre a se kounyeya mo ki pi nwe a se peche mo ki pi repousan an se ipokrit mo ki pi laj la se laverite mo ki pi fo a se limye mo ki pi tand la se lanmou mo ki pi che a se sanmo ki pi dous la se syèl pwezi poukisa tout bagay sa yo nou tout fèt avèk tè nou tout sot nan bondye nou mèt fè sa nou vle n ap tounen nan vant tè nou vini san anyen n vle pote tout ale kisa n ka pot ale se pou latè tout byen ye pi gwo vle vin pi gwo sa k rich vle vin pi rich sa fè yo tout di chich yo pa panse ak sò lòt yo si ou pa gen bèl koulè si ou pa gen gwo lespri ou toujou jwenn mepriyo pa ba ou valè si ou pa genyen bèl kay tè avèk anpil byen,se tankou ou pa t anyen ou sanble yon vye pay nou bezwen reflechi wi sou anpil pasaj pou nou ka vini saj,konsa n a vin piti se bagay difisil,sa prèske enposib men pou moun ki pezib li kapab vin fasil nou bezwen tèt ansanmpou n mache men nan men nou va fè menm chemen si n met kè nou ansanm epi bondye va kontan lè nou tout fè yon sèlse konsa l te wè l depi nan kòmansman pwezi mwen pa wè pyès espwa lapè pou monn sa a si li pa chèche chanje fason l ap viv la sivilizasyon sa a kondane akòz li pa vle kwè pawòl bondye pakèt pwoblèm ki genyen jodiya yo depase limanite an antye refren nou vini jwenn konsolasyon sa a nan pawòl la li te ban nou an se sou wòch sa a m bati legliz mwen an e pòt yo pa gen dwa janm fèmen nou pa wè jan monn sa a ajite moun ki san bondye pa gen espwa dyab ki nan lanfè yo gen tan lage;listwa sa a seryezman angaje n ap travèse yon enpas ki kritik do kay la tou prèt pou l tonbe nou sanble ak yon pèp ki kondane lanmò l ap tann li pa gen espwa pou li lèzòm gen tan pran nan yon angrenay gen yon evènman ki gen pou pase men nou pa kapab evite l paske labib te gen tan predi sa nan monn sa a nou gen pou n jwenn sèlman youn rayi lòt vòlè krim ak manti sa nou remake jodiya se tout kote ou pase ki gen prejijede jou an jou lèzòm vin pi ipokrit sèl ak kris n a pot laviktwa se tout moun nèt ki ta dwe genyen jezikri legliz ta reveye l nan dòmi pou l anonse toupatou bon nouvèl la jezikri te ban nou lòd pou n preche a ka se yon viktwa pou moun ki kretyen yo talè konsa nou va gen yon repons pwezi se wonn jenès la se wonn jenès la pou pitit leseyè yo li si bèl men wonn nan pa gen lagete pou jèn ki san jezi yo ka lajwa ak bonè yo pa dire lontan se wonn jenès e pitit leseyè yo ap lapriyè yo te chèche wayòm nan ak lajistis bondye;yo pa pè avni yo ankò se wonn jenès la nou menm pitit leseyè yo annou bay lajwalwen lemonn a eche ann toujou mache ak li nan lafwa lapè lanmou ki ini nou se wonn jenès la jenès ou pou sovè ou se deviz lapaske ou va chèche l pou granmèsi e ou p ap janm jwenn li bonè sa a ki va kouri pou ou tout lavi ou se wonn jenès la e pitit leseyè yo ap fete alò vin jwenn nou pou n al chante tout kote lavi ak jezi pi bèl anpil se chan tèm pwogram espesyal jenès évanjèlik ayiti yo ak ceeh te chante jou 29 jen an nan pòtoprens se nou ki tradui li an kreyòl prentan se sezon nan ane a kote grenn lapli cho ap tonbe kote solèy ap briye chak jou kote zwazo a limay dore ap vole youn dèyè lòt nan tout raje kote kònèy ap kriye rele ap vòltije sou pye palmis ap poze sou bèl flè prentan se lè tout pyebwa kanpe ou ta di yo anvi pike nan bèl syèl digo a fèy yo vin pi bèl pi fre paske solèy la briye pi byen epi tank l ap briye se kòm si m ta di ou reyon l yo vin tounen grenn dyaman fò ou ta wè prentan sezon pou t ap tann nan sezon tout zannimo tout jaden t ap chache a prentan yon non lòt peryòd nan ane a pa ka tandè ou prentan fò se ou ki pou ta prentan vre mèsè prentan mèsè annou bay lanmen jezi voye yon ti koutje sou ayiti peyi a nan pwoblèm pa kite nou peri jezi gen anpil moun ki nan grangou yo pa ka manje yo pa ka abiye fò nou bay lanmen fò nou bay lanmen pou nou pwogrese fò nou bay lanmen,pou peyi a ka delivre jezi gen yon pòsyon moun ki tèlman rich y ap gaspiye lajan sere l a letranje jezi pale nan kè yo tanpri souple pou yo genyen lanmou pou ede lòt frè yo jezi di yon mo pou nou souple paske lavi a vin twò di nou pa ka sipòte jezi fè nou tout kapab bay lanmen paske si pa gen inite nou p ap janm avanse annou bay lanmen annou bay lanmen pou nou pwogrese annou bay lanmen pou peyi a ka avanse ayiti malad grav pèsòn pa ka opere l mezanmi se tout moun tout vwazinay yo ki enkyete lè yo wè pwoblèm ak tray ayiti ap pase peyi d ayiti toumante sistèm politik sistèm lajan an ap toufe lse tout sosyete a k ap toufe mezanmi ayiti malad rete gade jan peyi nou an malad ayiti kouche sou tab operasyon,gen yon pakèt doktè bò kote l,malerèzman youn nan dòktè yo pa rive antann yo gen lòt dòktè menm ki panse yo ka geri ayiti byen fasil yo di se trè senp,se pou yo annik kalme doulè a bese lafyèy la,yo pa bezwen chèche konnen kòz yo pandan toutan sa a k ap gaspiye a ayiti ki malad la toujou kouche sou tab la l ap soufri men doktè yo kontinye ap pale anpil y ap fè bèl diskou y ap fè wè yo se konesè anpil doktè pase sou malad la anpil konsiltasyon fèt,anpil remèd preskri espesyalis ki soti lòtbò dlo yo vin egzaminen ka ayiti a yo wè l nan fason pa yo yo fè preskripsyon san yo

pa konsidere vrè bezwen malad la pandan tout tan sa a k ap pase a malad la ap trennen l ap jemi l ap soufri yo chanje doktè sou doktè malad la bouke,li fatigue,li prèske fin rann tout gout san li ayiti gen tan sou katriyèm doktè ki dèyè trete li mezani o li lè wi li lè li tan pou malad la sispann soufri pou li sòti nan kriz sa a nan boulvèsman sa a,nan vye enpas sa a ki anpeche l mache li lè li tan,lè a dwe sonnen pou ayiti geri pou ayiti chanje wout mezanmi li lè pou doktè yo pran konsyans pou kè yo fè yo mal pou soufrans malad la si se pa sa ayiti ap tou mouri sou tab operasyon an li lè nwèl kanmenm mezanmi sou tout latè y ap selebre fèt nwèl men nou menm nan peyi d ayiti nou santi kè n sere pwoblèm yo ap ogmante chomaj la vini pi plis ensekirite nan tout kwen poutan men nwèl rive amèn ouvriye sibi nan faktori patwon revoke yo mal;zotobre pa janm di anyen;piti toujou anba ewozyon fini ak mòn yo peyizan pa ka manje;men malgre tèt chaje sa yo n ap fete nwèl kanmenm jezi se sèl mesi a ki konnen tout pwoblèm nou yo,avan lontan sa pral chanje,nou va fete san rete o o alelouya jezi te fèt nan mizè nan yon pa ou zannimo se yon fason pou l te ka montre nou pou nou gen lasajès pèp ayisyen fò nou kanpe pou nou kraze chenn fènwa;nwèl se senbòl liberasyonannou fete nwèl la jezion jezikri se ou menm ki bay lavi se ou menm ki kreye tè ak syèl la se ou sèl ki wa jezikri,ou konn padone peche ou konn geri kè ki malad ou konn fè mirak menm si peche nou te nwèl pase chabon menm si nanm nou te sal pase labou kwabosal,ou kab netwaye l fè l vin blan pase kotonse jezikri wi wi jezikri,tanpri vini nan kè nou nou bezwen lavi nou transfòmè,pou sentespri ou ka viv nannou se ou k chanje lavi ou konn pirifye kè ou konnen sangtifye ou konn padone ou konn padone plante plante plante ayiti s on w savann lè m leve zye m m gade mòn yo s on tristès k anvayi kè m yo fin debwaze l si nou pa prese pou nou rebwaze peyi nou ayiti ap yon dezè se nou tout k ap regrèt sove savann sa a sove dezè sa a;men fò se nou tout ki pou met men pou n fè yon konbit rebwazmannou bezwen vèdi nou bezwen oksijèn;fò nou pwoteje anviwonman pwoteje lanati ayiti peyi n,yon jou fò li resisite annou lite kont polisyon annou tout plante lapli va tonbe e bèl ti pyebwa va leve menm ti zwazo va chante,se nou tout k ap kontan plante plante plante n a sove peyi nou plante plante plante n a sove planèt la plante plante plante n a va gen oksijèn plante plante plante n a va byen respire nan okazyon jounen latè a ki sot pase nan mwa avril la mèsyè mèsyè pou pwoblèm mwen jwenn sou wout mwen sa fè mwen grandi chak jou puiske w ap kondui m mèsyè,pou pasyans eprèv yo ban mwen e puiske mwen vin pi fèm,mwen sèvi ou pi byen men lè pwoblèm yo tounen pi rèd mwen jete nati imèn nan e mwen lese lespri kontwole tout bagay pou nan mitan yo mwen kab konnen kijan pou mwen aji,e bondye dikte m byen vit tout sa pou m fè mèsyè,pou tout vikwa ou ban n chak jou mwen vire do bay tout peche lavi pa anyen mèsyè,paske tout bagay vin nan plas yo;mwen wè vizaj ou m ap suiv ou pou toutan nwèl se yon fèt y ap fete depi lontan nan lantikite depi nou tou piti nou wè chak ane yo fete nwèl nan mwa desanm nwèl se fèt jezi piti bondye a te voye sou latè nan vant mari pou l te ka sove lèzòm men èske tout moun k ap fete nwèl wè l konsa èske tout moun ki renmen fèt nwèl wè enpòtans li ak misyon jezi te vin akonpli lè li te vini sou latè bètlejèm se vil ki pi enpòtan sou latè paske se la sovè a te pran nesans nwèl se pi gwo kokennchenn fèt nan tout almanak ki egziste nwèl fè nou sonje anivèsè jezi konnen l se renmen l se onore peyi kote li te fèt la ak anivèsè l tou men gen anpil moun ki panse se yon 24 desanm vre nan aswè ti jezi te fèt gen lòt moun ki kwè jezi fèt chak nwèl epi li mouri ane pwochè nan epò ak si nou gade byen pa gen moun ki konnen dat jezi te fèt istwa rakonte ti bebe a te vin nan yon lè ki te gen fredy sa vle di nan sezon ivè se sa k fè yo chwazi dat 24 desanm pou yo fete l paske yo kwè lè sa a te fè frèt anpil men tout moun lib pou yo chwazi nenpòt dat pou yo fete gwo evènman sa a si yon moun ta di jezi fèt yon 24 desanm se sou blòf li ye li ta dwe montre ou kote li wè sa ekri menm labib pa bay pyès dat nwèl se yon fèt kretyen yo fete kòm souvni nesans sovè a jezikri bondye te voye pa amou li gen pou nou kòm adan ak ev te dezobeyi l li voye pwòp pitit pa l pou vin rekonsilye nou avè l men sa li di nan pawòl li nenpòt moun ki kwè p ap mouri men li va genyen lavi pou toutan avan sa lè yon moun te fè yon peche fò li te touye gwo mouton pou ofri sakrifis men depi jezikri vini li pran tout sakrifis nan plas nou se sa k fè kounyeya nou kapab priye ak lafwa sèlman repanti avèk tout senserite tout sa nou fè ki mal epi bondye ap padone nou men malerezman lè moun yo fete nwèl yo fè banbòch sèlman yo pa janm pran yon ti tan pou yo reflechi sou enpòtans sa a jezi te pote e ki posib pou yo jwenn jodiya pou peyi d ayiti fèt nwèl sanble te kòmnanse fete pou premye fwa nan mwa desanm 1492 lè panyòl yo te touche tè paske avan sa endyen yo pa t konn koze konsa men gen bagay ki pa fè nou plezi nou ka di pèp ayisyen renmen kopye

sou sa ki vini san yo pa mete l nan jan lakay yo nou ka wè sa lè nou pase devan gwo magazen lavil nou wè yon gwo blan byen kòlte abiye ak koulè wouj ak blan bonèt pou fredri nan tèt li san pa gen nèj k ap tonbe epi yo rele l papa nwèl oubyen tonton nwèl isit pa gen sapen blan yo pito al jouk kensköf fisi y al pran bwapen pote desann pou fè bèl abdenwèl poukisa yo pa fè yon tonton nwèl ayisyen ak gwo ble l sou li ak djakout li nan do l yo ta kenbe menm prensip ak lòt peyi yo men ak yon lide ayisyen paske nou se ayisyen se si vre chante a di nwèl twopik yo se pa yon vrè nwèl gen anpil moun jouk yo vin granmoun yo kontinye kwè nan tonton nwèl toujou menm si yo pa janm wè l yo toujou sipoze li egziste mwen sonje lè m te timoun yo te toujou konn ap pale m sou papa nwèl yo di m si m pase lekòl misye ap pote kado pou mwen yon fwa 24 desanm rive m dòmi demen maten lè m leve m santi yon bagay anba tèt mwen lè m ouvri l m te wè yon bèl ti avyon tout mande m mande yo di m se papa nwèl ki pase e ki mete l pou mwen misye se nan nwit li mache lè tout timoun ap dòmi se sa k fè m pa ka wè l ane pwochen pa malchans pou paran m yo je m al tonbe sou yon ti machin jwèt yo te sere nan yon kwen nan chanm nan la m sispèk yo m pare pou yo 24 desanm vin rive ankò demen lè m leve m wè se menm ti machin nan m te wè a yo vin mete anba tèt mwen lè y ap vin di m se papa nwèl ki pote l m tou di yo m p ap pran nan blòf sa a ankò m te gen tan wè kado papa nwèl la nan kwen kay la ebyen se depi lè sa a m pa pran nan mera sa a ankò sa k fè m di nwèl pa gen okenn valè nan lemond se paske nou wè se yon mwayen pou anpil magazen vann anpil nan epòk sa a se lè tout radyo ap pase mizik nwèl ki fè anpil plak nwèl vann se lè pou tout moun achte kat voye bay mennaj ak zanmi yo se lè gato ak yon dal lòt bagay vann menm avan premye janvye tan pou moun yo ta plis panse kado bondye te ba yo sou valè sakrifis pitit li te pran nan plas yo se lè sa a yo wè pou yo bwè kleren banboche ak fi isit lòtbd ti medam yo konn wè jou a tèlman bèl yo tou pran yon vakans nèf mwa ak yon ti bebe men kisa nwèl ta dwe ye pou nou mezanmi gen yon ekriven ki te ekri sa pa di anyen si kris fèt mil fwa nan bètleyèm si li pa fèt lakay pa ou kè ou vid toujou depi betleyèm nou wè jezi ki kòmanse vwayay li pou l monte kalvè pou l kapab rachte moun ki pèdi pa gen anyen ki pi mèveye lè nou wè letènèl kite twòn li nan syèl pou l vin sove nou li te pran menm fòm ak lèzòm li pase mizè yo imilye l yo pa t gen plas nan otèl la pou li manman l te oblije fè l nan yon pak bèt nou bezwen konsidere fèt nwèl kòm yon gwo evènman kote liberatè a ki gen anpil pisans ak lanmou te vin rachte mwen menm avèk ou wete nanm nou nan vye bagay yo rele peche nou bezwen konfòmè nou paske l di nou mwen vin chache e sove tout moun ki te pèdi nou bezwen repanti paske wayòm syèl la prèt pou rive wi nwèl fè nou sonje bondye men nou bezwen kontinye sonje li toutan nwèl se yon okazyon pou nou santi nou kontan pou nou bliye pwoblèm nou yo ak tout move mès ki gen nan mond sa a nwèl se yon fèt yon fèt ki fete toupatou sou latè yon fèt ki pote lajwa nan kè tout moun li tèlman bèl li pote yon koulè nan je lèzòm ki fatigue ki fin dezespere nwèl gen yon gwo siyifikasyon nwèl ofri yon bèl pwomès li fè limanite konnen li kapab sove pa mwayen jekri nwèl lakay mezanmi ala on bèl fèt se nwèl depi se epòk sa a ki pral rive ondirè ou santi tout bagay chanje tout radyo gen tan kòmanse pase bèl ti chante nwèl se tout moun k ap priye pou yo wè jou sa a paske yo deja fè anpil pwojè pou yo ka byen fete men podyab anpil konn gen tan al nan peyi verite yo pa menm gen tan banboche ak lèzengra epi jou kouri jou kouri fèt nwèl vin rive kè tout moun kontan pèsòn pa vle dòmi depi granmoun bouch fòbop rive jouk sou timoun piti yo si tèlman ap fete yo rive bliye si peche egziste aswè 24 desanm sa a lari a chofè tout magazen rete ouvè byen ta kote ou pase se jwèt poupe ti machin revolvè a eta pidetwal fè moun pè ou pa ta di se dife channmas chaje ak moun k ap monte desannsa k ap jwe raf k ap bwè krèm lòt k ap manje fritay sa ral nan bal lòt k ap tcheke yon kòmè ayayay fi ki pwofite yo konn tou pran yon vakans 9 mwa san konprann klòch ap sonnen se nwèl fò y al nan reveyon granmoun katolik yo pral katedral nan mès minui;sa ki kretyen yo pral priye nan vèydenui,tout bouch ap manje pate cho ti sirèt ak bonbon gen de moun se jou sa a pou yo fimen pou yo bwè kont tafya yo andire jou nwèl sa a yo bliye tout pwoblèm yo men kon nwèl fin pase penpenp yo ap pi rès lè yo retounen nwèl se fèt ki fè tout moun achte kat ak kado pou voye zetrenn bay zanmi bay mennaj yo tou tout moun ap fete menm pòv yo toupatou sèl ti bòn yo blije ret kwit bonm manje sou recho nwèl lakay genyen menm se lwa pou yo bay manje y ap fè gaspiyay yo bliye apre demen men lè babako manje fini pa rete anyen,tèt yo cho lè sa a yo regrèt yo pa t nan bondye nwèl lakay son w bèl fèt se lajwa lagete men li t ap pi bèl toujou si nou te fè l chak jou nan kè nou ak lamou pou pwochen nou nou ta va ede nwèl son w okazyon ki ta dwe fè nou reflechi sou enpòtans pitit bondye te voye sou latèpou sove n epi nou

meprize l pase vètè wi nwèl lakay son w fèt yon fèt ki dwe fè nou panse pi plis sou lavi viv nwèl se lanmou nwèl se lajwa nwèl se kè kontan an menm tan se espwa limanite,viv nwèl nan fèt sa a se pa sèlman mwen menm se pa sèlman ou menm k ap rejwi men lanati alawonnbadè nwèl a la yon bèl fèt,viv nwèl toupatou kote ou pase se yon sèl pawòl nwèl la rive nan tout rankwen machann ap vann jwèt pou timoun piti aktivite an denmon kay ap pentire abdenwèl ap dekore reveyon isit reveyon lòtò jou sa a tou kèk gwo kodenn pèdi lavi yo timoun yo tounen ti zwazo nan bwaafòs yo chante nwèl o ala yon bèl bagay men wi se nwèl viv nwèl nwèl nwèl nou konnen chak moun gen karaktè pa l manyè pa l ak mès pa l konsa chak moun fete nwèl li nan jan pa l si nou ta vle esplike mo nwèl la nou ta ka di se yon fèt ki fete an souvni lè kris te fèt nou ka di tou se yon gwo evènman ki gen anpil enpòtans pou tout moun k ap viv sou latè beni se sa k fè nwèl fete tout kote nan lemonn nan pifò peyi yo fete fèt sa lannwit 24 rive 25 desanm si nou obsève byen nou ka di moun alèkile yo pèdi sans mo nwèl nan lè yo fete l la si nou gade byen fèt sa tounen yon bon moman pou fè komès mache byen pou fè grinbak ak lamama rantre nan pòch se epòk moun ka fè kòmès machann pwofite fè pi bèl lavant pou di laverite nwèl se yon jou ki fè nou sonje lè sovè a te fèt sovè sa a jèzikris bondye te voye nan lemonn pou wete nou nan peche men si nou gen bon memwa se li menm menm yo te meprize trayi kloure sou yon kwa apre sa yo te pèse kòt li ak yon lans men li te leve soti nan tonbo a sou twa 3 jou tout moun te konstate li te resisite paske anpil moun te wè l parèt devan yo avèk yon rad byen klere se vre se te menm kris sa a ki te mouri e ki resisite ak yon lòt kò yon kò gloriye men pou li te ka rive mouri pou nou fò li te vini nan mitannou tankou tout tibebe kidonk nwèl la se pa nenpòt fèt non se yon fèt espesyal paske se lè sa bondye te ban nou redanmte li te pwomèt nou an kòm se yon fèt nwèl la ye anpil moun pwofite pou yo jwaye gen bèl reveyon toupatou gen legliz ki prepare yon bèl pwogram pou jou swa sa a toupatou kote ou pase se fèt pou nou nan peyi nou moun pa vle rete chita lakay jou sa a bò isit se pate cho se moun ki pral lamès minui se mennaj ak mennaj ki pral nan sinema oubyen nan bal bò la menm se yon gwoup moun k ap bwè tafya arebò yon tab chak moun pran plezi jan pa yo jan yo wè li bon fò nou pa bliye tou gen anpil moun k ap priye pou di bondye mèsè pou gwo kado sa a li te fè nou menm malere a ki pa gen lajan ki kwokiye kò l nan yon kwen pou kont li ap fete nwèl pa l andedan kòf kè l wi men si nwèl se yon fèt ki soti lwen lwen nan lantikite li pa dwe pèdi valè siyifikasyon li genyen sa vle di lanmou yon lanmou ki pa tankou lòt yo yon lanmou ki fè nou santi nou dwe bati yon krèch andedan kè nou pou ti jezi ka vin rete si se pa sa nou pa konprann ditou kisa fèt nwèl la vle di vrèman nwèl yon lanmou ki dwe pouse nou pou nou fè sa ki byen epi fete nan lebyen se tout sa nwèl la ye sa nwèl ye gen anpil moun ki kwè nwèl se jou pou yo pran plezi nèt ale,bwè tafya manje anpil manje,al nan bal ak nan vodou pèdi nuit nan move plezi di betiz nan lari goumen,fè eskandal ak gwo kout ri gen lòt ki kwè se jou pou yo bay fanmi yo mennaj yo ak zanmi yo anpil bagay sipriz ak gwo kado gen lòt ankò ki kwè se jou swa sa a pou yo fè tyakala,bay lwa manje bat tanbou fè briganday tout nan nwit ap di abobo bagay ki pa vo anyen sa nwèl ye menm pou nou nwèl se bondye papa a nan amou li li bay sèl pitit li a jèzikri ki kite glwa l nan syèl la pou l vini mouri pou nou sou latè pou l bay vi l pou nou sou lakwa pou l ka sove nou nan men satan bondye bay sovè sa a kòm kado pou tout moun ki asepte l ka gen lavi ki p ap janm fini an ou pa vle l tou de ti mo sou fèt nwèl fèt nwèl la ki toujou tonbe pandan sezon yo rele ivè ki fè fredè se yon fèt payen peyi lagrès ak wòm ak lòt peyi zòn ewòpdinò te konn selebre nan onè dye yo pa t janm wè yo relijyon katoli otestan ak kèk advantis chwazi dat 25 desanm nan pou fete nwèl fò nou di fèt nwèl la te vin ofisyèl pa yon konvansyon ki te fèt sa gen 500 à 400 ane konsa yo te chwazi li pou te ka fè moun sonje jou jèzikri te fèt men alèkile nwèl la vin tounen yon epòk ki make kòmansman fèt fen ane a gen moun ki di tou fèt sa a sanble ak yon okazyon pou moun repoze yo apre tout kantite pwoblèm ak tribilasyon lavi a kote gen plis chagren pase lajwa kontantman toutbon ki fè moun bliye pou yon tikras tan tout gwo traka lemonn ap konfwonte kidonk nwèl se yon okazyon pou moun ale lwen tristès ak lavi di kote gen yon sitiasyon politik ou pa janm ka rive konprann malgre tout bagay nwèl la senbolize yon lòt sezon nan lanati nan peyi kote ki gen nèt pyebwa yo pral dòmi anba glas pou yo reveye pi anfòm lè prentan jounal boukan ap pwofite voye swete tout zanmi lektè li yo yon jwaye nwèl ak yon bòn ane fèt nwèl nwèl ale nwèl tounen peyi a toujou rete moun vini moun ale fèt nwèl toujou rete se pa fèt nwèl nou ta vle kritike men èske pèp la janm vrèman fè yon ti reflechi sou enpòtans evènman sa a nwèl se sèlman yon jou yon dat lèzòm chwazi pou fè nou sonje te gen yon sovè ki te fèt ki te vin sou latè

ki te pran fòm yon tibebe pou l te ka vini pi pre nou pou montre nou chemen laverite chemen syèl la malerezman gen moun se chak ane chak fèt nwèl y al legliz pou moun sa yo nwèl la se jou ti jezi pral refèt tout bon vre se sa k fè yo fè krèch abdenwèl ak babako manje yo pa janm panse si se nan fon kè yo jezi ta dwe fèt yo te gen dwa chwazi nenpòt ki lòt dat pou fete nwèl la kidon aske labib di sovè a te fèt nan epòk fredri alòs yo chwazi desanm kòm mwa fredri pou selebre fèt la paske nan zòn jewografi a nou an desanm toujou gen fredri fò nou fè ou konnen nan peyi tankou peyi an afrik yo mwa fredri pa yo pa tonbe an desanm gen peyi se an jiyè yo gen fredri kidonk gen de peyi ki pa fete nwèl pa yo menm lè ak nou tout bagay sa yo montre nou koze nwèl la se tou senpleman yon dat yon jou yo chwazi pou fè nou sonje bèl bagay sa a men nwèl p ap janm gen okenn enpòtans si nou pa chanje kè nou si nou pa fè volonte bondye mezanmi ann chanje kè nou ann fè volonte bondye ann sispann bay blòf, fè demagoji fè magouy pou nou ka bay nwèl la enpòtans li fete nwèl pa ka bay moun lavi etènèl ou te mèt fete nwèl jouktan ou sou si jezikri ki se mèt nwèl la pa antre nan kè ou ou pa nan anyen ki bon mezanmi fete nwèl se bon men pa bliye tèt nou sali nou ak nanm nou nwèl nwèl se fèt tout timoun timoun pòv timoun rich timoun blan timoun nwa timoun san manman òfelen timoun byennere entoure timoun gwo timoun mèt, nwèl se fèt tout timoun kit yo jwenn kado bèl jwèt ki vann byen chè kit yo pa gen anyen, moso pen sèk ak yon vè dlonwèl se fèt tout timoun sa ki konn li ki al lekòl sa ki pa konn jebede nan fèy kafè sa ki pa janm sispann kriye nwèl se fèt tout timoun pase li pote espwa menm si pafwa li pa bay lajwa menm si pafwa pwoblèm yo toujou la nwèl se fèt tout timoun espwa fè viv annou chwazi lavi menm lè fè nwa parèt pa dekouraje yon jou n a fè fèt nwèl se espwa espwa nan refleksyon pran bon jan desizyon pou fè efò pou nou lite pou yon chanjman pou timoun nou yo ka pi kontan demen pou fete toutbon vre bonjan nwèl nwèl se senbòl chanjman tout bon chak ane nan anpil peyi sou latè beni yo toujou fete fèt nwèl yo pran nwèl pou fè banbòch men anpil fwa nou pa janm pran tan pou nou reflechi sou enpòtans ak rasin fèt sa a nan yon ti pak zannimo nan bètleyèm nan premye lan lan 1 yon pòv ti dam yo te rele mari te akouche yon tibebe yo rele jezi ti akouchman sa a ki pa sanble anyen epi ki tankou tout lòt ki fèt chak jou nan lopital ta pral chanje anpil bagay nan listwa lèzòm sou latè ebyen mesi a sovè a yo t ap tann depi lontan an li te fèt se te jezi chak ane pou selebre kokennchenn jou sa a tout moun mete yo sou aktivite y ap sekwe kò yo degaje yo pou fè babako banbòch se tout kote ou pase ou wè manifestasyon tankou bal reveyon kè mès manje elatriye nwèl tou se epòk yo fè echanj kado tout kalte plezi se epòk kote tout timoun pa dòmi y ap siveye tonton nwèl men nwèl konn pote anpil tèt chaje anpil moun ki pa gen mwayen nan foli fè fèt y al tonbe nan vòlè anba lavil pou foure men nan pòch lòt moun konsa yo konn pran prizon anpil pitit malere konn gen anbisyon lè yo wè pitit grannèg gen gwo jwèt epi yo menm yo pa jwenn anyen oubyen yo ba yo yon ti poupe nwèl se lè anpil tifi ti demwazèl pral tonbe ansent paske yo pwofite antre ta yo pa dòmi yo chape pou yo al nenpòt kote nwèl fè moun kontinye ap koupe pyebwa bay plis pwoblèm debwazman nan peyi a paske moun ki pa ka sèvi ak sapen plastik etranje oblije koupe pyebwa ki nan mòn nou yo kidonk anpil moun pa konprann fèt sa a nwèl se youn nan fèt ki pi bèl ki ka egziste sou latè beni se fèt tout moun pit kou mawon zannanna kou pengwen se fèt rich a òv timoun kou granmoun menm sou baton se fèt tout moun depi mwa novanm pwente komèsan yo zotobre yo pwopriyetè kay yo kòmanse pwòpte fasad kay yo plas piblik yo ak lari yo se lè sa a bès pent yo fè plis kòb se sèl lè nwèl ou ka wè fanal jwèt poupe pidetwal peta klorat blad ak chante nwèl nan radyo katolik lontan yo menm pa janm rate mès minui yo men li ta bon pou alèkile pou ayisyen kòmanse demistifye wete mistè fèt nwèl sa a pou konsidere li tankou yon jou nòmal se sa pou yo ta fè pou moun ta rive konnen menm si li pa gen kòb li pa bezwen al vòlè al fè sa ki mal pou banboche yon sèl jou epi gen remò konsyans apre pitit malere pa ta bezwen kite anbisyon pote yo si paran yo pa ka achte gwo jwèt ba yo yo ta aprann reziye yo ti demwazèl yo pa ta bezwen pwofite dezonore tèt yo pou tonbe ansent yo ta konnen tout jou se menm okontrè jou nwèl se jou pou moun pa ta fè peche ditou pèp ayisyen dwe aprann chwazi pwoteje peyi l olye pou l ap koupe bwapen pou fè abdenwèl li bezwen sèvi ak lòt mwayen ki p ap kraze peyi l nwèl se pa fèt dezòd men se fèt senplisite fèt pataj fèt lafanmi fèt zanmitay nwèl se fèt lajwa nan kè nwèl se senbòl liberasyon nwèl se lè pou nou leve kanpe lapriye pou chanjman chanjman nan kè nou dabò chanjman nan lespri nou chanjman pou peyi nou lodyans nou konn wè de moun ki pa konnen anyen men ki pa vle zòt konnen vwala se yon mesye ki te genyen yon jounal nan men l men li pa t konnen je pete klere nan fèy jòmou se foto sèlman li t

ap gade twouve li kenbe jounal la tèt anba men gen yon zanmi l ki t ap pase li wè sa li kouri di l konsa «o kamarad se tèt anba ou kenbe jounal la wi sa a konn li a di konsa si ou pa t di m sa la a m t ap fin li tout wi se te yon lòt mesye ki te avèk yon fi men mesye sa a te visye anpil lè madanm li fè manje se de 2 plat pou yo fè pou li twouve yon jou genyen yon moun ki vin manje avèk li madanm li wè sa twò lèd pou l retire twa 3 plat sa vle di de 2 pou mari l youn l pou lòt moun nan li blije ap foule plat mari l la pou l kapab mete yon sèl men je mesye a al tonbe sou li pandan l ap fè sa misye a di konsa «gade madanm foule pa foule se de 2 blag blag blag blag vwala se te yon pwofesè avèk yon direktè men direktè a te aloufa anpil nan manje yon jou yo envite toude mesye sa yo nan yon fèt men lè yo rive yo mete yo chita sou menm tab epi yo bay chak yon plat manje twouve asyèt ki pi gwo a ale devan pwofesè a lè direktè a wè sa li pa kontan ditou li vire devan li vire dèyè sou chèz li chita a la menm li vin jwenn yon plan ki ka pèmèt li vire tab la li di pwofesè a konsa gran save yo di tè a won tankou yon boul tankou yon zorany pandan tan sa a li tounen tab la yip gwo plat manje a rete devan l sèk men pwofesè sa a ki pa t twò sòt konprann fent direktè a li di konsa dirèk menm tè sa a pa rete kanpe an menm tan li tounen sou li menm pandan tan sa a pwofesè a revire tab la epi li rebran manje a direktè a wont e depi lè sa a li kontante l ak sa yo ba li se te yon mesye ki te antre nan yon restoran lè li rive li chita li di moun k ap vann yo konsa mwen grangou fè vit vann mwen 5 pyas manje moun yo pou montre jan yo pran ka li anpil di l avè lèzi misye misye pa konprann la menm li reponn non pa mete plezi ladan l mwen pa manje plezi blag krik krak se te yon machann fritay ki t ap vann men chak tan l ap fri bon sant fritay li yo bay chak moun yon kalòt si tèlman yo gen bon odè yon jou genyen yon mesye ki di machann nan konsa machè mwen si tèlman pran sant fritay ou yo chak jou vant mwen toujou plen mwen pa janm bezwen manje ankò madanm nan di l se konsa w ap fè m fè defisi w ap peye m jodiya misye pa fè ni de ni twa li pran yon senkant kòb nan pòch li li frape l atè a li di madanm nan konsa ebyen pran son l vwala se bouki ak ti malis de 2 konpè ki pa janm antann yo ti malis tandè y ap fè yon priyè yon kote ti malis di nonk monchè y ap fè yon priyè yon kote la a men m pa gen bèt pou m ale kisa m ta fè la a pye bèf se sa k sèvi bwa baryè trip bèf se sa k sèvi kòd pou mare baryè monchè mwen pa bezwen di ou ki valè vyann ki gen nan priyè sa a bouki di ebyen monchè w a sele m piga ou mete ti bagay pike pike a non ti malis mete bèl kostim li sou li li sele nonk byen sele epi l di nou prale yo pati bouki di sonje mwen di ou pinga ou mete ti bagay pike a non lè yo prèske rive ti malis pase bouki yon kout zepon djik bouki ponpe li ponpe li tonbe nan kay priyè a san l pa konnen lè ti malis rive li pran bouki l al mare l nan yon pyebwa li menm menm l al manje se sèlman kèk ti patat ase yo pote ba li nonk di ala nonm radi se ti malis gade sa l fè m non m a regle l pandan yo la priyè ap chante ti malis la nan tout plezi l bouki la nan tout mizè l se vye pay pwa po patat yo pote ba li apre priyè bouki di ti malis monchè se pa sa ou te di m non men depi m vin la a ou pa ban m anyen pou m manje ti malis di nou pral patisipe nan brisak sa a m pote anvil vyann lè nou rive m ap ba ou vyann agogo li pase pye l sou nonk ankò lè yo prèske rive ti malis pase nonk yon zepon nonk kouri li kouri a mezi l ap kouri l ap di madanm madanm mete dlo nan dife nou pran ti malis jodiya lè ti malis tandè sa bondye fè li jwenn yon pyebwa li kenbe yon branch li monte sou pyebwa a bouki ap kouri toujou li pa konnen si ti malis rete nan wout kòm sèl la toujou rete sou do bouki li konprann se ti malis lè l rive kay madanm li gade li wè se sèl la li pa wè pwent pye ti malis li gen yon sèl bagay ki pran l li rachonnen sèl la epi l manje l mwen ki t ap pase ki wè sa mwen di konsa se bondye ki fè malis se yon nonm ki gen anpil lespri si ou te pran l se konsa ou ta fè l tou li vire li gade m yon kout pye epi m vin tonbe la a pou m te ka rakonte n istwa sa a pongongon twouve se te yon pwofesè ki t ap fè yon ti lekòl andeyò ou konnen nèg pa fò men l ap debouye l move chans pou misye genyen yon enspektè ki vin vizite ti lekòl sa a pwofesè a pa t janm montre timoun yo anyen paske li menm pou kont pa l li pa konn anyen se yon pwofesè mawon parèt enspektè a parèt li fè misye a prete li klas la epi li kòmanse ap poze kèk kesyon li leve yon premye elèv li di l konsa site twa 3 pon an ayiti elèv la tranble tankou yon fèy bwa paske l pa konnen yo men pwofesè a pa t ale nèt li te rete nan yon fenèt dèyè do ti gason an li di l di pon sonde elèv la repete pon sonde kòm li pa konnen sa pou l di ankò pwofesè a di pon lilèt ti gason a repete pon lilèt men rete yon twazyèm 3yèm ni pwofesè ni elèv la pa kapab di l pwofesè a rete deyò a li grate tèt li epi l di konsa mwen pa konnen l non gen lè ou pran nan pongongon elèv la menm podyab ki pa konprann li jis repete pon sonde pon lilèt pongongon renmen imite vwala se te prezidan wonal rigann pandan tan eleksyon sa a ki te òganize yon gwo dine nan palè etazini li

te envite anpil gwo levit men kòm ou konnen daprè prensip savwaviv depi gen yon gran pèsonalite yon kote ou fèt pou suiv li epi tann li fè avan ou menm ou kòmanse fè sa ki rive tout moun atab epi prezidan rigann vin rive pou kòmanse li pran yon pen li rache l ti moso pa ti moso tout moun pran yon pen tou yo fè menm jan avè l yo rache l tou prezidan an mete pen an nan yon soukoup ki gen lèt tout moun fè menm bagay tou pou fini te gen yon ti chat tou pre prezidan an li mete soukoup pen an devan l li di mimi men pa ou tout moun te anbarase yo pa konnen sa pou yo fè paske yo pa t gen chat bò kote yo ebyen yo oblije manje pa yo a sa k fè sa te rive yo se paske yo renmen kopye twòp sou lòt lanmou ki sa lanmou ta dwe ye mwen renmen ti moman sa a anpil ti moman mwen pran pou m ekri zanmi lektè nou yo se tout kè m mwen mete deyò ak tout sa k nan sèvel tèt mwen pou mwen swete yo kèk bon gagay epi pou m bay chak moun kèk konsèy lanmou se yon mo jèn yo ki fèk ap fleri renmen sèvi anpil menm si yo pran lavi demen an yon jan pi serye nou pral eseye konsidere mo sa a ansanm pou n wè sa ki nan nannan l annou fè konsyans nou travay pou n mande n si lanmou egziste vre nan lemond jodiya jan pou l ta dwe ye pou mwen si te gen lanmou nou pa t ap jannou ye jodiya lanmou ta dwe montre nou pou n pataje a wochen nou yo tou sa nou genyen si lanmou te egziste pa t ap gen kesyon rich a òv nou tout t ap sou menm pye ki vle di nan menm wotè nou t ap wè li nesèsè li nòmal si nou gen dis 10 machin pou nou rete ak yon sèl epi pou nou ta bay tout lòt yo paske gen yon pakèt moun k ap mache apye sou bò lari soulye yo ap dechire yo anba solèy cho k ap boule kalbas tèt yo nou ta va wè sa se pa anyen se pa yon bagay difisil pou nou lage yon pyès monnen nan kwi yon pòv malere ki avèg ak yon pakèt egzanp ankò si m ta pran tan m pou m site yo m pa t ap janm rive fini lanmou se yon pakèt afè menm labib pale sou sa lanmou se inyon se wè pwochen ou epi konsidere l tankou pwòp tèt pa ou paske lanmou mande pou bliye tèt ou tou sanble gen kèk moun malveyan ki fè mo lanmou an tounen yon mo konsa konsa yon mo san valè jodiya se tout moun ki sèvi ak mo sa a nan pwòp jan pa yo nou rive nan yon syèk kote ou pa ka di yon gason parèy ou oubyen yon zanmi fi parèy ou ou renmen l paske ou pè pou l pa pran sa nan yon lòt sans se yon bagay ki pa fasil pou ta kontre yon moun ki konprann mo sa a epi ki genyen l nan li toutbon se pa sèlman al file yon bèl ti nègès epi pou ou di l m renmen ou tankou pwason renmen dlo tankou kochon renmen labou pou panse ou mete mo a an aplikasyon okontrè si ou ta renmen yon moun ou ta dwe asepte l jan li ye menm si l lèd menm si l bèl menm si l sal menm si l pwòp pifò jèn deyò a renmen sou yon sèl aparans yon kalite oubyen yon bèl figi yo wè kay demwazèl la pa vre pou yo se lè moun nan reponn yo wi menm si se pè moun nan pè fè misye wont oubyen li sezi ki fè l reponn konsa men nan ka sa a èske gen lanmou toutbon vre li ta bon pou nou pa janm bliye kèk ti konsèy sa yo ki bon anpil epi m ta renmen ban nou jodiya si yon moun renmen paske gen lajan sa se pa lanmou si yon moun renmen paske gen bèl figi sa se poko lanmou si yon moun renmen paske li vle imite pa gen lanmou la a si yon moun renmen paske gen yon senp kalite se pa sa lanmou men si yon moun renmen tou senpleman paske li renmen lanmou epi li renmen sa ki byen ak tout lòt bagay lanmou genyen san li pa wè pyès enterè ni avantay se lè sa gen lanmou toutbon vre petèt vrè lanmou an va egziste yon jou men se pa sou tè sa a men nan paradi ki gen anlè a ebyen ann fè efò ann lite ann goumen pou n wè si nou va ale tou kanta lanmou sou latè sanble se mo a yo te tounen lanvè ki fè yo genyen l fò yo ta jwenn yon lòt mo pou tradui afeksyon yon moun genyen pou yon fi konsa yo ta jwenn vrè plas lanmou lè tout moun alawonnbadè va mete yo ansanm ak tout kè yo pou y ale nan kafou evolisyon, lè chak moun va fè yon egzamenkonsyans, lè nou va wete lakay nou vye konplèks ki fè nou santi nou enferyè oubyen siperyè, lè sa a tout moun va konstate lanmou se pa yon bagay ki di nan bouch men yon bagay ou ka wè ou ka wè l lakay moun ou ka wè l nan jès li lanmou la l ap tann nou sèlmannou dwe fè premye pa ansanm men nan men pou n pote kouwòn li ba li kote tout moun ap di ak yon sèl vwa lanmou se wa sen valentin apre fèt nwèl sen valanten se okazyon ki fè komès la mache pi byen se yon fèt yo fete nan twaka peyi sou latè beni sen valanten se lè tout jènjan ki renmen pwofite panse a mennaj yo e pou moun ki marye se okazyon pou reflechi toutbon vre sou fason y ap viv ansanm nan men nan pòtoprens se bagay pou ta wè moun konn oblije mete yo an ran pou rive achte yon ti kado lè fèt sa a rive jou 14 fevriye sa a tout jèn fi mete bèl ti wòb woz yo sou yo yo resevwa bèl powèm sen valanten se pa sèlman fèt lanmou ak santiman li ta dwe yon okazyon pou pitit panse ak manman yo ak gran paran yo tou kote yo ta kapab ekri moun sa yo yon bèl ti biyè veye bèl kat oubyen achte bèl sache sirèt ak chokola pou yo men nou bezwen konnen tou byen sen valanten fèt lanmou se pa sèlman chak 14 fevriye paske bondye

mande pou nou youn renmen lòt nou dwe fè sa chak moman nan lavi nou sa ta dwòl pou yon moun pase tout yon ane ap rayi pwochen li epi jou 14 fevriye a sèlman li sispann rayi l nou pa dwe janm sispann renmen pwochen nou pa janm bliye sa sa yon moun fè se sa li va wè ou renmen frè ou ou ede li ou konseye li ou ankouraje li lè ou menm ou va gen pwoblèm w ap jwenn yon lòt moun k ap fè menm jan an pou ou men si ou chita w ap fè sa ki mal yon jou se lacharite w a mande epi ou ka pa menm ka jwenn annou fè sa bondye di annou renmen pou tout lavi konsa n a va toujou beni mèsè menm dis kòmandman pou maryaj ke kontan ala bèl bagay se yon maryaj kote mesye ak madanm antann yo men se pou nou konnen bèl antant mande anpil efò 1 sa pa sifi pou renmen nèt ale fò ou konprann tou moun ou te chwazi pou marye a 2 sa pa sifi pou onore ou fèt pou aprann respekte 3 sa pa sifi pou pale yon ti bo tanzantan ka fè nou vin pi pre 4 si lajounen ou pa montre yon ti entimite pa panse nan nwit sa pral chanje lè nou kouche 5 rankin fè moun dekouraje men blese kapab panse si ou prèt pou padone 6 asepte moun nan malgre vye move kote men se bon kalite yo pou ou konsidere 7 ba li valè nan zye lòt moun k ap gade epi l ap renmen ou pi plis san vye panse 8 alèkile lajan an se pou nou toulède li ye fò li pataje fò li byen balanse 9 tout jalouzi fèt pou evite kite plas pito pou konfyans ak senserite 10 sekre tout maryaj tèt kole se fidelite reyaksyon remèsiman jounal boukan voye remèsye anbasad etazini ki nan pòtoprens pou sèvis enfòmasyon ak relasyon kiltirèl usis toujou voye pou nou depi yon mwa anpil bilten ki gen nouvèl sou tout bagay enpòtan k ap pase lakay pèp ameriken nou voye yon gwo kout chapo pou madam polynis ki te panse a jounal boukan e nou espere lè va genyen bous pou pèmèt jounalis al patisipe nan seminè yo p ap bliye nou tou ane sa a se bisantnè simon boliva liberatè peyi amerikdisid yo anbasad peyi venezyela an ayiti te òganize yon ekspozisyon pòtre gwo zotobre politik sa a yo te fasilite kèk jounalis ayisyen nan mwa jiyè ane sa a al nan inogirasyon jwèt olenpi eyi karakas kè nou kontan paske yo pwomèt pou yo ede konfrè nou lorquet pou l al fè you repòtaj sou peyi venezyela let boukan resevwa byen chè zanmi m yo mwen gen yon grap plezi nan kè m pandan m ap ekri nou kounyeya mwen dwe di nou mwen konn li jounal nou an se konsa mwen li nimewo mwa janvyè a tou m ap ankouraje nou pouse pou pi devan rezon plis ki fè mwen ekri nou se pou jwèt nou mete nan fen jounal la mwen te amize m pou m fè l e men repons mwen jwenn pou non 29 peyi yo pèsònèl jounal boukan yo bonjou bonswa apre mwen fin salye nou mwen dwe di nou dabò nèg ki kote m ye ki non mwen si nou konn al an pwovens m se moun nan yon katye ki rele lyankou ak kèk distans vil senma ou distrè pasyon m m toujou renmen li m se kamelòt janpyè carmelot jean-pierre se konsa m konn achte ti jounal sa yo mwen renmen yo anpil m te viv sou entèvyou papa jounal la ak jowèl lòkè a sa te enterese m pou m foure dwèt nan gonbo jounal sa a mwen te rankontre ti jwèt ki gen 29 peyi kache yo m pran chans mwen si l pa bon la move nan lanvè landrèt mwen kontan anpil jwenn chans pou m kapab ekri jounal boukan paske sa fè lontan depi m te gen anvè sa a men li pa t ka reyalize mwen voye yon gwo kout chapo pou ven ane nou tout ekip jounal boukan pase ap redi pou bay lang nou an mwen di bravo pou sa mwen p ap twò long paske se jis yon ti konpliman mwen t ap fè nou pou bon travay sa a nou reyalize depi ventan bravo jounal boukan mwen kontan jodiya pou m voye ti lèt sa ban ou mwen renmen li jounal sa a anpil anpil mwen toujou renmen bay lòt moun li l tou pou yo ka fè konesans avè l m ap priye pou jounal la kenbe la pi di mwen pwofite di nou bòn fèt m mande bondye pou beni komite jounal la se manm elsi kaliks elsie calixte amedisali lèt sa a se yon lèt ki soti sodo men sa l di jounal boukan, mwen voye gwo kout chapo pou ou kòm ane sa a jounal la voye di nou li la pi rès li la pi di mwen byen kontan mwen swete pou l kenbe fèm epi mwen menm tou m pwomèt pou m toujou bay kolaborasyon m toutotan m kapab mwen kontan wè nou mwen kab di m rekonèt tout moun k ap travay nan jounal la gras a pòtre yo ki ladan l nan mwen di zanmi nou joël lorquet mèsè anpil pou bèl jwèt sa yo li voye ban nou ki pèmèt nou kab deplwaye ti sa nou gen nan sèvèl tèt nou an mwen mande zanmi sa a pou l toujou kontinye voye bèl jwèt pou nou mèsè anpil madan edwa kaneyis edouard canéus sodo zanmi mwen mwen te jwenn boukan mwa mas la se pou m di ou mwen renmen tout sijè ki ladan l depi kòmansè sou zafè chikago a jis nan ti jwèt ki nan dènye paj la pou jwèt chikago a menm se kase tèt mwen pa jwenn ni asansè ni travay mwen kwaze ak konnen nan tèt foto a antouka mèsè pou sa nan okazyon fèt manman nan mwa me a mwen tou pwofite voye ti bout bwa sa nan boukan an mwen dedye l pou tout manman yo pou manman m tou madan vèv andre dominik tèmitis andre dominique thermitus se vre nou fè joël konpliman pou ti potrè a si nou gade byen n a wè nan fon an yon bèl ti kay ki gen kont pòt

ak fenèt pou lè antre andedan l devan pòt la nou wè yon jèn ti gason a antalon kout ansanm ak yon jèn ti nègès ki gen tèt li byen penyen yo toude 2 ap fè yon jwèt gen lè se vwasi lapolka y ap fè sa se yon bon bagay depi yon timoun fin fè travay li etidye leson l se pou l jwe pou kè l ka toujou kontan timoun pa fèt pou gen pwoblèm se granmoun ki fèt pou pran tèt chaje pou yo sou anba pyebwa ki sou bò dwat pòtrè a nou wè yon monitè ki chita ap bay yon jèn gason leson sa se yon bon bagay yon moun fèt pou etidye li te mèt gen kenx 15 sèz 16 an se pou l derape paske nan laj sa a se yon ka 1/4 nan lavi a ase nou viv pifò tannou gen pou pase sou tè a devannou se sa k fè nou wè jodi nou pa konn sa demen rezève pandannou kapab se pou n etidye twazyèm pòtrè ki sou bò goch la menm se yon sen nou wè yon bèl jèn gason ki deja gen ven 20 an li chita devan yon tab ak yon tas akasan devan l nan do l gen yon fenèt ki ouvè epi nou wè solèy la ki fèk ap balize dèyè mòn nan sa vle di se granmmaten li ye jenòm sa a ap kalkile pou konnen sa l ap gen tan fè pou jounen an wi se vre lajounen an kout men sa pa vle di pou otannou p ap gen tan fè anyen se nou menm ki pou konnen kijan n ap fè pou nou gen tan fè tou sa nou gen pou n fè men wè pa wè nou pa pou janm bliye ti konsèy sa pito nou chèche bay bagay peyi wa ki nan syèl la premye plas nan lavi nou lè sa a bondye va ban nou tout lòt bagay nou bezwen yo tou 1985 ane entènasyonal pou lajènès apa li papa 85 la rive kè tout jèn kontan paske se ane yo nou ta dwe mete vwa ansanm pou nou di asanble jeneral oganizasyon nasyonzi ni mès i tout moun konnen jèn jodi yo se granmoun demen se yo ki va genyen pou ranplase moun jodi yo nou espere tou paran va pran plis konfyans depi ane sa a pou yo edike timoun yo pi byen pou yo voye je sou yo pi souvannou espere jèn yo va pran konsyans toutbon pou yo fè peyi a avanse pou pi devan e pou yo pran avni yo pi serye lè yo renmen lekòl aprann yon metye ki ka itil yo paran yo a eyi a anpil moun va benefisye nan sa peyi a va fè plis pwogrè jounal boukan jèn tou se sèlman venteyen ane li genyen se sa k fè n ap di tout jèn bòn ane bon kouraj boukan janvye 1985 21èm ane paj 3 4 boukè espesyal pou jo-jo pandan n ap gade ane a ki chavire ale gen anpil nannou ki kontan paske fèt la rive men konsa tou genyen ki gen chagren paske gen yon ane ki ale kisa ou vle se lavi a ki fèt konsa konsa tou jou ki te 16 desanm pandan mwen fè yon koutpye nan boukan mwen wè yon gwo fèt ak bèl flè kote kè espoze sou tout tab ki te la ak bèl mizik ki t ap monte kote bondye ye pou ba li glwa ak onè li merite kòm gade pa boule je mwen te fè yon pwoche pi pre pou m ka wè pi byen ki kalite koudyay sa a epi yo di m jodiya 16 desanm se pa reve w ap reve si ou pa t ankò konnen kite m di ou se joël lorquet ki mèt seremoni an menm moun nan kontinye pou di m monchè nou pa ta ka rete sannou pa fè fèt sa a ak joël jodiya pou nou montre l jannou kontan pou toutbon sèvis ak bon lanmou li blayi nan mitannou joël lorquet gen plis pase sizan depi li ap travay ak nou nan jounal boukan epi se avèk konsyans e kouraj li toujou fè travay li li fè kaligraf i pou boukan li ekri ati ou fè travay edikasyon li bay bon nouvèl tou men tout sa pa anyen devan pasyans ak swen li mete nan travay li jodiya nou kontre vwa nou pou n di joël bòn fèt pandan li decide pou l kontre tèt l ak madanm bondye te sere pou li a nou voye gwo boukè sa a pou joseline ak joël se avèk anpil jwa nou patisipe nan fèt sa a nou mande bondye pou li beni fanmi an epi nou kwè lapè lanmou bonè ak sajès ki sòti lakay bondye va wouze yo chak jou kou yon jaden flè ap fè grandi konsa tou kay yo va tounen yon jaden kote kè ki boulvèse va twouve yon zanmi yon konseye se pou nou renmen youn lòt menm jan bondye mande l la joël se avèk yon chay kontantman jounal boukan ak tout moun ki ladan l yo di ou bòn fet viv marye yo viv joselyne ak joel bòn fèt jojo yon ti koze ak jèn yo zanmi jounal boukan jodiya nou ta renmen kòmmanse ak yon lòt seri ati ou jenès peyi d ayiti nou ta renmen fè yon bon jan ti koze ak jèn yo tanzantan pou nou eseye pote yon ti konsèy yon ti limyè ki dwe klere wout nou tout moman n ap viv kounyeya se lè ane a fèk kòmmanse se lè anpil moun ap fè bilan sa vle di y ap eseye wè kisa ane a ki sot pase a pa t ba yo tan pou yo te fè kisa yo te gen tan reyalize epi tou ki desizyon pou yo pran pou yo ka pwofite ane ki fèk kòmmanse a se konsa zanmi jèn parèy mwen yo m ta vle pale nou jodiya pou nou pa gaspiye tannou se yon bagay ki enpòtan anpil se yon kado menm bondye ba nou lè nou gen tan anpil fwa nou konn tande moun yo ap di si m te gen tan fò mwen di nou tan toujou la men se nou menm ki mal sèvi ak tan an oubyen nou pa konn kòmman pou nou pataje l labib bò pa li di gen yon tan pou chak bagay ki vle di yon tan pou ri yon tan pou ou fache yon tan pou ou travay yon tan pou ou repoze elatriye nanpwen bagay fè m mal konsa lè m wè jèn parèy mwen ap gaspiye tan yo alòske gen yon pakèt bagay yo te ka fè avè l mezanmi tan se lajan se vre wi gaspiye tan se lajan k ap gaspiye si nou te pran menm tan sa a n ap gaspiye lè nou chita sou yon bout mi pou n ap bay vye blag anmède fi k ap pase si

olye pou nou chita dèyè yon tab domino tout lasent jounen nou te pran tan sa a pou nou fè bagay pi itil nou ta pwospere pa egzanp annou pran tan pou li yon liv pou nou fè yon reyinyon pou diskite sou pwoblèm ki enterese nou oubyen poukisa nou pa al kay yon bòs ki gen metye pou n gade epi n a tou aprann metye a tou sa ta pi itil nou mezanmi annou sispann betize non tannou se yon bagay ki twò serye si jodi m pa janm gen tan m toujou sou aktivite se paske m te kreye kèk bagay pou m te fè nan yon lè m te tèlman gen tan ap gaspiye m te konn santi m annuiye ou menm tou sispann gaspiye tan ou ou p ap janm santi ou annuiye ankò okontrè w a fè lajan epi ou p ap janm regrèt jenès ou pou ta di si m te konnen toujou dèyè yon ti mo sou pwoblèm jounal an ayiti nan tout peyi nan lemond gen jounal gen divès kalite jounal genyen ki espesyalize nan politik gen lòt sou ekonomi genyen sou lasyans genyen sou lamedsin elatriye tout jounal pa gen menm objektif ki vle di yo p ap fè menm travay jounal toujou pote mesaj epi konesans avantaj yon pape jounal gen sou lòt medya media yo ki vle di lòt jan pou pale ak moun tankou televizyon ak radyo radyo ak televizyon pale ak bouch epi de jou pita ou bliye mesaj la men jounal pape a menm se yon fòm ekri ou kapab konsève nan achiv epi anplis ou kapab li l ak bouch byen fò pou fè lòt moun tandè mesaj la nan tout peyi etranje nou wè moun poko menm leve yon tas kafe nan men yo fò yo bwè l ak jounal la nan men yo se nòmal se yon abitud ki fè pati edikasyon yo sepandan ayisyen an menm prefere pa konn sa k ap pase ditou ditou tan pou l ta achte yon jounal gen moun ki di se lajan ayisyen pa genyen pou l achte yon jounal lè ti lajan an rive li gen twòp bagay pou l fè avè l epi l prefere sere ti 3 goud li ti 75 kòb li pou demen maten men se pa vre nèt non annou wè premyèman si yon sèl ayisyen pa ta gen kòb pou l achte yon jounal dakò men li ta gen dwa mete l ak lòt moun fòmè yon gwoup epi youn apre lòt yo ta pase l de men an men dezyèmman se pou nou di pito sa k fè ayisyen pa achte jounal se paske yo prefere sere kòb la pou yo jwe bòlèt kidonk se pa yon pwoblèm lajan men se yon pwoblèm edikasyon m dakò nan bòlèt la ou pran chans ou ou gen dwa mare yon bèl kòb men kisa ou panse sou yon malere ki p a t gen senk kòb epi yo fè l kado 100 dola pou l peye kay li oubyen pou l fè ti manje l epi de semèn apre li tounen bò kot moun ki te ba l kòb la pou l mande e si yo pa gen pou ba li ankò sa ase li pa konn kontwole lajan l li jwe bòlèt aza l al nan gagè avè l gen kote an ayiti tankou site simòn moun yo viv sou pwòp enfòmasyon yo sa pa enterese yo pou achte jounal yo rakokiye kò yo sou yo menm daprè sa yon pwofesè peyi lafrans te di jounal se yon fenomèn devlopman kiltirèl sa vle di yon media yon jan yon mwayen ki kapab ede ou anrichi konesans ou an afri a egzanp te gen yon fanm ki te soti nan mòn l al lavil al aprann li epi lè l fini li remonte nan mòn nan avèk yon pakèt jounal li te achte li t ap plede li yo sa te vin fè lòt moun anvi konn li tou men sanble ayisyen an pou yon bagay enterese l fò li gen pawòl politik gen yon moun ki t ap bay yon egzanp li di nan lavale jakmèl te gen yon epòk kèk moun te konn reyini epi youn ladan yo te kanpe pou li jounal 'fratènite ' pou yo petèt paske yo te jwenn yon bagay pwofitab pou yo nou menm ayisyen nou bezwen aprann enterese nou tou nan jounal ki pote konesans ki pote limyè tou pou fini poukisa nan peyi isit yo revann jounal ak woman ki sot lòtbò menm lè yo dezyèm men sepandannou pa janm wè yo revann jounal ayisyen yo lè yo gen de twazan lè jounal yo fin pase se de bagay yo wè pou yo fè avèk yo swa yo chire yo pou al nan latrin swa yo fè sache pou met diri pwa ak lòt manje ladan yo alòske jounal se dokiman ki ka toujou itil yon atik gen dwa gen twazan men li ka toujou anrichi konesans nou si tout ayisyen te konn renmen li jounal ebyen pou valè moun ki gen nan peyi a ta gen plis jounal epi plis ide ta simaye tout jounal fèt pou di laverite paske yo se dokiman pou istwa demen tou se s ak fè kèlkeswa peyi a li ta dwe gen demokrasi toutbon vre yon ti koze ak jèn yo zanmi jèn peyi d ayiti toma yo m voye yon gwo kout chapo epi mwen koube byen ba pou m salye nou jodiya mwen kontan anpil paske m kapab ekri ak kè poze nan jounal boukan jodiya lontannou te konn oblije ap teke mo chèche sa pou n di ak sa pou n pa di men kounyeya gras ak revolisyon nou te fè a nou fin pa kase sèk barik la n ap viv yon moman kounyeya ki frajil anpil ann di se yon peryòd ze fele pou moun yo ka pi konprann ki vle di se yon momannou bezwen obsève nou bezwen suiv sa k ap pase pandannou kite zye nou byen kale ak zòrèy nou an twonpèt pou n pa pran nan panzou peyi nou se pou nou nou fin fè yon si bèl travay se pou nou chita alèkile pou n reflechi sou sitiyasyon an epi pou n travay toutan pou nou ka pouse pou pi devan se pou nou fè atansyon tou ak tout kalite lide k ap sikile paske nan demokrasi a gen tout kalite men se pou nou analize yo pou n wè sa pou n pran ak sa pou n pa pran paske gen lide ki ka fè yon peyi avanse men an menm tan gen lòt tou ki ka fè li tonbe nan menm twou kote l te ye a jèn frè m yo ayisyen parèy mwen yo

E. W. Védrine - *Boukan Dife Literati ak Joël Lorquet : HC lexical data*

nou bezwen aprann konn distenge demokrasi ak lisans demokrasi pa vle di dezòd briganday dezobeyisans okontrè vrè demokrasi a tabli se lè youn respekte lòt respekte lide lòt relijyon lòt kwayans lòt natirèlman ou kapab preche youn lòt ba lòt kèk konsèy men se pa pou nou fòse okenn moun fè sa ou vle fè ou menm ann aprann konsève libète pi bon fason pou youn moun kenbe libète se lè li òganize mezanmi jèn yo se pi bon moman pou nou chèche kreye klib gwoup asosyasyon sendika elatriye se pa pou ti krik ti kra ou n pran lari epi avan ou antre nan manifestasyon se pou tandè byen kisa y ap mande a si se youn bagay ki posib jèn yo nou ta ekri plis wi men nou konnen m pa dwe kenbe twòp plas n ap oblije kite nou antouka m ta mande nou pou nou pran chemen legliz pou n lapriyè pi plis pou peyi a paske p ap janm gen okenn ayisyen ki ka rezoud pwoblèm peyi nou an si se pa bonbye jèn mwen yo kenbe pa lage nou konnen avni peyi a se nan men nou li ye youn ti koze ak jèn yo zanmi jèn mwen yo alawonnbadè mwen salye nou n ap viv depi kèk tan nan moman gran chanjman depi divalye te fin al fè wout li youn lòt van te kòmanse soufle pèp la ki t ap soufri depi 28 ane konsa se te nòmral pou l vole ponpe anlè pou l te kraze tout bagay ki te reprezante sa ki te anpeche l deplwaye zèl li anpil manifestasyon ak revandikasyon te kòmanse toupatou nan peyi a dechoukay pa t janm ko ka fini men anpil lòt fo lidè te pwofite foure kò yo pou fè pèp la fè tenten tou avan lontan je tout moun te gen tan fin wè klè pèp la te wè bon mouvman li t ap mennen an gen lòt vagabon ki ta renmen manje manje a nan men yo tout moun gen dwa fè manifestasyon men fò yo fè l nan lòd ak disiplin se pa dezòd kraze brize toutan youn pèp pi òganize se otan li gen plis fòs dezòd yo se toujou bak y ap fè nou fè se kontraye yo kontraye devlopman an lè wout bloke lè lekòl kontinye ap kraze di m sa ou vle se pa peyi a k ap benefisye anyen pèp la te kòmanse rekonèt li toutan jou yo te kòmanse pase li fini pa wè kounyeya se pa tan pou chak moun gad nan pa li men se tan pou yo panse pèp panse peyi i paske gen youn gwo danje ki sou tèt peyi a si ayisyen pa lite pou kenbe pou lapè ka tabli toutbon vre nou konn sa k ap tann nou jèn yo mo a se nan men nou li ye fò sa chanje wi fò bagay yo chanje fò tout sa ki bloke avansman peyi a rive wete kò yo pou kite tout sa ki byen ki bon pou peyi nou ka vin bèl toutbon vre jèn yo kenbe pa lage youn ti koze ak jèn yo vakans lan tanmen rive li kòmanse fè cho anpil se lè tout jèn kòmanse ap reflechi pou wè ki kote yo pral pase vakans pou al pran bon jan van frechè benyen nan riviyè ak nan lamè men jèn yo fò mwen di nou tou vakans pa sèlman repo pran bonjan plezi ak vakans lannou ka fè anpil bagay èske nou konnen nan peyi lòtbò dlo gen timoun se lè yo pwofite fè kòb inifòm ak liv lekòl yo poukisa nou menm tou nou pa chèche itilize tan vakans nou yo youn fason pou nou tire pwofi se posib nou al dèyè travay nou gen dwa pa jwenn men gen de bagay nou kapab fè nou gen dwa kontinye chèche travay jouk tannou bouke oubyen jouktan bondye fè nou jwenn kichòy pwonmennen chèche pa janm dòmi san soupe youn lòt bagay nou ka fè se kreye youn bagay pou nou fè sa ka ba nou lajan gen kantite bagay nou ka fè si ou se moun andeyò ou gen tè ou gen dwa di ane sa a w ap travay tè a pi plis pase lòt ane yo ou kapab pran kèk lòt moun pou ba ou koutmen epi menm vye tè yo ou gen dwa pran san ou ou wete tout vye wòch vye raje pou wè si ou a fè l travay paske pa gen vye tè se nou menm ki pa gen pasyans pou fè l pwodwi si ou pa konn fè anyen si ou pa gen tè si ou pa gen pyès metye vakans se bon lè pou ta tou pwofite aprann youn metye nou plen zanmi ki konnen youn metye nou gen dwa alèkile ekri tout kalite metye yo sou youn papye epi chwazi sa nou pi renmen an men si pa egzanp se enjenyè ou ta renmen ye epi vwala ou lekòl toujou bon vakans lan alèkile se lè pou ta travay plis matematik sa a se youn egzanp pami lòt ki vle di zanmi jèn mwen yo m vle fè nou wè vakans lan kapab itil nou kit pou kounyeya kit se pou demen nou bò kote pa m m p ap janm sispann ban nou konsèy pou nou pa gaspiye tannou tannou enpòtan anpil se youn bagay nou p ap janm ka ratrape si n pèdi l zanmi jèn nou yo annou pase youn vakans ki pa menm jan ak lòt youn vakans ki nan avantaj nou bon vakans